

”Kohti matalaa kynnystä ja sen yli”
Nuorten näkemyksiä oppilaitoksessa toteutet-
tavista opiskeluhuollon matalan kynnyksen
palveluista

Hanna Kankaanpää, Kristiina Lehto

Laurea-ammattikorkeakoulu

**”Kohti matalaa kynnystä ja sen yli”
Nuorten näkemyksiä oppilaitoksessa toteutetta-
vista opiskeluhuollon matalan kynnyksen
palveluista**

Hanna Kankaanpää & Kristiina Lehto
Johtaminen ja kehittäminen sosiaali-
ja terveysalan muutoksessa
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2025

Hanna Kankaanpää, Kristiina Lehto

”Kohti matalaa kynnystä ja sen yli” Nuorten näkemyksiä oppilaitoksessa toteutettavista opiskeluhoollon matalankynnyksen palveluista

Vuosi

2025

Sivumäärä

95

Tässä opinnäytetyössä kuvataan nuorten näkemyksiä opiskeluhoollon palveluista ja niiden kehittämistarpeista. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää opiskeluhoollon palveluja nuorten käyttäjäkokemusten pohjalta. Lisäksi tarkoituksena on etsiä keinoja opiskeluhoollon palvelujen tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämiseksi ja sitä myötä parantaa nuorten kokemusta opiskeluhoollon palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Nuorten osallistamisella heille suunnattujen palvelujen kehittämiseen pyritään myös vahvistamaan nuorten hyvinvointi- ja osallisuuskokemusta.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä on tarkoitus kuvata nuorten näkemyksiä opiskeluhoollon matalan kynnyksen palveluista ja saada kehittämisehdotuksia palvelujen tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämistä edistävistä tekijöistä.

Tämän opinnäytetyön tietoperustana toimivat opiskeluhoollon palvelut, matalan kynnyksen palvelu, asiakaslähtöisyys ja osallisuus. Opinnäytetyön tietoperusta koostuu alan keskeisestä kirjallisuudesta, tutkimuksista ja artikkeleista. Opinnäytetyössä on hyödynnetty vuonna 2023 toteutetun Kouluterveyskyselyn tuloksia sekä THL:n tuottamaa tutkimustietoa nuorten osallisuuden ja hyvinvointiin sekä opiskeluhoollon palveluihin liittyen.

Opinnäytetyön kehittämistoiminnassa tutkimusstrategisena lähestymistapana on osallistava toimintatutkimus. Opinnäytetyö on tutkimuksellista kehittämistoimintaa, jossa hyödynnetään yhteiskehittämisen toimintaperiaatteita ja osallistavia ja keskustelua edistäviä työpajamenetelmiä. Menetelmiksi valikoituivat digitaalinen Mentimeter-työkalu, visuaalinen ”sydämellinen aikuinen”- hahmo ja ideointipuu. Työpajat toteutettiin uusmaalaisessa lukiossa ja kehittämis-toimintaan osallistui lukiolaisnuoria mahdollisina opiskeluhoollon palvelujen käyttäjinä. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysia käyttämällä. Kehittämis-toiminnan lähestymistapana on hyödynnetty pragmatistista perinnettä, mikä pohjautuu käytännönläheisyyteen.

Opinnäytetyön aineistosta erottui selkeästi viisi pääluokkaa, jotka ovat palvelun saatavuus ja saavutettavuus, henkilöstö, palveluympäristö, palveluista tiedottaminen ja näkyvyys sekä nuorten avuntarpeet matalan kynnyksen palveluihin liittyen. Nuorten näkemyksissä korostui henkilöstöresurssien riittävyys, nopea avuntarve ja siihen vastaaminen sekä palveluista tiedottamisen merkitys. Nuoret odottavat ammatillisilta aitoa kohtaamista: kuuntelua, läsnäoloa ja kiireettömyyttä.

Hyvinvointipalvelujen kehittämisessä on jatkossakin huolehdittava siitä, että opiskeluhoollon palvelut säilyvät matalan kynnyksen palveluna. Opinnäytetyön tulosten mukaan nuoret kokevat matalan kynnyksen keskustelutuen avunsaannissa merkityksellisenä. Opiskeluhoollon työntekijöiden on hyvä olla aktiivisia ja käyttää luovia keinoja palvelujen näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämiseksi. Opiskeluhoollon eri ammattiryhmien lakisääteisistä mitoituksista ja suosituksista tulisi pitää hyvinvointialueilla kiinni. Tämä on vähimmäisvaatimus, jonka avulla pyritään turvaamaan palvelujen yhdenvertainen saatavuus.

Asiasanat: opiskeluhoollon palvelut, matalan kynnyksen palvelu, osallisuus, nuoret, palvelujen kehittäminen

Hanna Kankaanpää, Kristiina Lehto

“Towards a Low Threshold and Beyond”- Young People’s Perspectives on Low-Threshold Student Welfare Services in Educational Institutions

Year

2025

Pages

95

This thesis explores young people's perspectives on student welfare services and the development needs they perceive. The objective of this work is to develop student welfare services based on young people's user experiences. Furthermore, the goal is to find ways to increase the awareness and visibility of student welfare services, thereby improving young people's experience of the availability and accessibility of these services. By involving young people in the development of services aimed at them, the study also seeks to strengthen their sense of well-being and participation.

The development task of this thesis aims to describe young people's views on low-threshold student welfare services and gather suggestions for factors that could increase the awareness and visibility of these services.

The theoretical foundation of this thesis is based on student welfare services, low-threshold services, client-centeredness, and participation. The theoretical framework includes key literature, research, and articles in the field. The thesis also utilizes the results of the 2023 School Health Survey and research data produced by the Finnish Institute for Health and Welfare (THL) regarding youth participation, well-being, and student welfare services.

In the development process, the research strategy adopted is participatory action research. This thesis is a research-based development activity that utilizes co-development principles and participatory, discussion-promoting workshop methods. The methods chosen include the digital Mentimeter tool, the visual "caring adult" character, and the idea tree. The workshops were conducted at a high school in Uusimaa, and the development activities involved high school students as potential users of student welfare services. The data was analyzed using content analysis. The approach to development activities is grounded in pragmatist tradition, which emphasizes practicality.

The data from the thesis clearly identified five main categories: service availability and accessibility, staff, service environment, communication and visibility of services, and young people's support needs related to low-threshold services. The young people's views emphasized the sufficiency of staff resources, the urgency of help needed, and the importance of communication about services. Young people expect genuine engagement from professionals: listening, presence, and a lack of rush.

In the future development of well-being services, it will be essential to ensure that student welfare services remain low-threshold services. According to the results of this thesis, young people find low-threshold conversational support significant in their access to help. Student welfare staff should be proactive and use creative methods to increase the visibility and awareness of services. The legal staffing requirements and recommendations for different professional groups within student welfare should be adhered to in well-being regions. This is the minimum requirement aimed at ensuring equal access to services.

Keywords: student welfare services, low-threshold services, participation, youth, service development

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tietoperusta	9
2.1	Opiskeluhoitopalvelut.....	9
2.1.1	Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoito	9
2.1.2	Opiskeluhoillon ammattilaiset: psykologi, kuraattori ja opiskeluterveydenhuolto	10
2.1.3	Opiskeluhoitopalveluiden käyttö nuorten keskuudessa ja ammattilaisten näkemykset palveluista	12
2.2	Matalan kynnyksen palvelu	15
2.2.1	Matalan kynnyksen palvelun määrittelyä	15
2.2.2	Opiskeluhoillon palvelut matalan kynnyksen palveluna	16
2.2.3	Matalan kynnyksen palvelujen tarkastelua tutkimusten valossa	18
2.3	Asiakaslähtöisyys	21
2.4	Osallisuus.....	23
2.4.1	Osallisuuden määrittelyä	23
2.4.2	Nuorten osallisuus perusopetuksessa ja heille suunnatuissa palveluissa ...	24
3	Tutkimuksellinen kehittäminen	26
3.1	Kehittämistoiminnan syklisyys.....	27
3.2	Kehittämistoiminnan tiedonintressit	28
3.3	Kehittämistoiminnan konteksti.....	29
4	Osallistava toimintatutkimus kehittämistoiminnan tutkimusstrategiana	30
5	Toiminnan kuvaus	33
5.1	Kehittämistoiminnan käytännön toteutus ja opinnäytetyön aikataulu	33
5.2	Yhteiskehittäminen	36
5.3	Yhteiskehittämisen menetelmälliset ratkaisut.....	38
5.3.1	Työpajatoiminta	38
5.3.2	Opinnäytetyön työpajoissa käytetyt osallistavat menetelmät	39
5.3.3	Digitaalinen Mentimeter-työkalu	39
5.3.4	”Sydämellinen aikuinen”-hahmo	40
5.3.5	Ideointipuu-työkalu	41
5.3.6	Asiakasraati-menetelmän hyödyntäminen yhteiskeskustelussa	42
5.3.7	Lukiolaisille toteutettu ensimmäinen työpaja.....	42
5.3.8	Lukiolaisille toteutettu toinen työpaja	44
6	Aineiston keruu, litterointi ja analyysi.....	44
6.1	Aineiston keruu.....	44
6.2	Aineiston litterointi	45

6.3	Sisällönanalyysi aineiston analysointimenetelmänä	46
7	Tulokset	51
7.1	Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus	52
7.2	Henkilöstö	53
	7.2.1 Ammatillisuus	54
	7.2.2 Vuorovaikutustaidot	56
	7.2.3 Ammatillaisen ominaisuudet	56
7.3	Palveluympäristö	57
7.4	Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys	59
7.5	Nuorten avuntarpeet	61
8	Johtopäätökset	63
8.1	Tiedottamisen merkitys	63
8.2	Tuttuus ja luottamuksellisuus palveluihin hakeutumisen edistäjänä	64
8.3	Kohtaaminen ja vuorovaikutus asiakassuhteessa	65
8.4	Opiskeluhuollon tiloihin ja niiden yhteiskäyttöön liittyviä huomioita	66
8.5	Nuorten tarve nopeaan avunsaantiin ja siihen vastaaminen	67
8.6	Hyvinvointipalvelujen uudistaminen ja sen vaikutuksia opiskeluhoitotyöhön....	69
9	Pohdinta	72
10	Kehittämistoiminnan eettisyys ja luotettavuus	74
	10.1 Eettisyys	74
	10.2 Luotettavuus	76
11	Jatkotutkimusaiheet	79
	Lähteet	81
	Kuviot	87
	Kuvat	87
	Liitteet	88

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä kuvataan nuorten näkemyksiä opiskeluhoitopalveluista ja niiden kehittämistarpeista. Kehittämistoiminnan lähtökohtana on huoli nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä, mikä käy selkeästi ilmi tuoreimmista vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksista. Tavoitteena on kehittää oppilaitoksen matalankynnyksen palveluja eli opiskeluhoollon palveluja nuorten käyttäjäkokenemusten pohjalta. Lisäksi on tarkoitus etsiä keinoja palvelujen tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämiseksi. Opiskeluhoitopalvelut, joihin lukeutuvat terveydenhoitajan, kuraattorin ja koulupsykologin palvelut, ovat läsnä nuorten kouluarjessa. Toiveenamme on, että nuoret voisivat kokea palvelut helposti saavutettaviksi matalankynnyksen palveluiksi.

Tuoreimman vuonna 2023 valmistuneen kouluterveyskyselyn tulokset ovat kertoneet huolestuttavaa viestiä nuorten pahoinvoinnista ja avun saamisen haasteista. Kyselyn mukaan terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi kokeneiden osuudet ovat kasvaneet seurantajaksolla vuodesta 2015 alkaen. Lukiolaistytöistä 31 prosenttia kertoi kokevansa terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi. Vastaava osuus vuonna 2023 oli pojilla 16 prosenttia. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta vuonna 2023 koki 31–34 prosenttia perusopetuksen 8. ja 9. luokan sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden tytöistä ja poikien vastaava luku oli 7–8 prosenttia. Ahdistuneisuutta kokevien tyttöjen osuus on kasvanut maltillisesti vuoteen 2019 asti. Osuus on tämän jälkeen kasvanut huomattavasti vuonna 2021 ja vuonna 2023 kasvu jatkui erityisesti perusopetuksen 8. ja 9. luokan tyttöjen osalta. (Helenius & Kivimäki 2023, 3–4.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos on laatinut toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla pyritään vastaamaan mielenterveysongelmien vuoksi apua hakevien nuorten tarpeisiin. Kansalliseen lapsistrategiaan (2019-2023) on kuvattu lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen nykytilaa ja niiden edistämiseksi laaditut keskeiset tavoitteet. Strategian tehtävänä on lisätä lasten ja nuorten mielenterveystyön vaikuttavuutta muun muassa kartoittamalla kehittämistarpeet ja tukemalla hyviä käytänteitä sekä osaamista. THL:n selvityksessä kuvataan palvelujen nykytilaa. Opiskeluhoollon roolin perustason mielenterveystyössä kerrotaan vaihtelevan kouluasteen mukaan. Mielenterveyshäiriöiden hoito ei ole lain mukaan peruskouluikäisten lasten ja nuorten osalta opiskeluhoollon vastuulla, toisin kuin se on toisen asteen opiskeli-joilla. Niin suomalaisissa kuin kansainvälisissä selvityksissä monet lapset ja nuoret ovat toivoneet, että mielenterveyspalvelut olisivat saatavilla lähipalveluina heidän arkiympäristössään eli koulussa. Toimenpide-ehdotuksessa on esitetty muun muassa lapsi- ja nuorilähtöisten mielenterveyspalvelujen järjestämistä. On esitetty säädöspohjan muuttamista siten, että lieviä mielenterveyshäiriöitä voitaisiin hoitaa myös kouluterveydenhuollossa. Tämä tarkoittaisi varhaisen hoidollisten interventioiden tarjoamista. Muutoksen edellyttämä resursointi tulisi

myös varmistaa. Matalan kynnyksen palveluja on tarkoitus kehittää erityisesti hyödyntämällä digitaalisuutta. Toimenpide-ehdotuksissa on kuvattu nuorille suunnatun digitaalisen, anonyymien mielenterveys- ja päihde- ja riippuvuusasioiden 24/7-tukipalvelu, johon sisällytetään myös ohjaus nuorille suunnattuihin omahoito- ja psykoedukaatiomateriaaleihin. Lisäksi mukana olisi ajan tasalla oleva ohjaus asuinpaikkakunnan palveluihin. Nuorten osallisuuden vahvistaminen palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa on nostettu myös esille. Halutaan luoda rakenteet lasten ja nuorten näkemysten kuulemiseksi heitä koskettavien palvelujen kehittämistyössä. Lisäksi nuoria rekrytoidaan suunnittelemaan heitä koskevien palvelujen tiedottamista ja heidät parhaiten tavoittavien tiedotuskanavien valitsemista. (Aalto-Setälä, Huikko, & Peltola 2023, 1-4.)

Idea opinnäytetyön kehittämistoiminnan käynnistämiseksi lähti kehittämistarpeen havaitsemisesta yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä, johon toinen opinnäytetyön tekijöistä osallistui työntekijän roolissa. Tilaisuus oli suunnattu oppilaitoksen henkilöstölle sekä oppilas- ja vanhempainedustajille. Mukaan oli kutsuttu myös koulutusjohtaja sekä yhteistyökumppaneita nuorisotoimesta ja seurakunnan nuorisotyöstä. Tilaisuudessa keskusteltiin muun muassa nuorten hyvinvointiin liittyvistä asioista. Nuoret toivat esille tilaisuuden aikana turhautumisensa avun saamisen haasteista. Jäi myös tunne, että keskustelua pitäisi jatkaa ja nuorten ajatuksia hyödyntää palveluiden kehittämisessä. Salosen, Elorannan, Hautalan ja Kinoksen mukaan kehittämistoiminta käynnistyy kehittämistarpeen tunnistamisesta, kuten ilmenneestä muutostarpeesta. Muutostarpeiden ja kehittämiskohteen tarkentamisessa on tärkeää osallistaa sidosryhmiä riittävän laajasti sekä tarjota luovia välineitä ideoinnin tueksi. Kehittämisen kohde ja aihealue on tärkeää rajata riittävästi, mutta ei liian tarkasti. (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 56.)

Samanaikaisesti käynnistyi Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakso, jonka aikana oli tarkoitus toteuttaa yhteiskehittämisprojekti työelämäympäristössä. Yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän kokoontumisen pohjalta syntyi idea toteuttaa kehittämisprojekti nuorten kanssa koulun matalankynnyksen palvelujen eli opiskeluhoitopalvelujen kehittämiseksi. Kehittämis-toiminta suunnattiin uusimaalaisen yhtenäiskoulun yläkouluikäisille oppilaille. Salonen ym. (2017, 40) toteavat, että toimintatutkimuksessa kehittämistyö alkaa työntekijöiden ja asiakkaiden yhteissuunnittelulla, jossa huomioidaan usein tilanteen historia ja nykyhetken kartoitus. Tällä tavoin toimien pyritään saamaan ymmärrys tilanteeseen päätymisestä sekä kehittämisen lähtötilanteesta.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on muun muassa opiskelijoiden oppimisen, terveyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen sekä ongelmien syntymisen ehkäiseminen. Laki pyrkii myös edistämään opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta, yhteisöllistä toimintaa ja kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Myös opiskeluhoitopalvelujen

yhdenvertainen saatavuus ja laatu on lain mukaan turvattava. Opiskeluhuollon toteuttaminen ja johtaminen tapahtuu monialaisena työnä. (OHL 1287/2013, 2§.)

Edellä kuvattu Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson puitteissa toteutettu työpa-jatoiminta on toiminut pohjana ja kehittämisen pesänä opinnäytetyöllemme. Opinnäytetyösämme jatkoimme nuorten näkemysten ja kehittämisideoiden keräämistä toisen asteen opiskelijoiden kanssa uusmaalaisessa lukiossa. Opinnäytetyön kehittämistoiminnassa tutkimusstrategisena lähestymistapana on osallistava toimintatutkimus.

2 Tietoperusta

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä avaamme oppilaitosten matalankynnyksen palvelujen eli opiskeluhoitopalvelujen eri muotoja, sisältöä ja tarkoitusta. Toisena teemana tarkastelemme matalankynnyksen palvelun käsitettä, sen määrittelyä sekä siihen liitettyjä ominaisuuksia. Lisäksi käsittelemme asiakaslähtöisyyttä ja nuorten osallisuutta eri näkökulmista.

2.1 Opiskeluhoitopalvelut

Opiskeluhoitopalveluja käsittelevässä osuudessa käymme läpi yhteisöllistä ja yksilökohtaista opiskeluhoitotyötä, opiskeluhoollon eri ammattiryhmiä ja opiskeluhoitopalvelujen käyttöä nuorten keskuudessa. Lisäksi nostamme esille ammattilaisten näkemyksiä opiskeluhoitopalveluihin liittyen.

2.1.1 Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoito

Opiskeluhoito on oppilaitoksessa tarjottavaa nuorten ja heidän perheittensä matalan kynnyksen peruspalvelua. Opiskeluhoito pyrkii edistämään ja ylläpitämään opiskelijan oppimiskykyä, fyysistä ja psyykkistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia sekä toiminnallaan lisäämään näiden edellytyksiä oppilaitosyhteisössä. Arkipäiväinen huolenpito ja asiakastyö opiskelijoiden ja heidän perheidensä kanssa ovat opiskeluhoitoa. Opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön ja opiskelijoiden osallisuuden edistäminen ovat opiskeluhoollon tavoitteita. Samanaikaisesti pidetään huoli varhaisesta tu-esta niille, joilla on sille tarvetta. Opiskeluhoitotyö jakautuu yhteisölliseen ja yksilölliseen opiskeluhooltoon. Painopiste opiskeluhoitotyössä on siirtynyt yksilökeskeisestä työstä yhteisöllisen työn suuntaan. Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö on suunnattu koko oppilaitosyhteisön jäsenille ja kaikki oppilaitoksen toimijat toteuttavat sitä. Oppimisen ja hyvinvoinnin sekä vuorovaikutuksen ja osallisuuden edistäminen kuuluvat yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Yhteisöllisellä opiskeluhoitotyöllä lisätään oppilaitosympäristön terveellisyttä, esteettömyyttä ja turvallisuutta sekä koko yhteisön hyvinvointia. (Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018, 9.)

Yksilökohtaista opiskeluhoitoa ovat yksittäiselle opiskelijalle suunnatut opiskeluterveydenhoitajan, -lääkärin, kuraattorin ja psykologin palvelut sekä yksilökohtainen opiskeluhoito, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Tarvittaessa yksilökohtaisella opiskeluhoollolla voidaan tukea huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Ennaltaehkäisy on yksilötyössä ensisijaista, mutta yksilötyössä voi olla myös korjaava luonne. Opiskelijan kehityksen, terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraaminen ja edistäminen ovat yksilöllisen opiskeluhoillon tavoitteena. Opiskeluhoillon toimijoiden yhteistyö on usein edellytyksenä opiskelijan tuen tarpeen selvittämisessä ja tuen järjestämisessä opiskeluhoillossa. Opiskelijalle ja hänen perheelleen yksilökohtainen opiskeluhoito on vapaaehtoista ja monialaisessa työskentelyssä perustuu aina opiskelijan tai hänen huoltajansa suostumukseen. Opiskeluhoillon palvelut ovat opiskelijoille maksuttomia. (Hietanen-Peltola ym 2018, 10.)

Opiskeluhoitopalvelujen organisoituminen ja yhdyspinnat ovat muuttuneet Sote-uudistuksessa huomattavasti muita sotepalveluita enemmän. Kuraattori- ja psykologipalvelut on aiemmin järjestetty osassa kuntia sivistystoimessa ja osassa sosiaali- ja terveystieteiden organisaatioissa. Opiskeluterveydenhoito puolestaan on aina ollut perusterveydenhuollon osa. Sote-uudistuksen myötä kaikkien opiskeluhoitopalvelujen järjestäminen siirtyi sen hyvinvointialueen organisoitavaksi, missä oppilaitos sijaitsee. (Hietanen-Peltola, Huurre, Jahnukainen, Lahdenkari & Vaara 2024, 1.)

2.1.2 Opiskeluhoillon ammattilaiset: psykologi, kuraattori ja opiskeluterveydenhoito

Psykologit ovat tukena opiskelijan oppimisessa, opiskelussa sekä sosiaalisten ja psyykkisten valmiuksien ja hyvinvoinnin lisäämisessä. Psykologi tekee yhteistyötä perheen ja yhteistyötoimijoiden kanssa sekä edistää hyvinvointia oppilaitosyhteisössä. (THL 2023c.) Opiskeluhoillon psykologi työskentelee sekä mielenterveyden ja ihmissuhteiden että oppimisen ja tarkkaavuuden ja näihin liittyvien haasteiden parissa. Psykologi tekee tutkimuksia ja tarjoaa matalankynnyksen tukea ja hoitoa. (Suomen Psykologiliitto 2024.)

Nuorten opiskelun, hyvinvoinnin ja sosiaalisten valmiuksien sekä toimintakyvyn edistäminen ja tukeminen ovat opiskeluhoillon kuraattorin työkenttää. Lisäksi kuraattori edistää opiskeluyhteisön hyvinvointia ja toimii yhteistyössä perheiden, oppilaitoksen muiden ammattiryhmien ja verkostojen kanssa. Kuraattoripalveluiden saatavuuden tulee olla helppoa osana opiskelijoiden arkea oppilaitoksessa. Kuraattoripalvelut kuuluvat osana sosiaalihuollon palveluihin. Opiskelija saa kuraattorilta tukea ja ohjausta monenlaisissa elämän haasteissa. Kuraattorin puoleen opiskelija voi kääntyä, mikäli hänellä on huolta esimerkiksi perhetilanteeseen, sosiaalisiin suhteisiin, opiskeluun, tunne-elämään, päihteisiin, arjenhallintaan, itsenäistymiseen tai taloudelliseen tilanteeseen liittyen. Kuraattorilla on mahdollisuus antaa neuvoja ja ohjausta opiskelijoille myös ilman asiakkuuden muodostumista. Kuraattorilta voi saada ohjausta ja neuvoja esimerkiksi hakeutumisessa opiskeluhoitopalveluiden tai muiden palveluiden

piiriin. Anonyymien neuvonnan ja ohjauksen antaminen opettajille ja muille oppilaitoksen työntekijöille sekä huoltajille mahdollistuu kuraattorin työssä. (THL 2023b.)

Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut tulee järjestää siten, että opiskelijan oikeus palveluun säädetyssä määräajassa toteutuu. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen psykologin tai kuraattorin kanssa seitsemän työpäivän sisällä. Kiireellisessä asiassa tapaaminen on mahdollistettava opiskelijalle saman tai seuraavan koulupäivän aikana. Kiireellisuuden arvioinnin tekee psykologi tai kuraattori. (Opetushallitus 2024.) Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 1146/2021 määrittelee opiskelijoiden enimmäismäärän yhtä kuraattoria ja psykologia kohden. Lain mukaan kuraattorin enimmäisopiskelijamäärä on 670 ja psykologin vastaava luku on 780.

Opiskeluterveydenhuolto huolehtii opiskelijoiden terveyden ja sairaanhoitopalveluiden toteuttamisesta. Tavoitteena on opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn edistäminen. Terveys- ja huoltolain 17§:ssä säädetään opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisällöstä ja valtioneuvoston asetuksen säännökset täydentävät lakia. Toiminnallisesti opiskeluterveydenhuollon tehtävät voidaan jaotella opiskeluympäristöön ja -yhteisöön kohdistuvaan työhön sekä terveyden- ja sairaanhoitopalveluiden järjestämiseen. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden tarkastukset kolmen vuoden välein, kaksi määräaikaista terveystarkastusta toisen asteen opiskelijoille sekä sairaanhoidollisten palveluiden toteuttaminen, johon luetaan mukaan mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto. Lisäksi opiskeluterveydenhuollossa tulee tunnistaa opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarve ja huolehtia jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaamisesta. Opiskeluterveydenhuoltoa toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri työparina. Suunterveydenhuollossa toimivat suunterveydenhuollon ammattilaiset. Opiskelijan tulee saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon ja opiskeluterveydenhuolto tulee olla järjestettynä siten, että opiskeluhuollon palvelut ovat saatavilla arkipäivisin päiväsaikaan oppilaitoksessa tai sen lähetyvillä. Opiskeluterveydenhuollossa sovelletaan terveydenhuoltolain määrittelemiä säännöksiä, jotka koskevat hoitoon pääsyn määräaikoja. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut opiskeluterveydenhuoltoon uudet henkilö- ja työmitoitussuosituksen vuonna 2021. Toisella asteella edellytetään yksi kokopäiväinen terveydenhoitaja 570 opiskelijaa kohden. Lääkärin vastaava mitoitussuositus on 1800 opiskelijaa yhtä kokopäiväistä lääkäriä kohti. (Tuovila, Seilo & Kunttu 2021, 11-12, 22-26.)

Norjalaisessa tutkimuksessa vuonna 2015 kartoitettiin kouluterveydenhoitajien määrää Norjan kouluissa ja oppilaitoksissa ja verrattiin sitä kansallisiin kouluterveydenhoitajien mitoitussuosituksiin. Tutkimuksessa oli tarkoituksena arvioida, ovatko Norjan kouluterveydenhuollon palvelut mitoitettu siten, että opiskelijoiden mahdollisuus matalankynnyksen palveluun toteutuu. Tutkimuksen mukaan maan kouluista vain 1,4 prosentissa oli kouluterveydenhoitaja päivittäin paikalla. Tutkimus osoitti, että ero Norjan terveysviranomaisten suositteleman

kouluterveydenhoitajien vähimmäismäärän ja useimpien Norjan koulujen ja oppilaitosten todellisten lukujen välillä oli huomattava. Tutkimuksen tulos herätti epäilyksiä, voidaanko norjalaista kouluterveydenhuoltoa pitää matalan kynnyksen palveluna, jossa nuorten avuntarpeisiin vastataan ajoissa. Tutkimuksessa todetaan nuorten olevan avun hakemisessa spontaaneja. Nuorten kohdatessa apua hakiessaan suljetun oven, saattaa se vaikuttaa tulevaisuudessa negatiivisesti heidän hakeutumiseensa avunpiiriin ja he voivat jäädä vaille tarvitsemaansa apua. Norjalaistutkimuksessa todetaan opiskelijoiden pitävän tärkeänä sitä, että kouluterveydenhuollossa henkilökuntaa on riittävästi ja terveydenhoitaja on mahdollista tavata päivittäin. (Waldum-Grevbo & Haugland, 2015.)

2.1.3 Opiskeluhoitopalveluiden käyttö nuorten keskuudessa ja ammattilaisten näkemykset palveluista

Vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn tuloksissa on tarkasteltu toisen asteen opiskelijoiden opiskeluhoitopalveluja ja niiden käyttöä. Tuloksien perusteella ammatillisten oppilaitosten opiskelijat käyttävät opiskeluhoitopalveluita lukiolaisia enemmän. Opiskeluhoitopalveluista terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotto oli eniten käytetty palvelu. Terveydenhoitajalla ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista oli käynyt 30% ja lukion opiskelijoista 28%. Lääkärillä käyntien vastaavat luvut olivat ammatillisen oppilaitoksen osalta 18% ja lukion osalta 17%. Kuuraattorilla kertoi asioineensa 11% opiskelijoista, jotka opiskelevat ammatillisessa oppilaitoksessa ja 9% lukiolaisista. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista 9% ja 10% lukioiden opiskelijoista oli tavannut psykologia. Kun palveluiden käyttöä tarkastellaan sukupuolittain, ovat tytöt ilmoittaneet käyttäneensä selvästi poikia enemmän opiskeluhoitopalveluita. Vain 1-3% toisen asteen opiskelijoista raportoi vuoden 2023 Kouluterveyskyselyssä, ettei yrityksestä huolimatta ollut onnistunut pääsemään opiskeluhoitopalveluun. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijat ovat raportoineet saaneensa opiskeluhoitopalveluista lukiolaisia selvästi enemmän tukea ja apua. Terveydenhoitajalta paljon tai jonkin verran apua oli kokenut saaneensa 39% ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä ja 24% pojista. Lukiossa vastaavat osuudet olivat tytöistä 32% ja pojista 16%. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat pojat kokivat saaneensa kaksi kertaa useammin paljon tai jonkin verran apua psykologi-, kuuraattori- tai lääkäripalveluista lukiolaisiin poikiin verrattuna. 10% ammatillisissa oppilaitoksissa ja 11% lukiossa opiskelevista tytöistä koki jääneensä vaille psykologin apua ja tukea. (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Ervasti, Huurre & Vaara 2023, 25-32.)

Opiskeluhoitopalvelujen seuranta (OPA 2024) -kyselyllä kartoitettiin opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten näkemyksiä muutoksista, jotka ovat tapahtuneet viime vuosina opiskeluhoitopalveluissa. Suurin osa vastaajista arvioi opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden pysyneen ennallaan, mutta sekä positiivisia että negatiivisia muutoksia tuotiin kyselyssä esille. Huomattavia eroja oli eri opiskeluhoitopalveluiden kesken. Palveluiden saatavuuden koettiin heikentyneen erityisesti lääkäri- ja psykologipalveluissa. Kyselyyn vastanneista 47% arvioi

opiskeluterveydenhuollon lääkäripalveluissa tapahtuneen heikentymistä ainakin jonkin verran. 39% vastaajista arvioi psykologipalvelujen heikentyneen huomattavasti tai jonkin verran. Lähes puolet vastaajista raportoi yhteistyön lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalvelujen kanssa heikentyneen. Eniten heikentymistä yhteistyössä koettiin nuorisopsykiatrisen erikoissairaanhoidon kanssa. Opiskeluhoollon ammattilaisista 52% ilmoitti yhteistyön heikentyneen huomattavasti tai jonkin verran. (Hietanen-Peltola ym. 2024, 1-10.)

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen tarve on suuri ja edelleen kasvava. Samanaikaisesti yhteistyö niin lasten ja nuorten perus-, kuin erikoistason mielenterveyspalvelujen kanssa toimii heikosti. Perustason mielenterveyspalvelujen ollessa puutteellisia ja erikoissairaanhoidon jonojen ollessa pitkiä, joutuvat opiskeluhoollon työntekijät kannattelemaan tukikäynnillä opiskelijoita, jotka oireilevat vakavasti. Mielenterveysongelmien hoitoon käytetään opiskeluhoolltopalveluissa runsaasti työaikaa. Lukuvuoden 2023-24 aikana OPA24-kyselyn tulosten mukaan toisella asteella työskentelevät opiskeluhoolltopalveluiden ammattilaiset käyttivät työajastaan 40-80% mielenterveysongelmiin. Opiskeluhoolltopalveluiden ehkäisevälle työlle ja varhaiselle tuelle ei mielenterveystyöltä riitä aikaa. Mielenterveysongelmien ehkäiseminen, varhainen tunnistaminen ja tuen tarjoaminen lievissä ongelmissa voivat olla opiskeluhoolltopalveluiden tehtäviä, mutta opiskeluhoolltopalvelut eivät voi yksinään kantaa vastuuta perustason lasten ja nuorten mielenterveysongelmien hoidosta. Perustasolla on tarve omalle resurssille ja kohdennetulle osaamiselle keskivaikeiden ja vaikeiden mielenterveysongelmien hoidossa, lisäksi yhteistyön on oltava sujuvaa lasten- ja nuorten nuorisopsykiatrisen erikoissairaanhoidon kanssa. (Hietanen-Peltola ym. 2024, 17.)

Kirsi-Marja Janhunen on tutkinut väitöstutkimuksessaan kouluhyvinvointia nuorten tulkitsemana. Haastatellut nuoret ovat tuoneet esille terveydenhoitaja-, kuraattori- ja psykologipalveluihin liittyen erityisen tärkeäksi palvelujen saatavuuden. He ovat toivoneet, että keskusteluapuun tulisi olla mahdollisuus ilman vakavampia ongelmia. Oppilaat nostivat näin ollen esille oppilashuollon palvelujen ennaltaehkäisevän luonteen koulunkäynnin tukemisessa. Oppilaiden näkökulmat oppilashuollon palveluista voidaan kuvata kolmen teesin kautta: tavoitettavuus, ennaltaehkäisy ja keskusteluapu. Terveydenhoitajan palveluluilla vaikuttaa olevan oppilaille suuri merkitys ja he odottavan terveydenhoitajan olevan läsnä kouluarjessa paljon. Heidän mukaansa terveydenhoitajalle tulisi voida mennä enemmän juttelemaan sekä koulunkäyntiin että laajemminkin elämään liittyvissä asioissa. Tämä ei nuorten mukaan toteudu kuitenkaan helposti, vaan terveydenhoitajalla puhumista saatetaan arastella ja vältellä. Oppilaat pitivät tärkeänä kavereiden ja opettajien osuutta tuen ja avun piiriin hakeutumiseen kannustamisessa. Janhusen tutkimuksessa tuli myös esille nuorten toive selkeämmästä tiedottamisesta palveluihin liittyen sekä tilojen viihtyvyyden kohentamista. (Janhunen 2013, 71-72, 93.)

Oppilaiden peräänkuuluttama oppilashuollon ennaltaehkäisevä tuki on merkittävä asia sekä nuorten itsensä että yhteiskunnallisen järjestelmän kannalta. Ennaltaehkäisevällä toiminnalla

voidaan tukea sekä vahvistaa yksilön hyvinvointia ja pyrkiä estämään pahoinvoinnin kehittymistä. Yhteiskunnallisesti ajatellen on huomattavasti edullisempaa kohdentaa voimavaroja ennaltaehkäiseviin kuin korjaaviin palveluihin. Janhunen nostaa esille ajatuksen, jonka mukaan niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta on ”pehmeämpi” vaihtoehto keskittyä mielenterveyden tukemiseen kuin mielisairauden hoitamiseen. (Janhunen 2013, 88-89.)

WHO (World Health Organization) tuottaa kansainvälistä tutkimustietoa nuorten hyvinvointiin liittyen toteuttamalla muun muassa HBSC (Health Behaviour in School-aged Children study)-tutkimusta eli kansainvälistä nuorten terveyttä ja hyvinvointia koskevaa tutkimusta. Kouluissa toteutettava kysely tehdään neljän vuoden välein 11-, 13- ja 15-vuotiaille. HBSC:n avulla tuotettua tietoa käytetään kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla. Tutkimus antaa näkemyksiä nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista, auttaa ymmärtämään terveyteen vaikuttavia sosiaalisia tekijöitä sekä päättäjiä saamaan tietoa käytännöistä, joilla voidaan parantaa nuorten elinolosuhteita. Tutkimus kattaa 50 maata ja aluetta Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Kansainväliseen tutkijaverkostoon kuuluu yli 400 tutkijaa. (WHO 2025.)

Vuosina 2021/2022 toteutetun HBSC-tutkimuksen tulosten pohjalta on laadittu eri aihepiirejä käsitteleviä koosteita. Yksi raporteista käsittelee nuorten mielenterveyteen ja hyvinvointiin liittyviä muutoksia ja nykytilaa sekä niihin vaikuttavia tekijöitä eri indikaattoreiden (sukupuoli, ikä jne.) perusteella jaoteltuna Euroopassa, Keski-Aasiassa ja Kanadassa. (Cosma, Abdrakhmanova, Taut, Schrijvers, Catunda & Schnohr 2023, 1.) Raportin esipuheessa tuodaan esille tulosten vaihtelevan suuresti maittain ja alueittain, mutta tuloksista välittyy yleisesti ottaen huoli nuorten heikentyneestä tyytyväisyydestä elämään ja käsityksistä terveydentilastaan suhteutettuna edelliseen vuonna 2014 toteutettuun tutkimukseen. Huolestuttavana ilmiönä esiintyy myös sukupuolten välinen ero tyttöjen ja poikien terveystietojen välillä. Tytöt kokevat raportin mukaan esimerkiksi mielenterveytensä huonommaksi kuin pojat kaikissa indikaattoreissa. Tyttöjen kokemat terveyshaasteet lisääntyivät iän myötä. Kaksi kolmasosaa 15-vuotiaista tytöistä ilmoitti kokeneensa useita terveysongelmia, kun poikien kokemana vastaava tulos oli yksi kolmasosaa. Tuloksissa tulee esille myös sosioekonominen eriarvoisuus, jonka mukaan vauraiden perheiden nuorilla oli yleisesti parempi kokemus mielenterveydestä ja hyvinvoinnista. WHO:n tavoitteena on tukea maita kehittämään lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen laatua sekä vahvistaa tavoitetta tukevaa politiikkaa ja erilaisia palvelumalleja. (Cosma ym. 2025, 4,7.)

Cosma tutkimusryhmineen nostaa esille raportissa tutkimusta edeltäneeltä ajalta suuria globaaleja haasteita kuten COVID-pandemian, joka on osaltaan vaikuttanut nuorten mielenterveyteen. HBSC-tutkimuksen tulosten pohjalta on suunniteltu parannuksia nuorille suunnattuihin palveluihin. On nähty laajempaa tarvetta toteuttaa kohdennettuja interventioita muun muassa koulujen opetussuunnitelmiin. Raportissa todetaan, että koulujen asettaminen mielenterveysohjelmien keskipisteeseen vaatii enemmän resursseja ja koulutusta. Sen nähdään

olevan kannattava investointikohde, sillä se tuottaa todennäköisimmin terveempiä lapsia ja nuoria, jotka voivat odottaa sitä myötä terveempää tulevaisuutta. (Cosma ym. 2025, 7.)

2.2 Matalan kynnyksen palvelu

Matalan kynnyksen palveluja käsittelevässä alaluvussa määrittelemme aluksi matalan kynnyksen palvelua käsitteenä. Kuvaamme lisäksi opiskeluhuollon palveluja matalan kynnyksen palveluna sekä tarkastelemme matalan kynnyksen palveluja eri tutkimusten valossa.

2.2.1 Matalan kynnyksen palvelun määrittelyä

Huhdan ym. mukaan matalan kynnyksen ajatuksena on pelkistettynä palveluihin pääsyn helpottaminen. Käsitettä käytetään monin eri tavoin ja erilaisiin palveluihin kohdistuen. Tyypillisimmin matalalla kynnyksellä tarkoitetaan sitä, että palvelujärjestelmän rakenteita on muokattu poistamalla muun muassa vaatimuksia ajanvarauksesta tai läheteistä. Huhta tutkimusryhmineen on tarkastellut tutkimuksessaan nuorten oikea-aikaisen ja vaikuttavan tuen saamisen esteitä. Tutkimuksessa palveluja tarkastellaan matalan kynnyksen kautta, mikä avaa palvelujen tilannetta nuorten näkökulmasta. Matala kynnys tulisi nähdä laajasti niin, että se pitää sisällään myös palveluihin hakeutumista edeltävät ja sitä seuraavat vaiheet. Palvelujärjestelmän rakenteisiin sisältyviä esteitä tulisi analysoida suhteessa palveluun hakeutumiseen, niihin pääsemiseen, niissä käymiseen, niistä hyötymiseen, niiden vaihtamiseen sekä niihin palaamiseen. (Huhta ym. 2023, 3-4.)

Kork ja Vakkuri (2013, 15) kuvailevat matalan kynnyksen palvelun periaatteita. Niihin luetaan muun muassa vaivattomuus, anonymisuus sekä vapaus valita hoidon tarve. Palvelussa huomioidaan asiakaslähtöisyys eli asiakkaan omilla ehdoilla toimiminen. Matala kynnys palvelussa tekee sen käytöstä helpon ja saavutettavan niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Palveluun pääsy on tehtävä asiakkaalle joustavaksi. Matalan kynnyksen palveluista suurin osa on ollut perinteisesti kolmannen sektorin tuottamaa toimintaa. Törmän (2009, 164-165) mukaan matala kynnys on liitetty usein huono-osaisten ensisuoja-, päiväkeskus- ja yökahvilatyypisiin palveluihin. Matalan kynnyksen määrittely on kärsinyt epämääräisyydestä, sillä matalankynnyksen toimintaa on määritelty monin paikoin sen kävijäkunnan perusteella.

Matalasta kynnyksestä palveluissa kielivät monesti asiakkaiden aktiivisuus palveluihin hakeutumisessa ja asiakaskokemukset. Matalakynnys määräytyy toimijoiden välisestä suhteesta. Palvelun tuottajan ja käyttäjän tulkinta palvelun kynnyksen mataluudesta ei ole yksimielinen, sillä palvelujärjestelmän ja palvelun käyttäjien matala kynnys ei välttämättä ole kaikilta osin samaa tarkoittava asia. Tämän lisäksi kynnyksen mataluus myös koetaan yksilöllisesti ja kokemus voi olla hyvin erilainen eri palvelunkäyttäjien välillä. Asiakkaat ja erilaiset asiakasryhmät vaikuttavat toisiinsa vuorovaikutussuhteessaan, ja tämä voi vaikuttaa kokemukseen palvelun kynnyksen mataluudesta. (Leemann & Hämäläinen 2016, 590-591.) Törmä on tutkimuksessaan

havainnut että, jonkin asiakasryhmän kynnys palveluun hakeutumiseen voi nousta jonkin toisen asiakasryhmän palveluiden käytön seurauksena. Anonyymisen asioimisen mahdollisuus, maksuttomuus ja lähetteetön asioiminen ovat matalan kynnyksen peruseriaatteita. Palveluihin hakeutuminen kasvaa, mikäli palvelut sijaitsevat asiakkaiden lähellä ja he saavat tukea ja apua byrokraatiaan. Palvelun käyttäjän arvostaminen, ymmärrys ilmiöistä sekä asiakaslähtöinen hoidon tarpeen valinta ovat pyrkimyksenä matalan kynnyksen palveluissa. Tavoitteena on varhainen puuttuminen ja palveluiden porrastus. (Törmä 2009, 164-168.)

THL:n sotesanastossa matalan kynnyksen toimintamallin määritellään tarkoittavan esimerkiksi varhaisen tuen palvelujen antamista, perustason sosiaali- ja terveyspalveluihin ohjaamista tai eriyteisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tavoittamista. Tällä toimintatavalla tuotettuihin palveluihin on yleensä mahdollisuus päästä ilman ajanvarausta ja lähetettä. Näissä palveluissa ei myöskään synny välttämättä lainkaan asiakkuutta tai se syntyy vasta siinä vaiheessa, kun asiakas on ohjattu tietyn sosiaali- tai terveyspalvelun piiriin. Matalan kynnyksen toimintamallia voidaan soveltaa sekä julkisen sektorin että kolmannen sektorin yhteistyössä toteutettavissa palveluissa. (THL 2023d.)

2.2.2 Opiskeluhoollon palvelut matalan kynnyksen palveluna

Hietanen-Peltola kuvaa opiskeluhoollon nuorten matalan kynnyksen peruspalveluna, joka on läsnä heidän arkiympäristössään kouluissa ja oppilaitoksissa. Palvelu pitää sisällään sekä yksilökohtaisen vastaanottopalvelun että yhteisöllisen opiskeluhoollon, jonka avulla edistetään koko oppilaitoksen tasolla opiskelijoiden hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Käytännön tasolla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kiusaamisen ehkäisyä tai yhteisödynamiikan tukemista. (Hietanen-Peltola 2019, 7.) Opiskeluhoollon palvelujen ja yksittäisen työntekijän työn ytimessä on aina asiakkaan kohtaaminen. Kohtaamisen laatua tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota seuraaviin tekijöihin: palvelujen ja työntekijöiden tuttuus, kynnysettömyys, lasten ja nuorten osallisuus, luottamus työntekijään ja avun saamiseen. Lisäksi palautteen antamisen mahdollisuus ja saadun palautteen hyödyntäminen työn kehittämiseksi koetaan tärkeäksi. Työn laadun perustana pidetään myös opiskeluhoollon toimintatapojen yhteneväisiä toimintatapoja ja työprosesseja. Tavoitteena on lapsen ja nuoren edun ensisijaisuus, hänen tarpeisiinsa vastaaminen ja avun saannin turvaaminen. (Rautava & Laitinen 2019, 60.)

Opiskeluhoollon kuraattoripalvelut siirtyivät sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä kunnilta hyvinvointialueilla järjestettäväksi palveluiksi. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskeluhoollon toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoollon (OHL 1287/2013, §3). Vuoden 2023 alusta kuraattoripalvelut siirtyivät sosiaalihuoltolain alaisiksi palveluiksi tarkoittaen asiakkaalle sosiaalihuollon asiakkuuden käynnistymistä (SHL 1301/2014, §14). Opiskeluhoollon palvelujen tulee jatkossakin säilyä matalan

kynnyksen palveluna. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut kuraattoripalveluun soveltuvaa asiakkuusprosessia, joka poikkeaa sosiaalihuollon muista palveluprosesseista. Kuraattoripalvelun myöntämisestä ei tehdä automaattisesti erillistä päätöstä, mutta asiakas voi halutessaan pyytää sitä ja hänellä on siihen oikeus. Prosessia suunniteltaessa on huomioitu se, että kuraattoripalvelu järjestetään ja toteutetaan siten, että se säilyy helposti tavoitettavana ja sen luonne olisi jatkossakin matalan kynnyksen toimintaperiaatteiden mukainen. (THL 2023a.)

Thl:n asiantuntijat ovat toteuttaneet yhteiskehittämisenhankkeen osana lasten ja nuorten saavutettavuuden kehittämishanketta, jossa on kerätty nuorilta kokemustietoa heille suunnattujen palvelujen kehittämiseksi. Hanke on toteutettu yhteistyössä kuuden eri kunnan ja hyvinvointialueen alueilla toimivien verkostokoordinaattoreiden kanssa. Hankkeessa on hyödynnetty Topaasia-nimistä pelisovellusta, joka on Dialoginen toimintamalli nuorten kokemusten kartoittamiseksi ja kokemustiedon viemiseksi osaksi palveluiden kehittämistä. Hanke on toteutettu touko-kesäkuussa 2022. Hankkeen loppuraportissa kuvataan muun muassa nuorten kokemuksia palvelujen saavutettavuudesta. Nuorten kokemusten mukaan avun saamisen haasteissa korostuu yhtenä tekijänä tietämättömyys palveluista ja avun saamisen mahdollisuuksista. Nuoret toivovat, että tiedottamisessa tuodaan esille avun piirin hakeutumisen mahdollisuus jo pienten asioiden kohdalla. Vaikka toisaalta koetaankin, että tiedottamista voi olla runsaastikin, heidän mielestään sitä voi silti lisätä. Tietoa on saatavilla useista eri paikoista, mutta nuoret kokevat epäselväksi sen, mitä palveluihin kuuluu ja mitä siellä tehdään. Matalan kynnyksen palveluista toivottiin myös tietoa. Esimerkkinä nostettiin esille koulupsykologin palvelu. Nuoret kokevat usein arkuutta pohtiessaan, onko heidän tilanteensa riittävän vakava psykologin luokse menemiseen. Tietoisuutta tulee näin ollen lisätä avun saannin mahdollisuuksista ja eri palvelujen tarkoituksesta. Tiedon lisäämisellä voidaan normalisoida ongelmia ja vähentää koettua häpeää ja helpottaa avun pyytämistä. Nuoret ovat kokeneet, että mitä enemmän esimerkiksi kouluissa tarjotaan tietoa, sitä hyväksyvämmiin suhtautua asioihin ja tämä myös vähentää avun pyytämiseen liittyvää häpeää. (Sankalahti & Turu 2023, 82-83.)

Nuorten näkemyksissä korostui myös palveluihin pääsemisen helppous, joka tapahtuu ilman soittamista, ajanvarausta tai vanhemmille ilmoittamista. Palvelulta odotetaan rentoutta, mutta haasteena nostettiin esille se, että aikuiset tekevät asioista usein liian isoja. Rentoon ilmapiiriin luokiteltiin muun muassa vaikuttavan rauhallisuus, mukava fyysinen ympäristö ja aikuisen keskittyminen nuoreen sen sijaan, että keskittyisi esimerkiksi kirjaamiseen. Rento ilmapiiri tuo rohkeutta ja uskallusta, jotka ovat tärkeitä tekijöitä avun hakemisen kannalta. Nuoret pohtivat myös onnistuneen kohtaamisen elementtejä, joissa tuli esille kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen kokemus. Nuoret kaipaavat kohtaamiseen turvallisuutta ja tietoa esimerkiksi ammattilaisen velvollisuuksista tietojen salassapidon suhteen. Erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmissa nuoret odottavat ammattilaiselta johdonmukaisuutta ja

joustavuutta. Tämä tarkoittaa nuorelle sitä, että apua saisi helposti juuri sillä hetkellä, kun nuori olisi sitä valmis ottamaan vastaan tai jos on akuutti avun tarve. Tämän kaltainen apu on mahdollista esimerkiksi digitaalisten matalankynnyksen palvelujen, kuten Sekaisin chatin kautta. (Sankalahti & Turu 2023, 91, 97.)

2.2.3 Matalan kynnyksen palvelujen tarkastelua tutkimusten valossa

Kristiina Puolakka tarkastelee väitöskirjassaan ”Hyvän mielen koulu” substantiivista teoriaa mielenterveyden edistämisestä yläkoulussa. Tutkimuksessa käydään läpi eri tekijöiden ja toimijoiden merkitystä koululaisten mielenterveyden tukemisessa. (Puolakka 2013, 22-23.) Puolakan väitöstutkimuksessa on eroteltu seuraavat opiskelijoiden mielenterveyteen vaikuttavat substantiiviseen teoriaan sisältyvät kategoriat: ”koulun olosuhteet”, ”henkilöstöresurssit”, ”koululaiset ja heidän perheensä” sekä ”mielenterveyttä edistävä toiminta”. Henkilöstöresursseihin kuuluvat opettajien lisäksi muun muassa erityisopettajat, oppilaanohjaajat ja oppilashuoltohenkilöstö, joihin lukeutuvat koululääkäri, terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi. Tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa koululla työskenteli myös psykiatrinen sairaanhoitaja, joka toimii muun muassa kriisiavussa ja ohjaa tarvittaessa oppilaita eteenpäin esimerkiksi erikoissairaanhoidon. Puolakan (2013) tutkimuksessa nostettiin esille henkilöstöresursseihin liittyvänä haasteena eri työntekijöiden kohdalla yksittäisen työntekijän vastuulla olevien koululaisten suuri lukumäärä ja heidän hyväksi käytettävissä oleva aika. Työtä haittaa myös vaihtuvuus henkilökunnassa. Edistävänä tekijänä nähdään työntekijöiden keskinäinen tuntemus. Kouluterveydenhuolto luokitellaan matalankynnyksen paikaksi, johon on helppo mennä ja ottaa yhteyttä. (Puolakka 2013, 47-48.)

Mielenterveyttä edistävä toiminta nähdään Puolakan tutkimuksessa erityisesti ennaltaehkäisyinä, avun tarjoamisena ja sen saamisena. Toisaalta siihen ei ole osoitettu riittävästi resursseja. Kouluympäristön viihtyisyys, hyvä yhteishenki ja yhteisöllisyys oppilaitosyhteisössä on yksi ennaltaehkäisy muoto. Tämä nähdään erityisen tärkeänä siirtymävaiheissa, jolloin tullaan esimerkiksi yläkouluun. (Puolakka 2013, 52.) Oppilas- ja opiskeluhuoltolain (OHL 1287/2013) tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä sekä hyvinvointia. Myös osallisuuden lisääminen ja ongelmien syntymisen ehkäiseminen kuuluvat lain mukaan oppilashuollon tehtäviin. Laki painottaa lisäksi oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvoinnin, terveellisyden ja turvallisuuden, esteettömyyden edistämistä ja yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Varhaisen tuen turvaaminen sekä opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu on taattava. (OHL 1287/2013, §2.)

Mielenterveyteen liittyvistä asioista ja avunsaantimahdollisuuksista tiedottaminen kuuluu mielenterveyden edistämiseen. Puolakan tutkimuksessa haastatelluilla henkilöillä ei ollut juuri tietoa eri palvelutarjoajista. Opettajat olivat ensisijainen tiedonlähde.

Kouluterveydenhuolto nähtiin puolestaan ensisijaisena paikkana, jonne on helppo päästä. Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja tiedonkulku nähtiin mielenterveyden pulmatilanteisiin liittyen tärkeänä ja toivottavana. Eräs tutkimuksessa haastateltu kuvaa ajatuksiaan terveydenhoitajasta: ” Et se kynnyks on niinku haluttu tehdä mahdollisimman matalaks, että ku se on kuitenkin oppilaille luontevaa käydä tässä niinku terveydenhoitajien vastaanotolla, että mielenterveydenhoitajastaki puhutaan oppilaille terveydenhoitajana. Hänhän on terveydenhoitaja myös koulutukseltaan.” (Puolakka 2013, 54.)

Puolakan tutkimusaineistossa käsiteltiin kodin ja koulun välisen yhteistyön sekä tiedonkulun lisäksi yhteistyötä koululaisten ja eri toimijoiden kesken. Yhteistyö on helpompaa, kun toimijat tuntevat toisensa. Oppilaitosympäristössä toimii eri organisaatioiden edustajia. Tämän nähdään helpottavan tuntemista ja se myös madaltaa kynnystä yhteydenottoon. Samoissa tiloissa työskentely mahdollistaa opiskelijan siirtämisen työntekijältä toiselle saattamalla eli menemällä nuoren kanssa yhdessä uuden ammattilaisen vastaanotolle. Yhteisneuvottelut ja tiedon siirtäminen nuoren luvalla helpottaa asiointia. (Puolakka 2013, 55.)

Tuija Nummela kuvaa väitöskirjassaan matalankynnyksen palvelujen merkitsevän asiakkaalle muun muassa sitä, että saadaan suhteellisen nopeasti tietoa ja työntekijää voidaan tavata tarvittaessa henkilökohtaisesti. Tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti aikuissosiaalityön kontekstiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa toimitaan tiettyjen vastaanottoaikojen puitteissa, mikä tuo omat rajoitteet palvelujen käyttöön. Lisäksi palvelujärjestelmä on pirstoutunut ja asiakkaiden on vaikea saada palveluja samasta paikasta. Asiakas käsittää kuitenkin haasteensa kokonaisuuksina. Asiakkaalle olisi tärkeää, että hän saisi neuvon eri palveluvaihtoehtoista sekä tiedon, miten edetä asiassaan. Koetaan, että sosiaalihuollon palvelujärjestelmässä on olemassa liian vähän paikkoja, joista asiakas saisi tietoa nopeasti johtuen muun muassa siitä, ettei viranhaltijaa tavoiteta. (Nummela 2011, 101-102.)

Lauri Lantela (2021, 3) tarkastelee tutkimuksessaan nuorten, vanhempien ja ammattilaisten näkemyksiä nuoren hyvinvointioppimisen tukemisesta kompleksisessa toimintaympäristössä. Tutkimuksessa hyvinvointioppimisen käsitteellisenä taustateoriana ovat muun muassa hyvinvointi, osallisuus ja toimijuus. Tutkimus tarkastelee erityisesti koulun palveluita osallisuuden ja toimijuuden yhteisöllisen mahdollistamisen ympäristönä. Lantelan (2021, 51) mukaan Hokkanen & Nikupeteri (2019) ja Turunen ym. (2017) ovat nostaneet esille nuorten kokemuksia palveluiden toimivuudesta. Keskeisimmiksi tekijöiksi nuoret ovat nimenneet nuorten ja ammattilaisten matalan kynnyksen vuorovaikutuksen koulun ja sen palveluiden hyvinvointioppimisen ympäristössä. Vuorovaikutus on tämän mukaan perusta tarpeisiin vastaavissa ja ennaltaehkäisevissä palveluissa.

Lantelan tutkimuksen analyysin mukaan sekä vanhemmat että nuoret korostivat vastauksissaan koulun aikuisten luottamuksellisten, matalankynnyksen vuorovaikutussuhteiden

merkitystä. Vastaaajien mukaan hyvät ja luottamukselliset suhteet aikuisiin luovat hyvän pohjan tuen vastaanottamiselle ongelmien ilmetessä. Tutkimustuloksista nousi esille toive lisätä kouluille tärkeiksi koettuja eri alojen ammattilaisia kuten terveydenhoitajia, koulukuraattoreja ja erityisopettajia. Nuoret mainitsivat lisäksi erityisesti nuoriso-ohjaajat luotettavina ja helposti arkisissa tilanteissa lähestyttävänä aikuisina. Heidän koetaan kuuntelevan ja auttavan matalalla kynnyksellä. Myös vanhempien vastauksissa tuli esille toive ylläpitää kouluissa monipuolisesti eri alojen ammattilaisten osaamista. Koulujen toivotaan toimivan yhtenäisenä matalankynnyksen ennaltaehkäisevänä palvelujen kenttänä. (Lantela 2021, 45-46, 52.)

Leppäkoski ja Paavilainen kuvaavat tutkimusartikkelissaan Välittämisen koodi- projektin toteutusta ja tuloksia. Projekti toteutettiin vuonna 2015 Tampereen seudulla. Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten avun hakemista ennen ja jälkeen matalan kynnyksen palvelumallin käyttöönottoa. Palvelumallissa apua pyydetään verkkoyhteyden kautta. Yhteydenoton voi tehdä esimerkiksi nuori, vanhempi, terveydenhuollon ammattilainen tai jokin muu viranomainen, joka on huolissaan nuoresta. Yhteydenottopyynnöt välitetään nuorisotyöntekijälle, joka on yhteydessä puhelimitse yhteydenottopyynnön tekijään 1-3 vuorokauden kuluessa. Nuori voi itse päättää, hyväksyykö hän tarjotun tuen. Välittämisen koodi- projektin avulla pyritään vastaamaan nuorten avuntarpeisiin luomalla helposti lähestyttäviä tukipalveluita. Tutkimuksessa nousi esille kaksi pääteemaa nuorten palvelukokemuksista, joita olivat palvelujen saavutettavuus ja hyväksyttävyyys. Palvelumallissa nuorten kuuntelemisen tärkeys heidän eri haasteissaan nähtiin merkityksellisenä. Palvelujen painopiste tulee olla ongelmien ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tuessa. Tutkimus korosti myös ennaltaehkäisevien palvelujen koordinoinnin ja yhteistyön merkitystä eri ammattiryhmien välillä. Nuorten kokemusten huomioiminen palveluiden kehittämässä on hyvä nähdä etusijalla. (Leppäkoski & Paavilainen 2021, 1, 5-6.)

Ennen matalankynnyksen palvelun käyttämistä, osa nuorista ei ollut tietoisia siitä, missä ja milloin palveluja tarjottiin. Lisäksi nuorilla oli erilaisia käsityksiä palveluiden saatavuudesta. Nuoret toivoivat, että palveluissa olisi pysyvyyttä ja sama ammattilainen auttaisi heitä. Tässä tutkittavassa matalankynnyksen palvelumallissa tärkein asia on tarjota oikea-aikainen tuki huolimatta siitä, oliko nuoren ongelma suuri tai pieni. Tutkimus vahvistaa käsitystä, jonka mukaan nuorille on merkityksellistä, että heitä kohdellaan kunnioittavasti ja luottamuksellisesti. He toivoivat palvelulta rentoa ja miellyttävää ilmapiiriä. Nuorten kokemusten mukaan tämä oli toteutunut uutta matalankynnyksen palvelua käytettäessä. (Leppäkoski & Paavilainen 2021, 15-16.)

Tutkimuksen johtopäätöksissä tuotiin esille nuorten ongelmien hoitamisessa ja niihin puuttumisessa tärkeänä seikkana oikea-aikaisuus, silloin kun nuorten itsensä ilmaisema huoli on vielä vähäinen. Leppäkoski ja Paavilainen toteavat monien kansainvälisten tutkimusten korostavan nuorten osallistumisen merkitystä omien asioidensa käsittelyyn. Yhtenä ratkaisuna tähän voisi olla matalankynnyksen palvelumalli, johon sisältyy ammatillinen yhteistyö, jota voidaan

toteuttaa erilaisten järjestelmien puitteissa. Painopisteen siirtäminen korjaavista sosiaali- ja terveyspalveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin voisi olla globaali prioriteetti tulevaisuudessa. Palveluiden kehittäminen vaatii erityistä asiantuntemusta ja yhteistä ammatillisten käytäntöjen kehittämistä. Lisäksi olisi hyödyllistä keskittää esimerkiksi sosioemotionaalisten ja mielenterveysongelmiin liittyvien haasteiden hoito niihin teemoihin erikoistuneille ammattilaisille. (Leppäkoski & Paavilainen 2021, 17-18.)

2.3 Asiakaslähtöisyys

2000-luvun taitteessa nousi pinnalle asiakaslähtöisyyden käsite. Tuolloin todettiin, että asiakkaan osallisuutta ratkaisuihin ja päätöksentekoon, jotka liittyvät hänen elämäänsä, tulee kasvattaa. Asiakas pyrittiin muuttamaan asiakassuhteessaan passiivisesta kohteesta aktiiviseksi toimijaksi. Asiakaslähtöisyydessä palvelujen tai tuotteiden käyttäjällä on mahdollisuus vaikuttaa niiden tuottamistapaan. Hoito- tai palvelutapahtuman toteutumisessa on vähintään kaksi tahoja, ammattilainen ja kansalainen, jolla on tarve palvelulle. Molemmilla osapuolilla tulee olla samanlaiset käsitykset palvelun tai hoidon tavoitteista ja menetelmistä, joilla tavoitteisiin pyritään sekä rooleistaan ja niihin liittyvistä oletuksista toimijuuden suhteen. Julkisten palvelujen yhtenä tavoitteena on käyttää hyödyksi yhä enenevässä määrin asiakkaiden tai potilaiden omaa kokemusta, näkemystä ja tietämystä palvelujen kehittämisessä sekä niiden toteuttamisessa. Asiakkaan asiantuntijuus on merkittävä voimavara ja täydentää ammatillista asiantuntijuutta. (Suhola 2017, 62-64.) Asiakaslähtöisyyden vaatimuksen kasvaessa palveluntuotannossa ovat lisääntyneet työskentelyotteet kuten moniammatillisuus, monialaisuus, verkostomaisuus ja tiimityöskentely (Suhola 2017, 70).

Ristolainen, Roivas, Mustonen ja Hujala kuvaavat asiakaslähtöisen palveluohjauksen olevan parhaimmillaan sitä, että asiakas kokee olevansa ymmärretty ja hyväksytty. He mukailevat artikkelissaan Kiikkalan (2000) näkemystä siitä, että työntekijän näkökulmasta tämä saavutetaan kiinnittämällä huomiota siihen, millaiset arvot työtä ja toimintaa ohjaavat. Palveluohjaukselta ei myöskään voi tehdä liukuhihnatyönä, vaan näkemys asiakkaasta muodostettaisiin yksilöllisesti ja tilannekohtaisesti. Palveluohjauksen ja kohtaamisen etenemisen tulisi pohjautua näkemyksiin ja tarpeisiin, joita asiakas tuo esille. Aidon asiakaslähtöisyyden toteuttaminen vaatii palveluohjaajalta monenlaisia kohtaamisen, vuorovaikutuksen ja muun ammatillisen osaamisen taitoja. (Ristolainen, Roivas, Mustonen & Hujala 2020, 261-262.)

Organisaatioiden olemassaolon oikeutus syntyy asiakkaiden kautta. 2000-luvulla suurin osa organisaatioista on ottanut toimintansa kehittämisessä asiakaslähtöisemmän otteen, jotta ne onnistuisivat vastaamaan paremmin ihmisten erilaisiin ja vaihteleviin tarpeisiin. Asiakaslähtöisyys voidaan määritellä organisaation intresseistä tai asiakkaan näkökulmasta käsin. Kun asiakaslähtöisyyttä tarkastellaan organisaation näkökulmasta, on kyse organisaation perustehtävän mukaisesta, tavoitteellisesta toiminnasta. Asiakkaan näkökulmasta taas on kyse yksilön

tarpeeseen vastaavasta palvelusta. Asiakslähtöisyys painottaa yksilön mahdollisuuksia osallistua palveluunsa ja palvelutarpeen arviointiin sekä vaikuttaa päätöksentekoon, joka koskee omaa tilannetta. Lisääntyvässä määrin asiakslähtöisyys on laajentunut sisältämään asiakkaiden osallisuuden toiminnan kehittämistä. (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinon 2017, 17.)

Asiakslähtöisyyttä palveluissa voidaan kehittää osallisuutta edistävää yhteiskehittämistä hyödyntäen. Asiakkaiden ja asiantuntijoiden kumppanuus on tämän toimintamallin ydintä. Moniäänisyys, ideointi ja erilaiset näkökulmat muotoutuvat yhteiskehittämisessä kehittämistyön luonnolliseksi osaksi. Asiakslähtöisyys ja -osallisuus asettavat vaatimuksia uudistaa organisaation henkilöstön asenne- ja toimintakulttuuria. Työskentelyotteesta tulee kokeileva ja opetteleva ja uusia näkökulmia hyödynnetään kaikessa työskentelyssä. Tavoitteena on uudenlaisen tilan luominen asiakkaille sekä tarjota osallistumiselle ja osallisuudelle luonnollisia areenoja ja tätä kautta luoda palveluja, jotka vastaavat asiakkaiden tarpeisiin ja ovat vaikuttavia. (Kinnunen 2018, 177.)

Timo Suholan (2017, 4) väitöstutkimuksessa arvioidaan oppilashuollon toimivuutta ja sisällöllistä osuvuutta. Näiden lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin yläkoululaisten ja heidän huoltajiensa näkemyksiä liittyen oppilashuollon sisältöihin ja palveluprosessien toimivuuteen. Suholan tutkimushankkeen kohdeorganisaationa olivat Lappeenrannan kaupunki sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi. Tutkimuskohteina olivat kasvatus- ja opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen ammattilaiset. Suhola näkee oppilashuollon suurten mahdollisuuksien kenttänä, joka kulkee mukana lapsen ja nuoren sekä tämän perheen arjessa. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärryksen lisääminen oppilashuollon tilasta, toimivuudesta sekä haasteista peilausten asiakasohjautuvuuden ja monialaisen yhteistyön toteutumiseen.

Suholan mukaan asiakslähtöisyys, johon osallistaminenkin liitetään, on haasteellinen ilmiö julkisissa palveluissa. Sen epämääräisyys näyttäytyy korostuneena opiskeluhollossa, jossa asiakkaana ovat samalla sekä oppilas että huoltaja. Molemmilla on opiskeluhollossa prosessissa toisistaan poikkeavat roolit, intressit, motiivit ja mahdollisuudet olla osallisina. Oppilaan asema vaihtelee myös tilanteen mukaan joko asiakkaan ja potilaan roolissa riippuen siitä, hoidetaanko hänen asiaansa oppivelvollisen vai yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon oikeutetun henkilön näkökulmasta. Julkisten palvelujen asiakkuusasetelman arviointia hankaloittaa myös se, että kansalaisella voi olla muodollista valtaa palveluntuottajan suuntaan ja samanaikaisesti hän on myös riippuvainen tästä. (Suhola 2017, 207.)

Opiskeluhollossa palvelut-yksikkö on kuvannut Suholan tutkimuksessa peruslähtökohdakseen lapsilähtöisyyden. Lapsen etu tulee aina asettaa päätöksissä ja toiminnassa etusijalle. Opiskeluhollossa palveluissa uskotaan varhaisen puuttumisen havaittuihin huoliin vähentävän sekä inhimillisiä että taloudellisia kustannuksia. Ammattimaisesti toteutettavan ja kestäväan kehitykseen tähtäävän opiskeluhooltojen pohjana pidetään luotettavuutta, rehellisyyttä ja

asiantuntevuutta. Opiskeluhuollon palveluissa asiakkaan arvostus ja kunnioitus muodostavat perustan asiakaslähtöisille palveluille. Palvelujen tulee olla mahdollisimman vaikuttavia ja asiakastarpeista käsin ohjautuvia. Opiskeluhuollon palveluissa korostuu useiden eri sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen rajapinnoilla tapahtuva yhteistyö. Eri ammattiryhmistä koostuvien yksiköiden palvelujen tulee kyetä toimimaan useiden kuntien ja eri opetuksen järjestäjien kanssa siten, että palvelut olisivat perusteltuja, tasalaatuisia ja kaikille tasavertaisia. Opiskeluhuollon näkökulman mukaan lapsen etu voidaan toteuttaa, kun resurssit ovat riittäviä ja tiedetään toisten toimijoiden perustehtävien sisällöt ja niihin liittyvät reunaehdot. (Suhola 2017, 154-155.)

2.4 Osallisuus

Osallisuutta avataan seuraavissa alaluvuissa määrittelemällä osallisuuden käsitettä sekä tuomalla esille nuorten osallisuutta perusopetuksessa ja heille suunnatuissa palveluissa aiempia tutkimuksia tarkastellen.

2.4.1 Osallisuuden määrittelyä

Kuuluminen ja kuulluksi tuleminen ovat osallisuutta. Ollakseen osallinen yksilön tulee kokea olevansa merkityksellinen osa kokonaisuudessa. Yksilö tulee kuulluksi itsenään ja hänelle on vaikutusmahdollisuuksia elämäänsä ja yhteisiin asioihin. Osallisuus voidaan jaotella kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue on osallisuus omassa elämässä, joka näyttäytyy mahdollisuutena omannäköisen elämän elämiseen sekä yksilön mahdollisuuksiin määritellä toiminta tai palvelu, johon osallistuu. Kuuluminen itselle merkityksellisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä vaikuttaminen asioihin, joita pitää itselleen tärkeinä, muodostavat osallisuuden toisen osa-alueen. Kolmas osallisuuden osa-alue on osallisuus yhteisestä hyvästä, jonka muodostavat yhdessä tekemisen mahdollisuus, pääsy nauttimaan yhteisestä hyvästä ja osallistuminen yhteisen hyvän aikaansaamiseen ja jakamiseen. (THL 2023e, 17-20.)

Osallisuuden kokemus muodostaa keskeisen osan ihmisen hyvinvointia ja se nähdään myös hyvinvointia kasvattavana voimavarana ja muutosprosessina. Osallisuuden puute sitä vastoin heikentää sekä hyvinvointia että elämänlaatua. Osallisuuden kokemuksella on yhteys esimerkiksi terveyteen, toimintakykyyn ja mielenterveyshäiriöihin. Tutkimusten mukaan itsensä osalliseksi kokeva kansalainen tekee hyvinvointiaan parantavia valintoja, sillä hänen tulevaisuuden näkymänsä paranevat osallisuuden myötä. (Osallisuuden edistäjän opas 2023, 27-28.) Pajulan (2014) mukaan osallisuus rakentuu myös henkilön sitoutumisesta asioihin vaikuttamiseen sekä vastuunkantoon mahdollisista seurauksista. Osallisuus näyttäytyy vastavoimana syrjäytymiselle. (Leemann & Hämäläinen 2016, 590.)

2.4.2 Nuorten osallisuus perusopetuksessa ja heille suunnatuissa palveluissa

Lainsäädäntö sekä opetussuunnitelman perusteet korostavat oppilaiden kuulluksi tulemisen merkitystä ja osallisuuden vahvistamista. Lasten ja nuorten voi olla vaikea kokea osallisuutta, mikäli he eivät koe itseään tärkeäksi ja arvostetuksi jäseneksi yhteisössä. Osallisuus edellyttää aitoa kohtaamista, nuorten näkemysten ja kokemusten kuulemista, yhdenvertaisuutta sekä luottamuksellista ilmapiiriä. Osallisuudessa korostuu myös tunne siitä, että oppilaiden ajatuksilla, toiveilla ja mielipiteillä on todellista vaikuttavuutta koulun kehittämisessä. Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö on erinomainen foorumi olla osallisena ja oppia vaikuttamista. (Rautava & Laitinen 2019, 60-64.)

Perusopetuksessa osallisuus on määritelty ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja demokratian toteuttamiseksi. Nuorten ottaminen aidosti mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon on osallistamista. Osallisuutta voidaan kasvattaa luomalla nuorille mahdollisuuksia omien näkemysten ja mielipiteiden ilmaisuun. Tavoitteena on, että nuoret voivat tuntea vaikuttavansa aidosti päätöksentekoon sekä muutoksien aikaansaamiseen. Osallisuuden ja turvallisuuden tunteiden synnyttäminen luovat kouluyhteisössä perustan opiskelijan hyvinvoinnille. Tunne vaikutusmahdollisuuksista on tärkeää nuoren kehitykselle. Nuoren yleistä elämänhallinnan tunnetta kasvattavat tunne itsemääräytyvyydestä ja vaikutusmahdollisuuksista omaan tilanteeseen ja asioihin. Osallisuutena nähdään myös nuoren oikeus saada tietoa itseään koskevista ratkaisuksista ja päätöksistä sekä niihin johtaneista perusteluista. (Suhola 2017, 80-83.) Rytönen, Kaunisto ja Pietilä (2016, 32) näkevät osallisuutena nuorten kokemuksen hyödyntämisen ja heidän mukaan ottamisensa palveluiden kehittämisessä.

Opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa osallistaminen on asiakaslähtöisyyden ensisijainen ulottuvuus. Opiskelijoiden aito osallistaminen myötävaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumisen lisäksi myös aktiivisen kansalaisuuden kehittymiseen, toimintakulttuurin edistymiseen oppilaitoksessa sekä opetustyöhön. (Suhola 2017, 102.) Opiskeluhollossa runsaasti palveluja tarvitsevien opiskelijoiden osallistaminen on usein vaikeasti toteutettavissa. Oppilaan sekä huoltajan psyykkiset voimavarat voivat olla niin vähäiset, että heillä ei jää resursseja osallisuuden toteuttamiseen. (Suhola 2017, 26.)

Peltolan ja Moision (2017) sekä Gretschelin ja Kiilakosken (2012) mukaan hyvät kohtaamiskokemukset, aidot vaikutusmahdollisuudet, kokemus kuulluksi tulemisesta, palveluiden piiriin pääsemisen helppoudesta ja toimimisesta palveluissa muodostavat lasten ja nuorten osallisuuden palveluissa. Hyvät palvelukohtaamiset, joissa lapsen tai nuoren tärkeinä pitämät asiat aidosti tulevat kuulluksi ja koetaan merkityksellisiksi, luovat yksinkertaisimmillaan lapselle tai nuorelle kokemuksen osallisuudesta. (Pajamäki & Okkerin 2018, 70.)

Opiskelijoiden osallisuuden kokemusta kartoitetaan kouluterveyskyselyissä, jotka toteutetaan joka toinen vuosi. Kouluterveyskyselyssä osallisuutta mitattiin THL:n kehittämän

osallisuusindikaattorin avulla. Osallisuusindikaattori koostuu kymmenestä väittämästä, joilla kartoitetaan vastaajien kuuluvuuden tunteita, tekemisen merkityksellisyyttä sekä toimintamahdollisuuksia ja hallittavuutta. Indikaattorissa esitettyjen väittämien vastaukset asettuvat jatkumolle, joiden ääripäät edustavat osattomuuden ja osallisuuden kokemuksia. Vuonna 2023 tehdyn kouluterveyskyselyn mukaan tytöt kokivat poikia yleisemmin heikkoa osallisuutta. Lukiossa opiskelevista tytöistä 12 % koki vuonna 2023 erittäin heikkoa osallisuutta. Pojista näin koki 6-8 % eri ikäluokissa. (Helenius & Kivimäki 2023, 6; THL2024b.)

Rytkönen, Kaunisto ja Pietilä (2016) ovat tutkimuksessaan kuvanneet 15-17-vuotiaden nuorten kokemuksia osallisuuden toteutumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa. Asiakaskohtaamiskokemusten kuvaamisen näkökulmina olivat ilmapiiri, huomioiduksi tuleminen ja palvelutilanteen kokonaisuus. Tutkimuksessa tunnistettiin nuorten osallisuuden kokemukseen vaikuttavat vuorovaikutuksen tasot, joita olivat: kutsuva, mahdollistava, estävä ja poisulkeva. Tutkimuksen tulosten perusteella kutsuva ja mahdollistava osallisuuden taso antavat peruspalveluissa mahdollisuuden nuoren osallisuuden toteutumiselle. Nuoren kokonaisvaltainen kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen kokemus ovat keskeisiä mahdollistavassa vuorovaikutuksessa. Kutsuva vuorovaikutus painottaa lisäksi kannustavuutta, kuten nuoren rohkaistamista, tasavertaisuutta ja nuoren oikeuksien kunnioittamista. Tutkimuksen tulosten perusteella henkilöstön asiakaskohtaamistaitojen vahvistaminen, myönteisen ilmapiirin luomisen taitojen parantaminen sekä kiinnostuksen osoittamisen ja aidon läsnäolon lisääminen vuorovaikutuksessa nuorten kanssa lujittavat nuorten osallisuutta. (Rytkönen, Kaunisto & Pietilä 2016, 32-36.)

Yksilöiden osallisuuden kokemukseen vaikuttavat vahvasti tunneperäisyys ja tilannesidonnaisuus. Riittävä ja ymmärrettävä tiedon saanti, vuorovaikutus ja tuki yhdenvertaisuuden mahdollistumiseksi nähdään edellytyksinä osallisuuden kokemuksen muodostumiselle. (Kivinen, Vanjusov & Vornanen 2020, 287.) Osallisuutta ei nähdä yksilön pysyvänä ominaisuutena tai staattisena tilana, vaan osallisuuden aste muuttuu riippuen yksilön elämänvaiheesta tai tilanteesta. Osallisuuden aste ja yhteiskunnallinen toimintakyky vaihtelevat ihmisen elämänkaaren mukaan. (Raivio 2018, 32.)

Yhteisöissä osallisuus tulee näkyviin yhteisön jäsenten keskinäisessä arvostuksessa, luottamuksessa ja vaikutusmahdollisuuksissa yhteisön toimintaan. Oikeuksien ja mahdollisuuksien toteutuminen tarkoittaa yhteiskunnan tasolla osallisuutta. Raivio ja Karjalainen ovat jäsentäneet osallisuuden ulottuvuudet noudatellen Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksien jäsentelyä. (Raivio 2018, 32-33.) Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien teoriassa hyvinvointi jaetaan kolmeen pääulottuvuuteen ”having, loving ja being”. ”Having” -osa-alue pitää sisällään muun muassa aineelliset resurssit kuten toimeentulon ja elinolot. ”Loving” -osa-alueeseen sisältyvät ihmissuhteet ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus. ”Being” -osa-alue muodostuu muun muassa osallistumisesta yhteiskuntaan, itsensä toteuttamisesta ja merkityksellisyyden kokemisesta.

Osallisuuden näkökulmasta hyvinvoinnin ulottuvuuksien teoriassa korostuvat erityisesti ”loving” ja ”being”, sillä ne kuvaavat ihmisen kuulumista yhteisöön, aktiivista osallistumista sekä mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäristöönsä. (Allardt 1976, 38-49.)

Sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen on asiakkaiden osallistumista alettu korostaa 1990-luvulta lähtien. Asiakkaiden osallistuminen nähdään keinona palvelujen laadun parantamiseksi ja olemassa olevien palveluiden kehittämiseksi. (Keskitalo 2020, 26.) Laki hyvinvointialueesta (611/2021) 5 luvun 29§ määrittää hyvinvointialueiden asukkaiden ja palveluiden käyttäjien oikeudesta osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan ottamalla heidät muun muassa mukaan suunnittelemaan ja kehittämään heille tarjottavia palveluja.

3 Tutkimuksellinen kehittäminen

Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään tutkimuksellisen kehittämistyön menetelmiä ja käytännöstä nousevaa tietoa. Tietoa hankitaan käytännön toimintaympäristöissä osallistavia menetelmiä hyödyntäen. Tarkoituksena ei ole pelkästään ratkaista ongelmia, vaan saattaa tutkimuksessa esiin saadut tulokset ja näkökulmat laajempaan keskusteluun ja arviointiin. Perustellun tiedon tuottamisella pyritään saamaan aikaan myös konkreettisia muutoksia. (Toikko & Rantanen 2009, 22-23.)

Työelämän tutkimuksellinen kehittäminen perustuu toimintatutkimukseen, jossa tutkimus nivoutuu kehittämistoimintaan. Työyhteisöjen kehittämistoimintaa tuetaan tutkimustietoon pohjautuvalla tiedolla ja painotetaan syntyvää uutta tietoa, joka on käsitteellistä ja yleistettävissä olevaa. Tutkimuksellisella kehittämisellä on kaksoisluonne, joka tarkoittaa, että tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tieteellistä tietoa ja tutkimusta hyödynnetään ja sovelletaan kehittämistoiminnassa. Toisaalta kehittämistoiminnassa saatua tietoa on mahdollista käyttää tutkimustarkoituksiin. Tutkimuksellinen kehittäminen palvelee käytäntöä, mutta on perusteltua tutkimuksellisessa mielessä. (Silvennoinen & Ronkainen 2019, 9.)

Tutkimuksellista kehittämistä voidaan pitää työskentelytapana, jossa nähdään tärkeänä tutkimuksen, tutkimustiedon ja tiedontavoittelun rooli kehittämisen yhteydessä. Tutkiva ja kriittinen arviointi kehittämistoimintaa, kehittämistapaa, kehittämiskohdetta sekä kehittämistä tekeviä ihmisiä tai ryhmiä kohtaan sisältyy myös tutkimukselliseen kehittämiseen. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 23.)

Perusteiden hakeminen suunnittelun ja toiminnan pohjaksi kuuluu tutkimukselliseen kehittämiseen. Etsiessään perusteita, kehittämistyötä tekevä, kriittisesti ajatteleva ammattilainen, sitoutuu niiden arviointiin ja pätevien lähtökohtien valintaan. Tutkimusmenetelmien hallinta ja taito erilaisten tutkimusotteiden ja menetelmien soveltamiseen käytännön tilanteissa ovat edellytyksiä tutkivalle kehittämiselle. On myös ymmärrettävä ja tunnettava tutkimusprosessi

ja siihen liittyvä perustieto. Tutkiva kehittäminen on yleensä organisaation tai yhteisön, toisinaan useidenkin tahojen yhteishanke. Kyky tehdä yhteistyötä on tutkijalle oleellinen. Ominaispiirteitä laadukkaalle tutkimukselliselle kehittämiselle ovat suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, järjestelmällisyys, toiminnan ja menetelmien kriittinen arviointi sekä aikaisemman tutkimustiedon hyödyntäminen (Heikkilä ym. 2008, 38-39, 57).

Toikko ja Rantanen (2009) näkevät tutkimuksellisen kehittämistoiminnan yleiskäsitteenä, joka antaa määrittelyn tutkimuksen ja kehittämisen yhteydelle. Tutkimus ja kehittäminen risteävät toisiaan kahdessa kohdassa, jolloin tarkastelukulma voi olla joko kehittämisen tai tutkimuksen suunnassa. Tutkimuksen suunnasta tarkasteltuna risteävä kohta on tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Pääpaino tutkimuksellisessa kehittämisessä on kehittäminen, joka tapahtuu käytännön ympäristössä. Tällöin tutkimusmenetelmät ovat hyödyksi tiedon tuottamisessa. Tavoitteena on kehittämisen lisäksi käsitteellistä tulokset ja saattaa ne yleiseen keskusteluun. Tutkimustuloksia tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa olisi hyvä saada aikaan nopeasti, jotta kehittämisprosessia pystytään edistämään tuloksien mukaisesti. Toisaalta syvempää tutkimusta varten tarvitaan koko kehittämisprosessia arvioivaa aineistoa. (Jääskeläinen 2013, 62-63.)

3.1 Kehittämistoiminnan sykliisyys

Toimintaympäristön ja palveluiden kehittämistyössä sekä nopeiden muutosten keskellä korostuu kehittämisen syklinen eteneminen, jossa toiminta ja kehittäminen jatkuvat kehämaisesti vaiheittain eteenpäin tarkastellen ja arvioiden tuloksia säännöllisesti (Salonen ym. 2017, 22-23). Toikon ja Rantasen mukaan kehittämisprosessin kulku on mahdollista kuvata jatkuvana syklinä eli spiraalina. Etenkin toimintatutkimuksen yhteydessä painotetaan kehittämisprosessin spiraalimaista rakennetta. Spiraalimaaisessa kehittämistyössä toistuvat tutkimuksen perinteiset päävaiheet: toiminnan ideointi-/perusteluvaihe, organisointi, toteutus ja arviointi. Tulokset asetetaan aina uudestaan arvioitavaksi ja arvioinnin tuloksena kehittämistoiminnan perusteluja, organisointia ja toteutusta täsmennetään. Kehittämistoiminta täsmentyy prosessin aikana. Kehittyminen tapahtuu reflektio- eli arviointivaiheessa. Tutkimuksellinen kehittämistyö ei välttämättä tuota ehdotonta totuutta tutkittavista asioista. Tarkoituksena on tuottaa tietoa jatkuvaan vuorovaikutukselliseen ja reflektiiviseen kehittämiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 66-67.)

Suunnitteluvaiheessa kehittämistyötä koordinoidaan ja nimetään vastuuhenkilöt. Kehittämis-tehtävää tarkennetaan ja asetetaan toiminnalle realistisia, toteutuskelpoisia tavoitteita hyödyntäen dialogista keskustelua. Kehittämistarpeen on tärkeä palvella kohteena olevaa organisaatiota. Kirjalliseen kehittämissuunnitelmaan kootaan tavoitteet, toimijat, käytettävät menetelmät sekä etenemisvaiheet. Lisäksi perehdytään kirjallisuuteen ja tutkimustietoon, jolla taustoitetaan toimintaa. Toteutusvaiheessa toimitaan laaditun suunnitelman mukaisesti

tarkentaen ja kehittäen toimintatapoja syklisten periaatteiden mukaan. Eri vaiheiden dokumentointi on tärkeää, sillä niihin palataan arviointivaiheessa. Dokumentointiin voidaan käyttää esimerkiksi kenttäpäiväkirjaa. (Salonen ym. 2017, 59-62.)

Tutkimus- ja kehittämistyön tulokset kertovat hankkeessa saavutetuista hyödyistä. Kehittämistyön tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää opiskeluhoollon palveluja. Arviointi kulkee syklisen kehittämissprosessin mukana jatkuvasti, vaikka se on eritelty myös omaksi osiokseen kehittämistyön vaiheissa. Arvioinnin tarkoituksena on esittää kriittistä pohdintaa kehittämistyölle asetetuista tavoitteista. Loppuraportti on tärkeä osa arviointivaihetta. Päätämävaiheessa suunnitellaan tulosten levittämistä ja implementointia. (Salonen ym. 2017, 63-66.)

3.2 Kehittämistoiminnan tiedonintressit

Kehittämistoiminnan lähestymistapana pragmatistinen perinne pohjautuu käytännönläheisyyteen, jossa työelämän haasteita voidaan ratkaista tiedon ja työskentelyn avulla suunnitelmallisesti ja hallitusti. Informaatio, jota toiminnassa tuotetaan, palvelee toimijoita hyödyn ja toimivuuden näkökulmasta. Toimintatutkimus lukeutuu tällaiseen lähestymistapaan. Yhtymäkohtia tosin löytyy myös konstruktivismiin ja realistiseen perinteeseen. Pragmatismi on mahdollista käsittää myös asenteena, jossa toimivuus, yhteisöllisyys ja käytännöllisyys korostuvat. Esimerkiksi muodostunut hyöty ja vaikuttavuus arvottavat työelämän kehittämistoimintaa. Konstruktivistisessa perinteessä painotus on kehittämistoiminnan syklisyydessä ja itse kehittämissprosessissa. On tarkoitus, että kehittämiseen osallistujat yhdessä muiden toimintaan osallistujien kanssa, ohjaavat, suuntaavat ja tarkentavat kehittämisen kohteita ja tavoitteita kehittämissykliä syventävien vaiheiden avulla. Kyseessä on tasavertainen työskentelyote ja demokraattinen vuoropuhelu, jossa kenenkään näkemystä tai ideaa ei nähdä toista tärkeämpänä. Tieto ja ymmärrys rakentuvat yhdessä keskustellen, suunnitellen ja kokeillen. (Salonen ym. 2017, 30-31.)

Toikon ja Rantasen (2009, 46) mukaan praktista lähestymistapaa kutsutaan myös vastavuoroiseksi lähestymistavaksi. Ammatillaiset ja tutkimuksen kohteena olevan yhteisön jäsenet määrittelevät ongelmat yhdessä ja miettivät mitä toimintoja tarvitaan ongelmien ratkaisemiseksi. Kyseisessä lähestymistavassa korostuu toiminnan prosessimainen luonne, jossa koko prosessin ajan suunnitelmaa korjataan ja muokataan. Joustavuus ja avoimuus erilaisille tulkinnoille on tyypillistä yhteistoiminnallisille prosesseille. Toimijoiden väliselle suhteelle on luonteenomaista tasa-arvoinen keskustelu ja neuvottelu. Tavoitteena on, että kehittämiseen osallistuneet saavat uudenlaista ymmärrystä omaan toimintaansa sekä se, että he tulevaisuudessa toimisivat itsenäisemmin tietoisina omasta toiminnastaan.

Kemmis (2001) kuvaa emansipatorisen eli tietoisuutta lisäävän lähestymistavan perustuvan siihen, että kohdeyhteisön jäsenet lähestyvät yksittäisten ongelmien taustoja laajempien

yhteiskunnallisten raamien kautta. Kun tiedostetaan haasteiden yhteiskunnalliset tekijät, voidaan vaikuttaa paremmin ongelmien perimmäisiin syihin. Katilan ja Meriläisen (2006) mukaan emansipatorisessa lähestymistavassa tavoitellaan ryhmän yhteisöllisyyden tietoisuuden parantamista, jotta voitaisiin tunnistaa, tarkentaa ja selittää yhteisön perusongelmia. Emansipatorinen perinne kuuluu kriittisen teoreettiseen perinteeseen. Sen avulla pyritään saamaan toimijat tietoisiksi heidän toimintaansa vaikuttavista alistavista ja kontrolloivista voimista. Jotta voidaan vapautua menneisyyden taakasta, on tärkeää tutustua käytössä oleviin toimintatapoihin, toiminnan taustalla vaikuttaviin arvoihin sekä kyseenalaistaa niihin liittyviä oletuksia. (Toikko & Rantanen 2009, 46.) Huttunen, Heikkinen & Moilanen (1999, 168-169) pitävät emansipatorista toimintatutkimusta toimijoiden valtauttamisena. Tämä suuntaus auttaa näkemään mahdollisuudet, joiden avulla toimintaa voidaan muuttaa demokraattisemmaksi. Siinä korostuu toimijoiden aktiivinen rooli sekä kriittisyys, jonka tavoitteena on muutokset toiminnassa.

Tässä opinnäytetyön kehittämistoiminnassa yhdistyvät sekä praktinen että emansipatorinen tieteen filosofia. Toimintatutkimuksella on hyvin käytännönläheinen, prosessimainen lähestymistapa tutkittavaan aiheeseen. Sen avulla tuotetaan osallistujille hyödyllistä tietoa ja siinä korostuu yhteisöllisyys, osallistujien tasavertaisuus ja yhdessä tekeminen. Emansipatorinen lähestymistapa taas auttaa kehittämistyöhön osallistuvia muun muassa tarkastelemaan kriittisesti vallitsevia toimintatapoja sekä omia asenteita. Toimijoiden valtauttaminen on keskeinen tavoite tässä lähestymistavassa. Tässä opinnäytetyön kehittämistehtävässä tarkastelemme muun muassa opiskeluhoitopalveluiden käyttäjien asenteita suhteessa palveluihin.

3.3 Kehittämistoiminnan konteksti

Toteutimme Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson työpajan uusmaalaisen yhtenäiskoulun yläkoululaisille. Kyseisen yhtenäiskoulun yläkoululaisten oppilasmäärä on noin 340. Yhtenäiskoulussa on yleisopetuksen luokkia, kielikylpyopetusta, valmistavan opetuksen ryhmä, yläkoulun puolella kolme pienluokkaa ja Jopo-luokka (joustavan perusopetuksen ryhmä). Yhtenäiskoulun henkilökuntaan kuuluu rehtori, apulaisrehtori, 69 opettajaa, joihin luetaan myös opinto-ohjaajat, laaja-alaiset erityisopettajat ja erityisluokanopettajat. Lisäksi koululla on yhteisökasvattaja, kouluvalmentaja, kasvatusohjaaja, koulusihteri ja kahdeksan koulunkäynninohjaajaa. Opiskeluhoitohenkilöstöön kuuluvat terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi ja lisäksi psykiatrinen sairaanhoitaja. Koko yhtenäiskoulun oppilaille terveydenhoitajan palvelu on tarjolla neljänä päivänä viikossa, kuraattori neljänä päivänä viikossa ja psykologipalvelu hoidetaan tällä hetkellä ostopalveluna rajoittuen pelkästään tutkimuskäynteihin. Psykiatrisen sairaanhoitajan resurssi jaetaan useamman oppilaitoksen kesken ollen noin yksi päivä viikossa.

Kutsuimme opinnäytetyön kehittämisen pesänä toimineeseen yläkoululaisten yhteiskehittämisen työpajaan kaikki edellä mainittuun yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään osallistuneet

nuoret, jotka ovat oppilaskunnan hallituksen jäseniä kyseisessä yhtenäiskoulussa. Tämän lisäksi kutsuimme kahdeksan muuta nuorta, jotka kuuluvat oppilaitoksen muuhun yhteisöllistä työtä tekevään kerhotoimintaan. Yhteensä kutsuja lähetettiin Wilman välityksellä 21 oppilaille. Työpajaan osallistui lopulta 15 nuorta, jotka edustivat 7.-9. luokan oppilaita.

Päätimme jatkaa Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojaksolla aloitettua kehittämistoimintaa opinnäytetyössämme toteuttamalla vastaavanlaisen kehittämistoiminnan lukiolaisnuorten kanssa. Opinnäytetyön kehittämistoiminta toteutettiin uusmaalaisessa lukiossa, jossa on noin 225 opiskelijaa. Lukion henkilökuntaan kuuluu rehtori, apulaisrehtori, 22 opettajaa, joihin luetaan myös opinto-ohjaaja ja erityisopettaja, opintosihteeri ja oppilaitosisäntä. Opiskeluhuoltohenkilöstöön kuuluvat terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi ja lisäksi psykiatrisen sairaanhoitajan palvelu on tarjolla opiskelijoille kahtena päivänä viikossa, kuraattori ja psykologi molemmat yhtenä päivänä viikossa. Psykiatrisen sairaanhoitajan resurssi jaetaan useamman oppilaitoksen kesken ollen alle yksi päivä viikossa.

Kehittämistoimintaan osallistettiin pelkästään nuoria mahdollisina opiskeluhuollon palvelujen käyttäjinä. Osallistujiksi kutsuttiin muun muassa oppilaitoksen opiskelijakunnan hallituksen jäsenet, tutor-opiskelijat sekä lukiolla toimivan yhteisöllistä työtä tekevän kerhon jäsenet. Kutsu työpajaan lähetettiin 30:lle 1.-3-vuoden opiskelijalle. Ensimmäiseen työpajaan osallistui kahdeksan ensimmäisen vuoden opiskelijaa ja toiseen työpajaan osallistui viisi ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijaa.

4 Osallistava toimintatutkimus kehittämistoiminnan tutkimusstrategiana

Opinnäytetyömme kehittämistehtävässä olemme valinneet osallistavan toimintatutkimuksen kehittämistoiminnan tutkimusstrategiaksi. Osallistava toimintatutkimus mukailee erittäin hyvin yhteiskehittämisen periaatteita, jotka ohjasivat opinnäytetyöllemme alkusysäyksenä toimintaa työpajaa. Pidämme tärkeänä nuorten äänen kuuluviin saattamista sekä heidän toimijuutensa korostamista palveluiden kehittäjinä.

Opinnäytetyömme kehittämiskysymyksiksi olemme valinneet seuraavat kysymykset:

1. Millainen on nuorten näkemys matalankynnyksen palveluista oppilaitosympäristössä?

Ensimmäinen tutkimuskysymys sisältää kaksi näkökulmaa: Mitä tarkoittaa matalan kynnyksen palvelu? ja Millainen on helposti lähestyttävä aikuinen?

2. Miten palveluiden tunnettuutta ja näkyvyyttä voidaan lisätä?

Opinnäytetyössämme toivomme pystyvämme tarjoamaan työpajaan osallistuville nuorille kokemuksen osallisuudesta osallistavan toimintatutkimuksen ja yhteiskehittämisen menetelmiä hyödyntäen. Nuoret pääsevät vaikuttamaan heille tarjottuihin palveluihin. Laajemmasta näkökulmasta tarkastellen kehittämistoimintamme taustalla on myös ajatus nuorten hyvinvointikokemuksen vahvistamisesta.

Heikkinen (2010) määrittelee toimintatutkimuksen systemaattiseksi lähestymistavaksi, jossa uutta tietoa tavoitellaan intervention avulla, kokeillaan saavutetun tiedon toimivuutta käytännössä ja sen avulla muutetaan olemassa olevaa käytäntöä. Heikkisen ym. mukaan toimintatutkimusta käytetään työryhmien tai tiimien toiminnan kehittämisen välineenä, mutta myös kokonaisen organisaation toiminnan kehittämisessä. Sitä voidaan käyttää lisäksi oman työn kehittämisessä ja myös tässä tapauksessa kehittäminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa. Toimintatutkimukselle on tyypillistä muutosprosessin syklinen eteneminen. Suunnittelun avulla luodaan usein uusia käytänteitä ja työmenetelmiä. Uutta toimintatapaa olisi hyvä havainnoida, jotta syntyy käsitys siitä, saavutettiinkö muutoksella tarpeita ja tavoitteita vastaava tulos. (Salonen ym. 2017, 40).

Toimintatutkimus on osallistavaa tutkimusta. Tavoitteena on käytännön ongelman ratkaisu yhdessä luoden samalla uutta tietoa ja ymmärrystä ilmiöstä sekä saada aikaa muutosta. Tutkimuksen ja kehittämisen kohteena voivat olla esimerkiksi työyhteisön tai organisaation toimintatavat. Ongelmakeskeisyys ja tutkimukseen osallistujien ja tutkijan aktiivinen rooli toimijoina sekä yhteistyö heidän välillään ovat toimintatutkimukselle tyypillisiä tunnusmerkkejä. Toimintatutkimus sopii erinomaisesti tutkimukselliseen kehittämistyöhön. Toimintatutkimuksessa haasteena nähdään se, että tutkimuskohde on aina tilannesidonnainen, jolloin aikaisempien tutkimusten tuloksia voi olla haasteellista käyttää hyödyksi. (Ojasalo, Moilanen & Rita-lahti 2014, 58-59.)

Toimintatutkimuksella pystytään luomaan vuorovaikutteisia tiloja, joissa mahdollistuu keskustelu ja toiminnan kehittäminen. Toimintatutkimuksen tärkeänä tehtävänä on ajan, tilan ja mahdollisuuksien antaminen yhteisöille uuden tiedon luomiseksi. Osallistava toimintatutkimus tarkoittaa tutkimuskohteena olevan yhteisön jäsenten osallistumista tutkimukseen ja toimintakäytäntöjen muuttamista yhdessä. Osallistava toimintatutkimus nähdään sosiaalisena ja kasvatuksellisenä prosessina. (Jääskeläinen 2013, 65.)

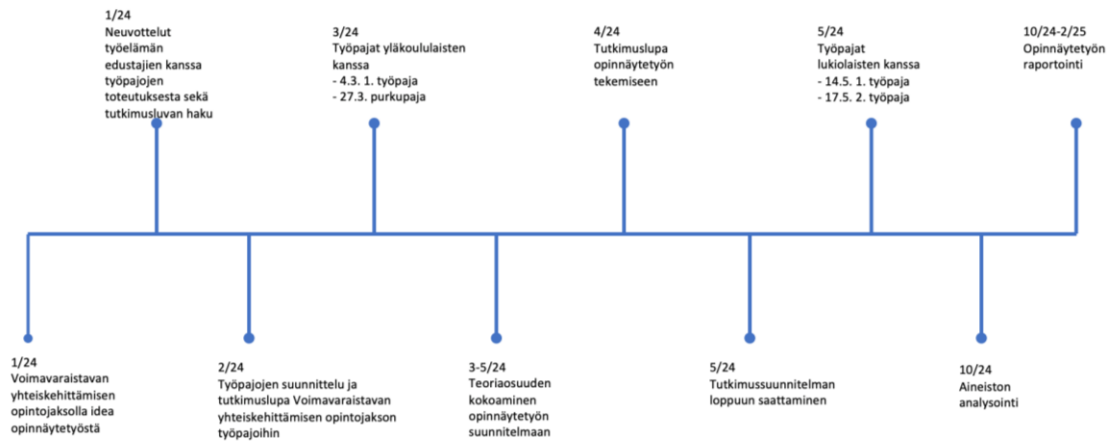
Toimintatutkimusta ei tehdä ihmisistä vaan ihmisten kanssa. Toimintatutkimuksen tavoitteena on kehittää työelämän toimintaympäristöjä toimivammiksi, tuottamalla tietoa ihmisten toiminnasta heidän toimintaympäristöissään. Toimintatutkimus osallistaa tutkimukseen osallistajat reflektiiviseen ja sosiaaliseen oppimisprosessiin. Tutkijan osallistuminen toimintaan on aktiivisista, hän kannustaa ja motivoi osallistujia vaikuttamaan käytäntöihin. Kaikkien osallistujien ajatukset on tärkeä kuulla ja ottaa huomioon. (Jääskeläinen 2013, 69.)

Osallistavalla tutkimuksella ei tarkoiteta tutkimusmenetelmää vaan tutkimusorientaatiota, jossa tutkimuksen kohteet ovat aktiivisena osana tutkimuksen ja kehittämisen toteuttamista. Osallistava tutkimus on luokiteltu kansainvälisessä kirjallisuudessa usein toimintatutkimuksellisten tutkimusorientaatioiden osaksi, joiden tavoitteena on tuottaa käytännön tietoa inhimillisten ongelmien ratkaisemiseksi ja käytäntöjen kehittämiseksi. Osallistava tutkimus nähdään menetelmällisenä lähestymistapana, jossa tutkijat ja ammattilaiset ovat yhteistyössä ja käytännön tekijät joko tekevät tutkijoiden avustuksella tutkimusta tai osallistuvat siihen. Osallistavan tutkimuksen toisena menetelmällisenä lähestymistapana on edellytys niiden henkilöiden osallistuminen tutkimukseen, joihin toiminta tai palvelu vaikuttaa. Tavoitteena on tehdä näkyväksi haavoittuvassa tai marginaalisessa asemassa olevien kokemuksia ja pyrkiä valtaistamaan heitä. Osallistava tutkimus on tutkimusorientaationa monialainen ja monitieteinen. Pyrkimys oikeudenmukaisuuteen ja sosiaalisiin ja rakenteellisiin muutoksiin on yhteistä. Kehittäminen ja oppiminen nähdään tapahtuvaksi yhteisöissä yhteistoiminnallisesti. Käytännön merkitys painottuu osallistavassa tutkimuksessa. Osallistava tutkimus yhdistää teoriaa ja käytäntöä. Tieteenfilosofisesti osallistava tutkimus perustuu erityisesti pragmatismiin, sillä sen keskeisin kiinnostus on käytännössä ja toiminnassa. Keskeistä pragmatismissa on empiirinen oppiminen ja refleksiivisyys. (Keskitalo 2020, 22-24.)

Tutkimus, toiminta ja osallistuminen ovat osallistavan tutkimuksen ja kehittämisen perusta. Tutkijat ja tutkimuksen kohteena olevan yhteisön jäsenet toimivat osallistavassa tutkimuksessa kumppaneina. Yhteistä osallistavan tutkimuksen eri lähestymistavoille on niiden kohde, jota tarkastellaan tutkijoiden, ammattilaisten ja palveluiden käyttäjien välisessä yhteistyössä. Tavoitteena osallistavalla toimintatutkimuksella on tutkimuksen kohteiden osallisuuden edistäminen, äänen antaminen yksilöille ja yhteisöille sekä tutkijoiden ja toimijoiden yhteistoiminnan edistäminen. Osallistavassa toimintatutkimuksessa korostetaan tutkimuksen tuloksena kehittyvää sosiaalista muutosta yhteisöille, ryhmille ja organisaatioille. Kokeilutoiminta ja oppiminen kokeilusta korostuvat. (Keskitalo 2020, 27-28.)

5 Toiminnan kuvaus

5.1 Kehittämistoiminnan käytännön toteutus ja opinnäytetyön aikataulu

Kuvio 1: Opinnäytetyön aikajana

Osallistuimme vuoden 2024 alussa YAMK-opintojemme aikana Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojaksolle. Aihe opinnäytetyöllemme syntyi kyseisellä opintojaksolla. Idea opinnäytetyön kehittämistoiminnan käynnistämiseksi lähti kehittämistarpeen havaitsemisesta uusmaalaisen yhtenäiskoulun yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä, johon toinen opinnäytetyön tekijöistä osallistui työntekijän roolissa. Yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän kokoontuminen oli suunnattu oppilaitoksen henkilöstölle sekä oppilas- ja vanhempainedustajille. Mukaan oli kutsuttu myös koulutusjohtaja sekä yhteistyökumppaneita nuorisotoimesta ja seurakunnan nuorisotyöstä. Tilaisuudessa keskusteltiin muun muassa nuorten hyvinvointiin liittyvistä asioista. Nuoret toivat esille tilaisuuden aikana turhautumisensa avun saamisen haasteista. Tilaisuuden jälkeen jäi tunne, että keskustelua pitäisi jatkaa nuorten kanssa ja hyödyntää heidän ajatuksiaan palveluiden kehittämisessä.

Lähdimme tiedustelemaan rehtorilta mahdollisuutta toteuttaa työpajaa uusmaalaisessa yhtenäiskoulussa opintojakson puitteissa. Idea sai kannatusta ja rehtori pyysi laittamaan tutkimuslupahakemuksen vireille kuntaan. Yhteiskehittämisen periaatteita kunnioittaen hyödynsimme sidosryhmiä kuten kyseisen hyvinvointialueen kuraattoritimiä ja oppilaitoksen oppilashuoltoryhmän työntekijöitä työpajan toteutuksen suunnittelussa. Kuraattoritimiä on hyödynnetty muun muassa työpajoissa käytettävien kysymysten muotoilussa, jotta saisimme kysymyksilämme palvelujen kehittämisen kannalta hyödyllisimmät näkökulmat esille.

Kehittämistyön suunnittelun alkuvaiheessa ajatuksena oli, että työpajaan kutsuttaisiin myös opiskeluhoitohenkilöstöä, mutta päätimme lopulta kutsua työpajaan vain nuoria, joiden ääni ensisijaisesti haluttiin kuuluviin. Päädyimme tähän rajaukseen sen takia, että halusimme

nostaa esille erityisesti nuorten näkemykset mahdollisina opiskeluhoollonpalvelujen käyttäjinä. Lisäksi halusimme rajata ja selkiyttää tällä tavoin kehittämistoiminnassa kertyvää aineistoa.

Helmikuun 2024 lopulla ideoimme työpajojen sisältöä ja käytettäviä yhteiskehittämisen menetelmiä. Menetelmiksi päädyimme valitsemaan digitaalisen Mentimeter-työkalun, ideointipuu-menetelmän sekä visuaalisen ”sydämellinen aikuinen” hahmon. Tutkimuslupa opintojaksoson kehittäjätoiminnalle myönnettiin helmikuussa 2024. Tutkimusluvan saatuaamme lähetimme kutsut yhteiskehittämisen työpajaan oppilaille sekä tiedotteen huoltajille nuoren kutsumisesta mukaan kehittämistoimintaan helmikuun lopulla 2024.

Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojaksolla toteutimme kehittämistehtävänäme työpajan, jossa kartoitimme yläkouluikäisten nuorten ajatuksia ja kokemuksia koulun matalankynnyksen palveluihin eli opiskeluhoolltopalveluihin liittyen. Työpaja toteutettiin 4.3.2024. Työpajaan osallistui 15 nuorta, jotka edustivat 7.-9. luokan oppilaita. Työpajan aikataulu oli liian tiivis ja aikaa yhteiselle keskustelulle jäi niukasti. Nuorilta saadun palautteen perusteella päädyimme toteuttamaan lisäksi toisen niin kutsutun purkutyöpajan 27.3.24. Nämä työpajat ovat toimineet pohjana ja kehittämisen pesänä opinnäytetyön kehittämistoiminnalle.

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 2) esittelemme arviointikanvasta, jonka avulla olemme avanneet Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojaksolla toteutettujen työpajojen onnistumisia, vaikeuksia, oppeja ja vinkkejä sekä asioita, joita tekisimme toisin opinnäytetyömme työpajojen toteutuksessa. Arviointikanvas kuvaa muun muassa nuorten antamaa palautetta työpajasta, mikä toimi suunnannäyttäjänä opinnäytetyön työpajojen suunnittelulle. Haasteena tuotiin esille riittämätön aika, minkä vuoksi esimerkiksi tulosten purku jäi tekemättä, eikä aikaa vapaalle keskustelulle ollut tarpeeksi. Opinnäytetyön työpajojen toteutuksessa jaoimme työpajoissa käsiteltävät aiheet kahteen osaan, jotta aikaa riittäisi paremmin vapaalle keskustelulle ja nuorten ajatusten kuulemiselle. Onnistumisina nousi esille muun muassa osallistujien rekrytointi sekä työpajaan valittujen osallistavien menetelmien aktivoivuus, minkä avulla saatiin nuorten ääni kuuluville. Arviointikanvas kuvaa mielestämme lisäksi hyvin kehittämistoiminnassa toteutuvaa syklisyyttä.

Kuvio 2: Arviointikanvas Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojaksolla toteutettujen työpajojen onnistumisista ja kehittämiskohteista

Aloitimme opinnäytetyönsuunnitelman kirjoittamisen maaliskuussa 2024. Haimme tutkimuslupa opinnäytetyöllemme ja tutkimuslupa (Liite 1) myönnettiin 2.4.2024.

Tavoitteenamme oli saada opinnäytetyön työpajaan noin 15 osallistujaa. Kutsut ja infokirje (liite 2) opinnäytetyön kehittämistoimintaan liittyen lähetettiin Wilman kautta 30:lle 1.-3-vuoden lukiolaisopiskelijoille viikolla 18. Tiedote alaikäisten opiskelijoiden huoltajille (liite 3) lähetettiin viikolla 19 Wilman välityksellä.

Osallistujien rekrytoiminen työpajaan osoittautui kokemuksemme mukaan lukiolaisten keskuudessa haasteelliseksi. Yksikään nuori ei vastannut Wilman kautta lähetettyyn kutsuun. Toinen opinnäytetyöntekijöistä lähestyi nuoria henkilökohtaisesti ja tätä kautta onnistuimme saamaan osallistujia työpajoihin ja työpajat saatiin järjestettyä. Opinnäytetyön puitteissa toteutettu kehittämistoiminta toteutettiin toisella asteella opiskelevien lukiolaisnuorten kanssa

kehittämäämme työpajamallia hyödyntäen. Opinnäytetyöntutkimussuunnitelma valmistui toukokuussa 2024. Opinnäytetyön työpajat toteutettiin 14.5.24 ja 17.5.24 uusmaalaisella lukiolla. Ensimmäiseen työpajaan osallistui kahdeksan ensimmäisen vuoden opiskelijaa ja toiseen työpajaan osallistui viisi ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijaa.

Aineiston analysointi aloitettiin lokakuussa 2024. Opinnäytetyön raportointi toteutettiin syksyn 2024 ja alkuvuoden 2025 aikana. Aineiston analysointi ja tulosten tarkastelu jatkuivat opinnäytetyön työstämisen aikana. Opinnäytetyön tuloksia käydään läpi erikseen sovittavana ajankohtana opinnäytetyön tekijöiden omissa työyhteisöissä tiimitapaamisissa. Lisäksi tuloksia tullaan esittelemään sekä kyseessä olevan yhtenäiskoulun että lukion yhteisöllisissä opiskeluhoultoryhmissä.

Opinnäytetyössämme kävimme läpi yhden toimintatutkimuksen syklin. Koemme kuitenkin, että aiemmin toteutetussa Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson työpajassa on ikään kuin toteutunut jo yksi toimintatutkimuksen sykli, jota olemme voineet hyödyntää opinnäytetyön suunnittelussa. Näin ollen voisi ajatella, että varsinaisen opinnäytetyön aikana toteutettu työpaja käynnisti toimintatutkimuksen toisen syklin. Toikon ja Rantasen mukaan spiraalimallinen kehittäminen vaatii pitkäjänteistä prosessia, jossa ensimmäinen sykli toimii vasta kehittämisen lähtökohtana. Uudet kehät täydentävät aina edellisiä ja kehittämistoiminta täsmentyy prosessin jatkuessa. (Toikko & Rantanen 2009, 67.) Tutkimustulosten implementointivaihe jatkuu käytännön työssä, sillä työskentelemme molemmat opiskeluhoullossa. Tavoitteenamme on saada käytännön vinkkejä palvelujen kehittämiseksi

5.2 Yhteiskehittäminen

Opinnäytetyön kehittämistehtävässä hyödynnetään yhteiskehittämisen toimintaperiaatteita ja menetelmiä. Kuvaamme seuraavaksi yhteiskehittämisen taustateoriaa, kehittämistehtävään valittuja menetelmällisiä ratkaisuja ja käytettäviä osallistavia menetelmiä.

Yhteiskehittäminen on toimintatapa, jolla yhteistoiminnallisesti eri toimijoiden kanssa haetaan uudenlaisia ratkaisuja uudistaa julkista sektoria. Palvelumuotoilua, design-ajattelua sekä erilaisia kokeilevan kehittämisen muotoja voidaan hyödyntää kehitettäessä ja uudistaessa organisaatioita, palveluita ja tuotteita asiakaslähtöisesti. Julkisen sektorin haasteisiin on mahdollisuus löytää uusia ratkaisuja osallistavien menetelmien tuodessa eri toimijoita yhteen. (Keskitalo 2020, 26.) Yhteiskehittämisen tavoitteena on oppia ja luoda uutta. Se tähtää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa löytämään käytännön ongelmia ja kehitystarpeita ja ratkaisemaan niitä yhdessä. Se on kahdensuuntainen toimintatapa, jossa kaikki osapuolet oppivat. (Haltia-Nurmi, Vainio & Keränen 2020, 8, 14.)

Huuskonen (2019) nostaa esille yhteiskehittämisen yhtenä riskitekijänä näennäisosallisuuden. Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että kehittämistyöhön kutsutaan mukaan

kokemusasiantuntijoita vain sen takia, että voidaan todeta asiakasosallisuuden toteutuneen. Näennäisosallistumisessa kokemusasiantuntijoilla ei ole todellisuudessa vaikuttamismahdollisuuksia ja heidän näkemyksiään ei oteta vakavasti. Prosessissa on tärkeää huomioida myös se, että osallistujajoukko olisi mahdollisimman moniääninen. Mikäli osallistujilla on pelkästään positiivinen näkemys kehitettävästä kohteesta ja he puhuvat ammattilaisten kanssa niin sanotusti samaa kieltä, voidaan myös tällöin puhua näennäisosallisuudesta. (Kukkonen, Pöllönen, Kainulainen & Nissinen 2019, 10.)

Sankalahti ja Kuru kuvaavat tiedonkeruuraportissaan THL:n asiantuntijoiden ja kuuden eri kunnan ja hyvinvointialueen alueilla toimivien verkostokoordinaattorien yhteiskehittämishanketta, joka on toteutettu osana lasten ja nuorten saavutettavuuden kehittämishanketta. Hanke on toteutettu touko-kesäkuussa 2022. Hankkeessa on kerätty nuorilta kokemustietoa heille suunnattujen palvelujen kehittämiseksi. Hankkeessa on hyödynnetty Dialogista toimintamallia, joka on toteutettu yhteiskehittämisen menetelmin Topaasia-nimistä pelisovellusta hyödyntäen. Hankkeen käynnistämisympäristössä oli noussut esille huoli juuri siitä, että nuorilta kerätään eri yhteyksissä kokemustietoa, mutta se jää usein irralliseksi palveluiden kehittämisestä. Hankkeessa pidettiin tärkeänä sitä, että siinä kerätty tieto hyödynnetään palveluiden kehittämisessä ja sen vaikutuksista viestitään nuorille. Mikäli nuorten osallisuus mahdollistetaan, mutta tiedon hyödyntäminen jää puutteelliseksi, tuotetaan osattomuuden sekä näennäisosallisuuden kokemus. (Sankalahti & Turu 2023, 82, 94.)

Yhteiskehittämisessä korostuu toimijoiden tasavertainen osallistuminen. Kehittämistoiminnassa on tärkeää alusta alkaen osallistaa eri ryhmiä muun muassa palvelunkäyttäjät, työntekijät, muut sidosryhmät ja esihenkilöt. Osallistujien tasavertaisuus poistaa hierarkisuutta, hyväksyy erilaisuuden ja toisistaan poikkeavat mielipiteet. Kehittämistyöhön osallistujien erilaiset tavoitteet ja toiveet on hyvä saada aidosti esille. On tärkeää muodostaa yhteistyössä jaettu yhteinen tavoite työskentelylle. Tavoitteena on hyödyntää kaikkien osallistujien osaaamista ja näkökulmia kehittämistyössä. Hietalan (2019) ja Huuskosen (2019) mukaan yhteiskehittämisen avulla voidaan parhaimmillaan muuttaa ammattilaisten asenteita asiakkaita kohtaan. Asiakkaan aidon kuulemisen, kohtaamisen ja ymmärtämisen kautta voidaan asiakas kohdata yksilöllisine tarpeineen ja toiveineen. Tämä voi auttaa kehittämään palveluja paremmin asiakkaiden tarpeita vastaaviksi. (Kukkonen ym. 2019, 7.)

Yhteiskehittämisen keskeisistä periaatteista avoimuus ja luottamus sekä tasapuolinen osallistuminen ohjaavat toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Avoin ja aktiivinen viestiminen projektin toteuttamisen vaiheista, muiden näkemysten kuunteleminen ja niistä oppiminen on yhteiskehittämisessä tärkeää. Tasapuolisuus huomioidaan kehittämisessä mahdollistamalla kaikkien osapuolten toimiminen kehittäjinä. Uusien toimintatapojen kehittäminen vaatii myös rohkeutta kokeilla luovia menetelmiä toiminnassa. (Hirvikoski & Äyräri 2020, 16.)

5.3 Yhteiskehittämisen menetelmälliset ratkaisut

Opinnäytetyön kehittämistoiminnassa käytettiin työpajamenetelmiä, joissa hyödynnettiin osallistavia ja keskustelua edistäviä menetelmiä. Salosen ym. (2017, 55, 63) mukaan menetelmät ovat käytännön keinoja ja työskentelytapoja, joiden avulla pyritään saavuttamaan kehittämistoiminnan tavoitteet. Leavyn (2017) mukaan osallistavat menetelmät ovat käyttökelpoisia silloin, kun päämääränä on edistää yhteisöllistä muutosta tai toimintaa. Osallistavia menetelmiä voidaan käyttää, kun tavoitteena on kartoittaa, kuvata, arvioida, toteuttaa konkreettisia muutoksia tai kehittää toimintaa. (Keskitalo 2020, 29.) Valitsimme työpajoissa käytettäväksi osallistaviksi aineistonkeruumenetelmiksi digitaalisen Mentimeter-työkalun, ideointipuu-menetelmän sekä visuaalisen ”sydämellinen aikuinen”-hahmon.

5.3.1 Työpajatoiminta

Työpaja on tapaaminen, seminaari tai tapahtuma, jossa osallistujia aktivoidaan yhteistoimintaan erilaisten vuorovaikutuksellisuutta tukevien menetelmien avulla. Toiminnan olennaisin osa on osallistujien mielipiteiden, ajatusten, ideoiden ja näkemysten vaihtaminen toiminnan avulla ja keskustelua aktivoiden. (Salonen ym. 2017, 55, 63.) Opinnäytetyön kehittämisosuus toteutettiin työpajoissa mukaillen yhteiskehittämisen käytäntöjä ja periaatteita. Opinnäytetyömme työpajojen ensisijaisena tavoitteena oli tarjota nuorille vaikuttamisen foorumi, jossa pyrittiin saamaan nuorten ääni kuuluviin, tunnistaa nuorten kohtaamia avunsaannin haasteita ja kehittää niihin ratkaisuja.

Toikko & Rantanen pitävät etuna osallistujien henkilökohtaisten ajatusten, näkemysten ja kokemusten esille tuomista kehittämistoiminnalle. Tämän takia on tärkeää löytää menetelmiä, jotka edistävät osallistumista ja tuovat mukaan myös emotionaalista ulottuvuutta. Osallistumista edistävien välineiden on tärkeää mahdollistaa kaikkien tasavertainen ja avoin osallistuminen. Tämä lisää kehittämistyön dialogista ulottuvuutta. Menetelmien on hyvä olla monipuolisia, jotta ne avaavat väylän erilaisten intressien ja näkemysten esille tulon. Avoin dialogi mahdollistuu, kun osallistujat voivat esittää vapaasti myös keskenään poikkeavia näkemyksiä. Kehittäjien ja toimijoiden hallussa oleva hiljainen tieto voidaan saada esille arvostavalla ja herkällä suhtautumisella osallistujien kokemuksia kohtaan. (Toikko & Rantanen 2009, 99.) Mönkkönen (2002) kuvaa osallistavan kehittämistoiminnan dialogista ulottuvuutta prosessimaisesti rakentuvana dialogina, jossa pyritään oppimaan toisilta ja ollaan kiinnostuneita toisista. Tämä vaatii osallistujilta aktiivisuutta ja avointa vuorovaikutustilannetta. Dialoginen työskentelyote nojautuu haluun kysyä ja oppia toisilta. (Toikko & Rantanen 2009, 93.)

Työpajan suunnitteluprosessissa on tärkeää huomioida sekä sisällön suunnittelu että fasilitoinnin rooli työpajan onnistumisessa. Fasilitoinnin avulla on tarkoitus saada ryhmätyöskentelystä sujuvaa ja tuloksellista. Fasilitaattori ohjaa työpajaa ja varmistaa kaikkien osallistujien kuulukuksi tulemisen. Fasilitointi-termi on peräisin latinankielisestä sanasta *facil*, joka tarkoittaa

helppoa. Fasilitoinnin tavoitteena on siis helpottaa ja tukea ryhmien työskentelyä. Eri menetelmien avulla mahdollistetaan ryhmän luovuuden ja asiantuntemuksen hyödyntämistä, tehokasta ajanhallintaa sekä tulosten saavuttamista. (Summa & Tuominen 2009, 8.) Onnistuneen fasilitoinnin avulla voidaan varmistaa, että työpaja saavuttaa sille asetetut tavoitteet. Tämä edellyttää myös sitä, että työpajaan osallistujilla on selkeä käsitys työskentelylle asetetuista pelisäännöistä ja tavoitteista. (Haltia-Nurmi ym. 2020, 15). Näiden periaatteiden pohjalta suunniteltu työpaja voi tarjota merkittävän alustan yhteistyölle ja uusien ratkaisujen kehittämiseksi, edistäen samalla osallistujien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta.

5.3.2 Opinnäytetyön työpajoissa käytetyt osallistavat menetelmät

Fasilitoinnin työkaluiksi valikoituivat digitaalinen Mentimeter-työkalu, visuaalinen ”sydämellinen aikuinen” -hahmo ja post-it-laput ja ideointipuu, jotka tukivat työpajan interaktiivista ja osallistavaa luonnetta. Lisäksi käytimme työpajojen kokoavissa loppukeskusteluissa asiakasraati-menetelmää soveltaen hyödyksi. Työpajan osallistajat olivat nuoria, joten halusimme löytää menetelmiksi innostavia työkaluja, joilla pyrittiin varmistamaan nuorten aktiivinen osallistuminen ja toisaalta myös säilyttämään tietyissä vastauksissa anonymiteetti.

Osallisuutta edistävien välineiden käyttö työpajassa tukee luovuutta ja moniäänisyyttä, mikä on myös yhteiskehittämisen keskeisimpiä periaatteita. Työpajoissa käytimme menetelmiä, joissa sovellettiin Think-pair-share (MeWeUs)-ajattelua luovasti. Tarkoituksenamme oli aktivoita nuoria pohtimaan näkemyksiään yksin ja jakamaan niitä pienryhmissä sekä yhteisessä keskustelussa. Lisäksi hyödynsimme kuvallisia ja esittäviä välineitä erilaisten seinätekniikoiden avulla. (Salonen ym. 2009, 58.) Toikko & Rantanen tuovat myös kuvalliset välineet toiminnallisen osallistumisen keinoina esille kehittämistoiminnassa. Kuvallisten menetelmien avulla mahdollistetaan asioiden ulkoistaminen ja objektivointi. Ne voivat luoda vaikeina pidettyjen teemojen käsittelyyn neutraalin tilan. Lisäksi toiminnallinen osallistuminen voi tarjota luovemman ja monipuolisemman tarkastelutavan käsillä oleviin asioihin. (Toikko & Rantanen 2009, 108.)

5.3.3 Digitaalinen Mentimeter-työkalu

Mentimeter on interaktiivinen esitystyökalu, joka mahdollistaa reaaliaikaisen osallistumisen älypuhelimien tai tietokoneiden välityksellä. Mentimeter mahdollistaa anonyymin vastaamisen, minkä toivottiin rohkaisevan osallistujia tuomaan esille ajatuksiaan avoimesti myös arkaluontoisista teemoista. Reaaliaikaisen osallistumisen toivottiin tukevan myös ryhmädynamiikkaa, yhteisöllisyyden tunnetta ja keskustelua osallistujien nähdessä muiden vastaukset heti. Vastaukset visualisoitiin sanapilvinä, mikä auttoi tunnistamaan yhteisiä teemoja ja kokemuksia.

Käytimme Mentimeter-työkalua ensimmäisen työpajan alussa kartoittaessamme nuorten avuntarpeita. Nuorille jaettiin QR-koodi, jonka kautta he pääsivät kirjoittamaan omia ajatuksiaan Menti-alustalle omilla puhelimillaan. Vastaaminen on anonyymiä. Nuorten vastaukset näkyivät heijastettuna valkokankaalla sanapilvinä, joten osallistujat pääsivät seuraamaan reaaliaikaisesti esille tulevia aiheita. Aineiston käsittelyä helpotti se, että kerätty aineisto saadaan Mentimeter-alustalta myös selkeästi jaoteltuna, ei pelkästään sanapilven muodossa.

5.3.4 ”Sydämellinen aikuinen”-hahmo

Toisena tehtävänä opinnäytetyön ensimmäisessä työpajassa keskusteltiin ryhmissä helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuuksista. Tarkoituksena oli selvittää nuorten ajatuksia ja kokemuksia aiheeseen liittyen. Tämä tehtävä toteutettiin pienryhmissä yhteisesti keskustellen ja ajatukset kirjattiin post-it-lapuille. Laput kiinnitettiin valmiiksi askarreltuun ”sydämellinen aikuinen”-hahmoon. Halusimme kannustaa osallistujia pohtimaan, mitä ominaisuuksia ammattilaisessa arvostetaan ja pidetään tärkeinä luottamuksen ja turvallisuuden kannalta. Visuaalisen hahmon toivottiin innostavan nuoria aktiivisempaan osallistumiseen paremmin kuin pelkkä ominaisuuksien listaaminen paperille.

”Sydämellinen aikuinen”-hahmo on ideoitu persoona- ja käyttäjäprofiilityökalujen periaatteita soveltaen. Oma persoonamme pohjautuu asiakkaan sijasta ammattilaisprofiiliin opiskeluhuollon matalankynnyksen palvelujen kontekstissa. Persoona-työkalun avulla voidaan luoda tyypillisesti kuvitteellisia profiileja esimerkiksi asiakkaista tai erilaisista palvelun käyttäjistä. Profiilien kautta voidaan ottaa palveluja kehitettäessä tai suunniteltaessa paremmin huomioon erilaisia asiakastarpeita. Persoona-työkalun avulla saadaan ideointi käyntiin. Persoonat voivat olla visuaalisia tai eri tavoin havainnollistettuja kuvauksia palvelujen käyttäjistä. Niihin on tuotu käyttäjäryhmien tyypillisiä ominaisuuksia, piirteitä, käyttäytymistapoja tai kiinnostuksen kohteita. Persoonat on luotu sidosryhmien, havaintojen, haastattelujen tai vastaavien tutkimusten pohjalta. Persoonan voisi luoda esimerkiksi iän, sukupuolen, käyttäytymisen, asenteiden, persoonallisuuden tai päämäärien pohjalta. Persoonien tai käyttäjäprofiilien luominen on yksi palvelumuotoilussa käytetty menetelmä. Menetelmä perustuu asiakaslähtöiseen suunnitteluun, jossa palvelun käyttäjät ovat suunnittelun keskiössä ja osallisina. Tämä on peruste sille, miksi on tärkeää selvittää, miten asiakkaat sekä asiakaspalvelijat kokevat palvelun ja kuinka he sitä käyttävät. Profiilityöpajassa osallistujien on tarkoitus asettua esimerkiksi palvelun käyttäjän rooliin. Työskentelyn pohjana voidaan käyttää joko valmiiksi luotuja profiileja tai tyhjää profiilipohjaa, johon luodaan yhteisen keskustelun pohjalta uusi käyttäjäprofiili. Työkalun vahvuutena pidetään sitä, että se auttaa ymmärtämään asiakastarpeita syvällisemmin sekä mahdollistaa käyttäjälähtöisemmän suunnittelun. (Innokylä 2025; Stickdorn & Schneider 2011, 178-179.)

Kuva 1: "Sydämellinen aikuinen" -hahmo

5.3.5 Ideointipuu-työkalu

Ideointipuu-työkalun avulla voidaan innovointiprosessin alussa kirjata palvelujen käyttäjien tarpeita, arvoja ja ajatuksia. Työkalua käytetään kevyeen ideointiin ja näkökulmien esille tuomiseen. Puun visuaalinen ilme oksineen voi auttaa jaottelemaan eri aihepiirejä luontevasti ja sen avulla saadaan nopeasti kokonaiskuva kehittämisen kohteesta. Ideointipuun visuaalinen ilme auttaa hahmottamaan kokonaistilannetta kehittämisprosessin alussa ja lisää ymmärrystä sekä empaattista lähestymistapaa. Menetelmä on nopea ja helppokäyttöinen. Se on leikkisä ja herättää keskustelua. Heikkoutena on se, että asioiden pohtiminen jää herkästi melko pinnalliselle tasolle. (Innokylä 2024b.)

Hyödynsimme ideointipuu- työkalua kartoittaessamme nuorten ajatuksia matalan kynnyksen palveluihin liittyen. Nuoret työskentelivät itse muodostamissaan pienryhmissä. He saivat ilmaista ajatuksiaan ja kokemuksiaan kirjoittamalla ne paperilehdille, jotka kiinnitettiin lopuksi puun oksille. Toiveenamme oli, että tämä visuaalinen ja interaktiivinen menetelmä houkuttelisi nuoria jakamaan omia kokemuksiaan matalan kynnyksen palveluista aktiivisesti. Ideointipuun avulla oli tarkoitus hahmottaa nuorten tarpeet ja toiveet konkreettisesti.

Kuva 2: Ideointipuu

5.3.6 Asiakasraati-menettelyn hyödyntäminen yhteiskeskustelussa

Työpajojen kokoavissa loppukeskusteluissa käytettiin asiakasraati-menettelyä soveltaen hyödyksi. Asiakasraatia käytetään työkaluna, kun halutaan selvittää asiakkaan näkemyksiä ja huomioida niitä toiminnan suunnittelussa päätöksenteon tukena. Asiakasraati on aktiivinen väline kehittämistoiminnassa, jonka avulla voidaan kerätä tietoa asiakkailta koko kehittämisprosessin ajan. Raatilaiset ovat yleensä nykyisiä tai mahdollisia palvelun käyttäjiä, joille luodaan vapaa keskustelufoorumi. Raadin vetäjien tehtävä on ennalta suunniteltujen aiheiden puitteissa fasilitoida keskustelua sekä dokumentoida keskustelua. Asiakasraadissa toteutuksessa on oleellista välittää osallistujille tunne, että heidän ideansa ja saatu palaute otetaan vakavasti. Myös raadista saatu hyöty sekä konkreettiset muutokset on tärkeä välittää osallistujien tietoon. Työkalun vahvuutena on sen osallisuutta tukeva toimintatapa ja asiakaslähtöisten palvelujen kehittäminen sekä asiakastyytyväisyyden lisääminen. Ryhmädynamiikan ansiosta asiakasraadissa nousee esille asioita, jotka aidosti kuvastavat osallistujien tunteita, arvostuksia ja mielikuvia tasolla, johon arkisten asiakastilanteiden kanssakäymisessä harvoin päästään. Raati on informatiivinen väline palvelun laadun mittaamisessa, seurannassa, kehittämisessä ja johtamisessa. (Innokylä 2024a.)

Halusimme mahdollistaa työpajojen lopuksi yhteisen keskustelun käymisen työpajoissa käsitellyistä aiheista. Yhteisessä keskustelussa nuoret purkivat ryhmittäin ajatuksensa liittyen matkankynnyksen palveluihin, helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuuksiin sekä palvelujen näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämistä edistäviin tekijöihin. Pyrimme vapaalla keskustelulla täydentämään muiden aineistonkeruumenetelmien avulla tuotettua sisältöä. Esimerkiksi ideointipuu-työkalun yhtenä riskitekijä pidettiin pinnallisen tiedon tuottamista.

5.3.7 Lukiolaisille toteutettu ensimmäinen työpaja

Ensimmäiseen työpajaan 14.5.2024 osallistui kahdeksan ensimmäisen vuosikurssin opiskelijaa. Aloitimme työpajan pienellä tarjoilulla samalla, kun esittelimme itsemme sekä kerroimme

työpajojen tavoitteista ja ohjelmasta. Olimme laatineet työpajoihin diaesitykset prosessin etenemisestä. Työpajan aluksi kysyimme nuorilta suullisen luvan (Liite 4) vapaan keskustelu-osuuden nauhoittamista varten sekä kerroimme yleiset periaatteet tutkimusaineiston käsitte-lystä ja tuhoamisesta. Annoimme osallistujille myös mahdollisuuden poistua työpajasta ennen nauhoittamisen aloittamista. Yhden työpajan kesto oli 75 minuuttia.

Työpajan ensimmäisen tehtävän teemoina olivat itsenäisesti toteutettavat pohdinnat Menti-meter-työkalua hyödyntäen kysymyksistä:

1. Mistä asioista nuorten on helppo puhua?
2. Mistä asioista nuorten on vaikea puhua?
3. Millaisissa asioissa nuoret tarvitsevat apua?

Työpajaan laatimassamme diaesityksessä nuorille jaettiin QR-koodi, jonka kautta he pääsivät kirjoittamaan omia ajatuksiaan Menti-alustalle omilla puhelimillaan. Nuoret pystyivät seuraamaan reaaliaikaisesti toistensa vastauksia valkokankaalle heijastetusta sanapilvestä.

Toisena tehtävänä ensimmäisessä opinnäytetyön työpajassa keskusteltiin ryhmissä helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuuksista. Tämä tehtävä toteutettiin pienryhmissä yhteisesti keskustellen. Työpajaan osallistuvat nuoret tulivat eri taustoista sekä sosiaalisista piireistä. Annoimme nuorten muodostaa pienryhmät omien luontaisten sosiaalisten piirien perusteella, jotta työpaja olisi kaikille osallistujille miellyttävä ja inspiroiva kokemus. Toivoimme myös, että näin toimien jokainen osallistuja uskaltaisi tuoda omat ajatuksensa esiin. Lisäksi pyrimme myös säästämään aikaa keskusteluun ryhmäyttämisen sijaan.

Pienryhmissä nuoret kirjasivat ajatuksensa post-it-lapuille. Laput kiinnitettiin valmiiksi askarreltuun ”sydämellinen aikuinen”- hahmoon. Halusimme kannustaa osallistujia pohtimaan, mitä ominaisuuksia arvostetaan ja pidetään tärkeinä luottamuksen ja turvallisuuden kannalta.

Työpajan lopuksi kävimme yhteisen keskustelun esillä olleista aiheista. Yhteisessä keskustelussa nuoret purkivat ryhmittäin ajatuksensa liittyen helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuuksiin sekä palvelujen näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämistä edistäviin tekijöihin. Yhteinen keskustelu nauhoitettiin. Kaikki ensimmäiseen työpajaan osallistuneet nuoret eivät pystyneet osallistumaan toiseen työpajaan. Tämän takia kysyimme nuorilta työpajan lopuksi ideoita palveluiden tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämiseksi, sillä tätä teemaa käsiteltiin

erityisesti toisessa pajassa. Vapaan keskustelun osuus tallennettiin nauhurilla sekä Teamsin nauhoitustoiminnolla.

5.3.8 Lukiolaisille toteutettu toinen työpaja

Toiseen työpajaan 17.5.2024 osallistui viisi nuorta. Työpajan kesto oli 75 minuuttia. Aloitimme myös toisen työpajan pienellä tarjoilulla ja itsemme esittelyllä ja kertomalla työpajan tavoitteesta ja ohjelmasta, koska toiseen osallistui osittain eri nuoria kuin ensimmäiseen työpajaan. Työpajan prosessin etenemistä olimme laatineet diaesityksen. Myös toisen työpajan alussa pyydettiin osallistujilta suullinen lupa työpajan keskusteluosuuden nauhoittamiseen. Toisen työpajan teemat jakautuivat myös kahteen osaan. Ensimmäisessä tehtävässä nuoria pyydettiin vastaamaan kysymykseen:

Kuvaile, millainen on matalan kynnyksen palvelu oppilaitosympäristössä.

Tehtävä toteutettiin ideointipuu-menetelmää hyödyntäen. Nuoret saivat jälleen valita itse pienryhmänsä, jossa tehtävä toteutettiin. Ajatukset kirjattiin ryhmissä paperilehdille, jotka kiinnitettiin puun oksille.

Viimeisenä teemana keskityimme palvelujen tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämiseen. Odotimme diginatiiveilta nuorilta innovatiivisia ja luovia ehdotuksia, jotka voisivat haastaa perinteisiä ajattelutapoja. Tarkoituksena oli antaa nuorille vapaat kädet ideoida aihetta yhteisen keskustelun tukemana ryhmissä. Nuoret saivat kirjata ajatuksensa paperille. Lopuksi nuoret purkivat työpajassa esille tulleet ideat ja ajatukset sekä matalan kynnyksen palveluihin että palveluiden tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämiseen liittyen koko ryhmälle. Ryhmätöiden purun aikana kävimme nuorten kanssa vuoropuhelua. Vapaan keskustelun osuus nauhoitettiin nauhurilla ja Teams-sovelluksen tallennustoiminnolla.

6 Aineiston keruu, litterointi ja analyysi

Tässä alaluvussa kuvaamme aineiston keruuta ja siihen liittyviä linjauksia sekä aineiston litterointia. Sen jälkeen avaamme sisällön analyysiä aineiston analysointimenetelmänä.

6.1 Aineiston keruu

Kehittämistoiminnassa tuotetaan usein monenlaisia aineistoja. Niiden analysointiin voidaan tarvita aineiston mukaan erilaisia tutkimusanalyysijä. On tyypillistä, että aineistoista valitaan yksi pääaineisto, jota muut aineistot täydentävät. Kehittämistoiminnan eteneminen on usein tilannekohtaisesti määrittynyt, jolloin ei useinkaan ole aikaa yhtä perusteelliseen aineiston analysointiin kuin perinteisessä tutkimuksessa. Tiedontuotanto ohjaa kehittämisprosessia ja

tällöin aineistolta odotetaan nopeita vastauksia. On tärkeää kiinnittää huomiota luotettavaan tutkimusasetelmaan sekä raportointiin, mikä puolestaan tukee saatujen tulosten levittämistä. Yhtenä kehittämistoiminnan heikkoutena saatetaan pitää juuri vaatimusta nopeasta analyysistä, mikä voi heikentää analyysin luotettavuutta. (Toikko & Rantanen 2009, 119, 121.)

Opinnäytetyön työpajoissa nuorilta saadut ajatukset sekä ideat muodostivat kehittämistehtävän laadullisen aineiston. Peilaamme opinnäytetyön työpajoissa tuotettua laadullista aineistoa Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson työpajoissa saatuun laadulliseen aineistoon. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vertaamme saatuja tuloksia lukiolaisnuorten osalta Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson työpajoissa saatuun aineistoon. Opinnäytetyön aineisto koostuu kuitenkin ainoastaan lukiolaisten työpajoissa tuottamasta aineistosta. Kehittämistoiminnassamme informanteina olivat pelkästään nuoret mahdollisina opiskeluhoollon palvelujen käyttäjinä.

6.2 Aineiston litterointi

Opinnäytetyön molemmissa työpajoissa nauhoitettiin vapaan keskustelun osuus, joka oli ajallisesti yhteensä 31 minuuttia. Nauhoitettu aineisto litteroitiin tekstiksi. Litteroitua aineistoa saatiin viisi sivua (Calibri leipäteksti) fontilla 12 ja rivivälillä yksi. Laadullisen tutkimusmenetelmän keinoin toteutetussa tutkimuksessa aineisto on aina kuva- tai tekstimuodossa. Nauhoitetun aineiston muuttamista tekstimuotoon kutsutaan litteroinniksi. Litterointi lisää tutkijan vuoropuhelua tutkimusaineiston kanssa. Huolellinen tutustuminen aineistoon ja tutkijan käymä vuoropuhelu aineiston kanssa auttaa tutkijaa määrittelemään, mikä on riittävä aineisto ja tulkinta tutkimusongelman kannalta. (Vilka 2021, 137). Ronkaisen ym. mukaan päätös litteroinnin tarkkuudesta on merkittävää. On päätettävä, kirjoitetaanko pelkkä puhuttu aines vai halutaanko kuvata myös muut vuorovaikutuksen piirteet. Litteraation tarkkuuteen vaikuttaa muun muassa se, millaista tarkkuutta aineiston analyysi vaatii. Ohjaavana sääntönä voidaan pitää sitä, että pelkkä puhuttu aineiston litterointi riittää, jos tutkimuksen analyysi tehdään esimerkiksi sisältöjä luokittelemalla, teemoittelemalla tai käytettyjä ilmauksia kategorisoida. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014, 119.) Tehtiinpä litterointi koko tutkimusaineistolle tai sen osille, tulee litteroinnin vastata haastateltavien käyttämiä suullisia lausumia ja merkityksiä, joita he ovat itse asioille antaneet. Puhetta ei saa muuttaa tai muokata. Litteroinnissa käytetään tyypillisesti myös litterointisymboleja. Tutkimuksessa käytettävät litterointisymbolit tulee mainita tutkimustekstissä. (Vilka 2021, 138.)

Olemme litteroineet molempien opinnäytetyön työpajojen yhteiset keskustelut tekstimuotoon nuorten puheenvuorojen osalta sanasta sanaan. Jätimme pois naurahdukset, tauot ja merkityksettömät sanat (niin, niinku jne). Omat koontipuheenvuoromme, kysymykset ja muut vuorosanat, joilla keskustelua on viety eteenpäin, tiivistimme litterointivaiheessa lyhyesti. Litteroituun tekstiin emme ole tuoneet osallistujien tunnistetietoja. Emme ole erotelleet esim.

sukupuolta. Käytimme osallistujista ilmaisia opiskelija 1, opiskelija 2 tai opiskelija 3. Näillä merkinnöillä ei ole mitään merkitystä oman tutkimustuloksemme kannalta. Näin toimien litteroidussa aineistossa ei ole juurikaan käytetty litterointisymboleja.

Työpajoissa tuotettiin laadullista aineistoa eri aineistonkeruumenetelmillä. Kaikki työpajoissa saatu kirjallinen aineisto (Mentimeterin sanapilvet, ideointipuun lehdille kirjoitetut ajatukset, ”sydämellinen aikuinen”-hahmoon kiinnitetyt post-it- laput ja yhteisen keskustelun muistiinpanot) on kirjoitettu puhtaaksi sanasta sanaan aineiston analyysia varten. Puhtaaksi kirjoittamisen yhteydessä luokittelimme aineiston aihepiireittäin. Silloin, kun jokin sana tai asia oli mainittu useamman kerran, merkitsimme lukumäärän numerosymbolilla (helposti lähestyttävä x3 = helposti lähestyttävä mainittu kolme kertaa).

6.3 Sisällönanalyysi aineiston analysointimenetelmänä

Sisällönanalyysiä pidetään käytetyimpänä laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä. Sisällönanalyysin toteutustapa voi olla aineistolähtöinen eli induktiivinen tai teorialähtöinen eli deduktiivinen. Aineistolähtöisessä analyysissä luokittelu syntyy itse aineistosta käsin ilman valmista luokittelurunkoa, jonka mukaan aineistoa analysoidaisiin. Induktiivisessa lähestymistavassa tutkijalla ei ole pohjalla ennakko-oletuksia tai hypoteeseja, vaan hän on avoin aineiston löydöksille. Teorialähtöisessä analyysissä aineistoa peilataan käsitteisiin, jotka on johdettu aiemmasta teoriasta. Aineistosta yritetään löytää sellaista, mitä on jo aiemmin löydetty. Voidaan hakea vahvistusta olemassa oleville teorioille tai malleille tai katsoa, sopiiko ilmiö jo olemassa oleviin teorioihin ja malleihin. Teorialähtöisessä lähestymistavassa tutkimustiedon tai tuotetun teorian pohjalta laaditaan luokittelumatriisi, joka suuntaa analyysin kulkua. (Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022, 215; Kananen 2014, 108-111.)

Sisällönanalyysin päävaiheita on kolme: valmistelu-, analysointi ja raportointivaihe. Valmisteluvaiheessa valitaan analyysiyksikkö, perehdytään aineistoon ja litteroidaan aineisto. Analyysivaiheessa edetään joko aineistolähtöisesti aineistoa ryhmitellen tai teorialähtöisesti poimien pelkistyksiä analyysimatriisiin. Raportointivaiheessa kuvataan tuloksia tekstin lisäksi visuaalisesti. Pohdintaosuudessa saavutettuja tuloksia peilataan aiempiin tutkimuksiin. (Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022, 215.)

Opinnäytetyön aineiston analysoinnissa hyödynsimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tuomi ja Sarajärvi avaavat teoksessaan Milesin ja Hubermanin (1994) kuvauksen mukaista aineiston analyysia. Aineistolähtöinen laadullinen eli induktiivinen aineiston analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen: aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn ja abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston pelkistämisen vaiheessa eli redusoinnissa aineisto eli data voi olla esimerkiksi haastattelu tai dokumentti, joka pelkistetään karsimalla tutkimuksen kannalta epäolennainen osa pois. Pelkistämistä voi olla asiasisällön tiivistäminen tai sen osiin pilkkominen. Näin toimien saadaan

esille tutkimuksen kannalta olennaiset ilmaukset. Pelkistäminen voidaan toteuttaa etsimällä litteroidusta aineistosta tutkimustehtävän kysymyksiä avulla ilmaisuja, jotka niitä kuvaavat. Analyysin alussa määritellään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana tai lause. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-123.)

Aineiston klusterointivaiheessa eli ryhmittelyssä tutkimusaineistosta koodatut alkuperäisilmaukset tarkastetaan, ja etsitään aineistosta samankaltaisuutta tai eroavaisuutta kuvaavia ilmauksia. Samaa asiaa kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistellään omaksi luokakseen ja nimetään luokittelun mukaisesti yhteisellä käsitteellä. Voidaan puhua alaluokkien ja yläluokkien muodostamisesta esille tulleiden käsitteiden mukaisesti. Klusterointi luo pohjan kohteena olevan tutkimuksen rakenteelle ja antaa alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston klusteroinnissa pelkistettyjä ilmaisuja ryhmitellään omiksi alaluokikseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.)

Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan valikoidun tiedon perusteella teoreettisia käsitteitä. Klusterointi on osa abstrahointiprosessia. Käsitteellistämässä edetään aineiston alkuperäisilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan luokituksia yhdistelemällä niin pitkään kuin se aineiston sisällön kannalta on mahdollista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan vastaus tutkimustehtävään yhdistelemällä käsitteitä. Se perustuu tulkintaan ja päätelyyn, jossa kuljetaan kokemuseräisestä aineistosta kohteen käsitteellisempää näkemystä kohteena olevasta ilmiöstä. Tuloksia esitellessä kuvataan empiirisestä aineistosta koostettu malli, käsittejärjestelmä, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. Johtopäätöksiä tehtäessä tutkija pyrkii ymmärtämään asioiden merkityksiä tutkimukseen osallistuneille henkilöille. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125-127.)

Aineiston analyysia ohjasi kolme kehittämiskysymystä, joiden pohjalta lähdimme luokittelemaan saatua aineistoa induktiivisesti eli aineistolähtöisesti ryhmitellen. Litteroiduista työpaikkojen aineistosta analyysiin nostettiin kaikki nuorten esille tuomat ajatukset ja ideat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin ja olivat kehittämistyön kannalta oleellisia. Keräämämme aineisto oli kohtuullisen suppea, joten päädyimme aineiston luokittelussa alaluokkien ja niistä muodostettujen pääluokkien luokittelutasoon. Alaluokkia aineistosta muodostui yhteensä 12, joista koottiin viisi pääluokkaa. Pääluokat ovat: 1. Palvelun saatavuus ja saavutettavuus, 2. Henkilöstö, 3. Palveluympäristö, 4. Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys sekä 5. Nuorten avuntarpeet matalankynnyksen palveluihin liittyen. Tulosten avaamisen yhteydessä kuvaamme kutakin pääluokkaa koskevat alaluokat sekä niiden pelkistetyt ilmaukset. Saadun aineiston pohjalta muodostimme taulukon (Taulukko 1), johon on koottu pääluokat, alaluokat sekä pelkistetyt ilmaukset. Suorat alkuperäislainaukset nuorten tuottamasta aineistosta on esitetty tulosten avaamisen yhteydessä kursivoidulla tekstillä. Emme käytä lainausten

yhteydessä mitään viitteitä tai tunnistetietoja opiskelijoista (kuten opiskelija 1 tai 2), vaan tekstissä käytetään pelkästään nuorten kirjoittamaa tai suullisesti tuottamaa sisältöä.

Taulukko 1: Aineiston analyysin pääluokat, alaluokat ja pelkistetyt ilmaukset

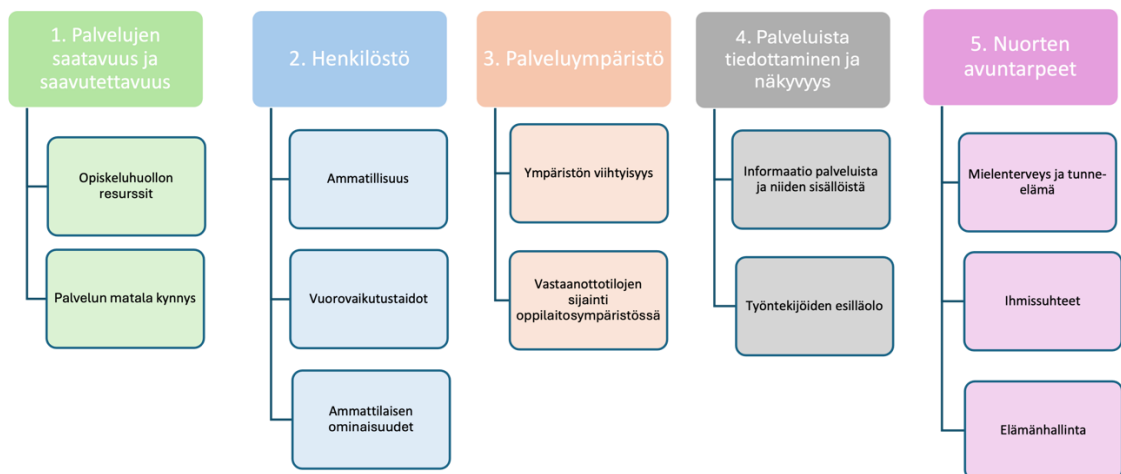
Pääluokka	Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Palvelun saatavuus ja saavutettavuus	Opiskeluhuollon resurssit	<p>Paljon työntekijöitä</p> <p>Monipuolinen palveluvalikoima</p> <p>Opiskeluhoolto useampana päivänä paikalla</p> <p>Mahdollisuus työntekijän valintaan</p> <p>Asiakkaan tukeminen palvelusta toiseen siirryttäessä</p>
	Palvelun matala kynnys	<p>Maksuttomuus</p> <p>Avunsaannin helppous ja nopeus</p> <p>Toimii ilman ajanvarausta jättämättä</p> <p>Ei tarvitse sitoutumista</p> <p>Palvelut lähellä ja helposti löydettävissä</p> <p>Hyvät kulkuyhteydet</p> <p>Palvelu on avoin kaikille</p> <p>Erilaiset avuntarpeet huomioidaan yhdenveroisesti</p>

Pääloukka	Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Henkilöstö	Ammatillisuus	Luotettavuus Yksityisyyden suojele Kompetenssi Arvostava kohtaaminen Suvaitsevaisuus Syrjimättömyys Ymmärtäväisyys Objektiivisuus Kriittisyys Persoonallisuuspiirteet Tuttuus
	Vuorovaikutustaidot	Viestintä Läsnäolo Kuulluksi tuleminen
	Ammattilaisen ominaisuudet	Turvallisuus Tasavertaisuus Ulkoiset ominaisuudet
Palveluympäristö	Ympäristön viihtyisyys	Viihtyisä odotustila sekä vastaanottohuone Mukavat kalusteet Vastaanottohuoneessa nuoren tunnetilat huomioivat tarvikkeet
	Vastaanottotilojen sijainti oppilaitosympäristössä	Palveluun saavuttaessa mahdollisuus yksityisyyden säilyttämiseen Tilojen esittely opiskelijoille

Pääloukka	Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys	Informaatio palveluista ja niiden sisällöstä	Tieto työntekijöiden läsnäolosta oppilaitoksessa Palvelujen sisällön esittely Tieto avunhakemisen tavoista ja kanavista Sosiaalisen median hyödyntäminen tiedottamisessa
	Työntekijöiden esilläolo	Yhteistyö opiskelijoiden kanssa Tapahtumissa mukana oleminen Työntekijöiden luonteva lähestyminen arjessa Sosiaalisen median hyödyntäminen työntekijöiden esittelyssä
Nuorten avuntarpeet	Mielenterveys ja tunne-elämä	Mielenterveyden haasteet Itsetuhoisuus Syömiseen liittyvät haasteet Kehonkuva Tunteet Luottamus Itseluottamus
	Ihmissuhteet	Perhesuhteet Ystävyysuhteet Kiusaaminen Riidat Perheongelmat
	Elämänhallinta	Päihteet Taloudelliset huolet Opiskelu Avun pyytäminen Rohkeus asioista kertomiseen

7 Tulokset

Aineistosta erottui selkeästi viisi pääluokkaa, jotka ovat palvelun saatavuus ja saavutettavuus, henkilöstö, palveluympäristö, palveluista tiedottaminen ja näkyvyys sekä nuorten avuntarpeet matalan kynnyksen palveluihin liittyen. Koimme, että saimme vastauksia kehittämiskysymyksillemme, jotka liittyivät nuorten näkemyksiin matalan kynnyksen palveluihin oppilaitosympäristössä ja palvelujen tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämistä edistäviin tekijöihin. Aineistosta kiinnostavimpina ja hyödyllisimpinä teemoina ammatillisen kehittymisen ja kehittämisen näkökulmasta olivat ammatillaisen ominaisuuksiin sekä matalan kynnyksen palveluihin liittyvät huomiot ja palvelujen näkyvyyttä edistävät tekijät. Nuorten näkemyksissä korostuivat helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuudet, joihin voidaan liittää muun muassa rentous, tuttuus, ymmärtävyisyys, luottamus ja arjen kohtaamiset sekä läsnäolo. Aineiston tulokset käsitellään tässä osiossa teema kerrallaan. Seuraavassa kuviossa esitellään aineiston analyysin pääluokat ja niiden alaluokat visuaalisesti.

Kuvio 3: Aineiston analyysin pääluokat ja alaluokat

7.1 Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Pääluokka ”Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus” avaa nuorten näkemyksiä ja toiveita opiskeluhoitopalveluhenkilöstön resursseista ja tavoitettavuudesta sekä matalan kynnyksen palvelulle tyypillisistä ominaisuuksista. Palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden pääluokka muodostui kahdesta alaluokasta, jotka ovat opiskeluhoiton resurssit ja palvelun matala kynnyks. Nuoret nostivat palvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvinä keskeisinä tekijöinä esille palvelujen maksuttomuuden, ajan saatavuuden, palvelun matalan kynnyksen, paikan saavutettavuuden sekä opiskeluhoiton resurssien riittävyyden.

Taulukko 2: Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Opiskeluhoiton resurssit	<p>Paljon työntekijöitä</p> <p>Monipuolinen palveluvalikoima</p> <p>Opiskeluhoito useampana päivänä paikalla</p> <p>Mahdollisuus työntekijän valintaan</p> <p>Asiakkaan tukeminen palvelusta toiseen siirryttäessä</p>
Palvelun matala kynnyks	<p>Maksuttomuus</p> <p>Avunsaannin helppous ja nopeus</p> <p>Toimii ilman ajanvarausta jonottamatta</p> <p>Ei tarvitse sitoutumista</p> <p>Palvelut lähellä ja helposti löydettävissä</p> <p>Hyvät kulkuyhteydet</p> <p>Palvelu on avoin kaikille</p> <p>Erilaiset avuntarpeet huomioidaan yhdenveroisesti</p>

Opiskeluhoiton resurssien tulisi olla riittävät. Nuoret toivovat palveluvalikoiman monipuolisuutta ja paljon työntekijöitä. Nuorille olisi myös merkityksellistä pystyä valitsemaan ammatin, jonka puoleen kääntyä avuntarpeessaan. Lisäksi nuoret näkevät tärkeänä, että opiskeluhoiton työntekijät olisivat paikalla koululla useampana päivänä viikossa ja jokaisella koululla olisi oma työntekijä. Palvelujen saatavuutta lisää se, että palveluun ei tarvitse varata

aikaa, työntekijän luokse voi mennä milloin vain ja ei olisi pitkiä jonotusaikoja. Nuoret kuvasivat heitä helpottavan palvelusta toiseen siirryttäessä sen, että vanha ja uusi työntekijä tekisivät yhteistyötä ja auttaisivat nuorta uuteen työntekijään ja palveluun tutustumisessa. Tässä korostuu sujuvan ja asialähtöisen palvelutilanteen toive.

”No, eihän meidänkään koulussa ole joka päivä terkkaria tai kuraattoria paikan päällä. Että eiks jokaisella koululla pitäis olla oma (työntekijä) just et ku se pitää jakaa kahen koulun välillä. Jos keskiviikkona haluais puhua jollekin, mut keskiviikkona ei oo ketään ja torstaina ei enää halua puhua, jos torstaina olis joku.”

” Ja just niin, et on paikalla koulussa, että voi tulla ihan vaan vaikka juttelemaan tai pyytää jotain särkylääkettä.”

”Huoneen ovi on auki, jos kukaan ei ole silloin käymässä. Se vähentää jännitystä tulla käymään, kun ei tarvitse esimerkiksi koputtaa.”

”Siirto (palvelusta toiseen) helpommaksi. Uusi ja vanha työntekijä yhdessä nuoren kanssa, jotta nuori ja uusi työntekijä tutustuu, että nuorelle (tulee) käsitys uudesta, eikä tule yllätyksenä.”

Palvelun matalaa kynnystä nuorten mielestä ylläpitää muun muassa se, ettei palveluun tarvitse sitoutua, ja että siellä voi käydä vain kerran. Apua saisi helposti ja nopeasti ja avun piiriin olisi helppo päästä. Matalan kynnyksen palvelujen tulee olla maksuttomia. Tasapuolisen palvelun kuuluu olla kaikille avoin ja kaikki saavat sieltä apua. Nuoret toivovat, että erilaiset avuntarpeet sekä pienetkin asiat huomioidaan. Kaikkia asiakkaita tulee kohdella samanarvoisesti riippumatta siitä, onko kyseessä pieni tai suurempi huolenaihe. Tasa-arvoiseen palveluun yhdistetään se, että jokainen hyväksytään omana itsenään ja kaikkia kohdellaan samanarvoisesti. Palvelussa ei tule syrjiä ketään. Opiskeluhuollon palvelujen tulee sijaita lähellä nuorten elinympäristöä ja niiden on oltava helposti löydettävissä. Hyvät kulkuyhteydet lisäävät palvelun saavutettavuutta.

” Just niinku miten pienestä asiasta saa tulla. Et jos sulla vaikka koeviikko ahdistaa, niin onko se tyyliin tarpeeks iso asia, jos sä koet sen sellaiseksi.”

”Kaikki ongelmat on tärkeitä kertoa ja ne on yhtä arvokkaita saada apua.”

7.2 Henkilöstö

Pääluokka ”Henkilöstö” kuvaa nuorten ajatuksia opiskeluhoitohenkilöstön ammatilliseen toimintaan, kohtaamiseen ja ominaisuuksiin liittyen. ”Henkilöstö”- pääluokka muodostui kolmesta alaluokasta, jotka ovat ammatillisuus, vuorovaikutustaidot ja ammattilaisen ominaisuudet. Henkilöstöä käsittelevässä osiossa nuoret tuovat esille työntekijöiden ominaisuuksiin

liittyviä tekijöitä matalankynnyksen palvelun näkökulmasta. Työntekijöiden ominaisuuksissa korostuivat helposti lähestyttävän aikuisen piirteet.

Taulukko 3: Henkilöstö

Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Ammatillisuus	Luotettavuus Yksityisyyden suojelu Kompetenssi Arvostava kohtaaminen Suvaitsevaisuus Syrjimättömyys Ymmärtäväisyys Objektiivisuus Kriittisyys Persoonallisuuspiirteet Tuttuus
Vuorovaikutustaidot	Viestintä Läsnäolo Kuulluksi tuleminen
Ammattilaisen ominaisuudet	Turvallisuus Tasavertaisuus Ulkoiset ominaisuudet

7.2.1 Ammatillisuus

Ammatilliseen kohtamiseen kuuluvat oleellisesti luotettavuus, ammatillinen toiminta ja turvallisuuden tunteen ylläpito vastaanottotilanteessa. Nuorten tuottamassa helposti lähestyttävää aikuista käsittelevässä aineistossa toistui useita kertoja sana luotettava. Nuoret haluavat luottaa, ettei työntekijä jaa kuulemiaan asioita eteenpäin. Luottamuksen tunne työntekijää kohtaan lisää uskallusta avautua. Nuorten kanssa keskusteltiin työpajoissa ammatillisesta toiminnasta. Esimerkkinä toimi lastensuojeluilmoituksen tekovelvollisuus. Nuoret korostivat

työntekijän ammattimaisen toiminnan merkitystä. Nuorten mukaan ammattimainen henkilö tietää, mitä tekee, kertoo seurauksista sekä painottaa asioita, joita hänen kuuluu kertoa eteenpäin esimerkiksi lastensuojelullisen huolen ilmetessä asiakaskontaktissa. Nuorille on tärkeää, että heidän yksityisyyttään kunnioitetaan asiakassuhteessa. Yksityisyyden suojeleminen tulee esille muun muassa toiveena, ettei asioista tehdä liian isoja juttuja. Heidän mukaansa tämä toteutuu siten, että ammattilainen harkitsee tarkkaan, missä asioissa on yhteydessä nuoren huoltajaan. Vastauksissa toivottiin, että työntekijä tiedottaa huoltajaa vain nuorelle selvästi vaarallisista asioista. Ammattilaisen kompetenssi kehittyi näissäkin asioissa kokemuksen myötä.

”Jos ihan alun perin menee sinne puhumaan, niin se ei sano tai se ei painota sitä, että joo, mulla on vaitiolovelvollisuus, että emmä tästä saa sanoa kellekään. Koska kyllähän se sitte loppupeleissä sanoo. Niin se nuori saattaa saada sellasen kuvan, että ”aaa” sille voi sanoa ihan mitä vaan, vaikkei voi sanoa mitä vaan. Emmä sano, että ne valehtelee, mut niinku kertoo faktat vaan.”

”Sanoo silleen vaikka nuorelle suoraan vaan, että mä en näistä jutuista sano kellekään, mut mun on pakko jossain kohtaa sanoa niin ku tietyn pisteen yli silleen, että (nuori) ymmärtää sen.”

Nuorten mukaan arvostavaan kohtaamiseen kuuluu muun muassa suvaitsevaisuus ja ymmärtävyisyys. Suvaitsevaisuus tarkoittaa nuorille esimerkiksi sitä, että työntekijä ei tuomitse ketään tai mitään eikä ole homofobinen tai rasistinen. Ammattilaisen odotetaan suhtautuvan asioihin suvaitsevaisesti ja olevan avoin kaikenlaisille näkemyksille. Ymmärtävyyttä pidetään yhtenä helposti lähestyttävän aikuisen tärkeistä ominaisuuksista. Ymmärtävyyttä voi nuorten mukaan ilmentää esimerkiksi hyväksymällä sen, ettei nuori halua välttämättä kertoa kaikkea. Nuoret toivovat ammattilaisen olevan vastaanottavainen ja hän osaa myös antaa tarvittaessa tilaa olemalla kyselemättä nuorelta liikaa. Useammassa nuorten vastauksessa kuvattiin helposti lähestyttävän aikuisen tarjoavan jotain paperia, nenäliinoja tai jotain mihin voi purkaa stressiä.

”Nuorten ehdoilla mennään.”

Asiakassuhteessa toivottiin työntekijältä objektiivista ja kriittistä näkemystä käsillä oleviin asioihin. Nuorten mukaan ammattilaisen ei kuulu olettaa mitään. He toivovat työntekijän antavan eri näkökulmia asiaan sekä haastavan nuoren ajattelumaailmaa. Nuoret eivät odota ammattilaiselta valmiita ratkaisuja. Heille on merkityksellistä, että he voivat purkaa kokemukseen ammattilaisen kyseenalaistamatta niitä ja sitä kautta heille välittyä tunne kuulluksi tulemisesta.

”Ei anna ratkaisua vaan se ratkaisu on, että kuuntelee.”

”Ei yritä keksiä ratkaisua, vaan antaa vaan valittaa.”

7.2.2 Vuorovaikutustaidot

Nuorten vastausten pohjalta piirtyi merkittävinä vuorovaikutukseen vaikuttavina tekijöinä verbaalinen ja non-verbaalinen viestintä, läsnäolo, kuulluksi tuleminen sekä ammattilaisen tunteiden hallinta. Nuorten mielestä helposti lähestyttävä aikuinen on puhelias, hän pitää keskustelua yllä esittäen kysymyksiä ja hänen kanssaan on helppo keskustella. Nuoret pitävät kuulluksi tulemisen kokemusta yhtenä tärkeimmistä tekijöistä asiakassuhteessa. Työntekijän odotetaan olevan avoin kuuntelemaan, hän ei puhu nuoren päälle ja hän reagoi muun muassa käyttämällä eleitä. Katsekontaktia pidettiin tärkeänä. Ammattilainen ylläpitää yhteyttä nuoreen osoittamalla tätä kohtaan kiinnostusta ja ottamalla kontaktia sekä verbaalisin että non-verbaalisin keinoin.

”Jos se vähän väliä vaikka samaistuu tai just niinku ei silleen että pelkästään kuuntelee vaan sen tunnin, et se on semmonen et se niinku samaistuu ja puhuu siinä välissä ja ymmärtää.”

”Kuuntelemista ja tasa-arvoa pitäisi korostaa työntekijän ja asiakkaan välillä.”

Ammattilaisen läsnäolon tärkeys asiakastilanteissa korostui nuorten vastauksissa. Ammattilaisen odotetaan keskittyvän nuoren asiaan. Nuoret kokevat häiritsevänä, jos ammattilainen tekee muita asioita yhtä aikaa.

7.2.3 Ammattilaisen ominaisuudet

Aineiston pohjalta nousi esille nuorten arvostamia ammattilaisen ominaisuuksia. ”Ammattilaisen ominaisuudet”- alaluokan pelkistetyjä ilmauksia ovat persoonallisuuspiirteet, tuttuus, turvallisuus, tasavertaisuus sekä työntekijän ulkoiset ominaisuudet.

Helposti lähestyttävä aikuinen kohtaa nuoren ystävällisesti, on auttavainen ja huomaavainen. Lisäksi nuoret kuvaavat työntekijän myönteisiä ominaisuuksia sanoin mukava, kiltti ja aidosti hymyilevä. Eri vastauksissa viitattiin kuvaukseen hymyilevä, mutta ”ei Alexander Stubb-hymy”. Positiivinen energia välittyy kohtaamisessa iloisuutena, hauskuutena ja pirteytenä. Työntekijältä odotetaan myös huumorintajua. Työntekijän ei tulisi olla nuorten mukaan ”tiukis” eikä liian tosikko. Nuorille on tärkeää, että työntekijästä välittyy kuitenkin rauhallisuus ja rentous.

Tuttuus on yksi helposti lähestyttävään työntekijään yhdistetyistä ominaisuuksista. Työntekijän tuttuus ja tunnettuus tuli opinnäytetyön aineistossa esille eri yhteyksissä merkittävänä palveluihin hakeutumista edistävänä tekijänä. Tuttuus lisää luottamusta. Työpajan yhteisessä keskusteluosuudessa esitettiin toive, että jokaisessa oppilaitoksessa olisi oma tuttu työntekijä, joka olisi paikalla joka päivä. Aineistosta kävi ilmi opiskelijoiden pitävän tärkeänä

työntekijöiden osallistumista oppilaitosten yhteisiin tapahtumiin, jotta he tulevat tutuiksi nuorille.

Turvallisuuden kokemus muodostuu nuorten näkemysten pohjalta siitä, ettei työntekijä ole pelottava, vihainen tai negatiivinen. Nämä tekijät luovat nuorelle tunteen, että ammattilaisen seurassa on kiva ja turvallista olla. Lisäksi nuoret toivoivat, ettei ammattilainen ylireagoi ja heidän esille tuomistaan asioista ei tehdä liian suuria.

”Pienet jutut paisuu isoiksi, jos käynneillä painostetaan ja tehdään (asiat) liian isoiksi.”

Aineistossa tuli esille tasavertaisuuden kokemuksen tarve asiakassuhteessa. Tasavertaisuuden tunnetta työntekijän ja nuoren välillä lisää muun muassa helposti samaistuttavuus ja lähestyttävyys. Nuoret toivovat ammattilaisen kertovan myös jotain omista asioistaan. Antamalla itsestään jotain, ammattilainen voi lisätä tasavertaisuuden ja helposti lähestyttävyyden kokemusta nuoren suuntaan.

”Kuuntelemista ja tasa-arvoa pitäisi korostaa työntekijän ja asiakkaan välillä.”

”Työntekijän ja asiakkaan yhdenvertaisuus.”

”(ammattilainen) Kertoo omia asioita.”

Nuoret nimesivät helposti lähestyttävään aikuiseen liittyen myös joitakin ulkoisia tekijöitä. Mainintoja keräsivät sukupuoleen, ikään ja ulkonäköön liittyvät tekijät. Työntekijän valinnassa jotkut nuoret kertoivat haluavansa voivan vaikuttaa työntekijän sukupuoleen. Osalle oli merkityksellistä, että työntekijä olisi nimenomaan nainen. Työntekijän ikään liittyen nuorten toiveissa esiintyi nuorekkuus. Nuorten mukaan helposti lähestyttävä aikuinen näyttää hauskalta ja mukavalta ja hänestä välittyy ”tietty vibe”. Epäasiallisia kommentteja ulkonäköön ja ulkoisiin tekijöihin liittyen jätettiin aineiston ulkopuolelle.

7.3 Palveluympäristö

Pääluokka ”Palveluympäristö” kuvaa niitä tekijöitä, jotka nuoret kokevat merkityksellisiksi opiskeluhoitopalvelujen tiloihin ja niiden sijaintiin liittyen. Pääluokka ”Palveluympäristön” alle muodostui kaksi alaluokkaa, jotka ovat ympäristön viihtyisyys ja vastaanottotilojen sijainti oppilaitosympäristössä.

Taulukko 4: Palveluympäristö

Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Ympäristön viihtyisyys	Viihtyisä odotustila sekä vastaanottohuone Mukavat kalusteet Vastaanottohuoneessa nuoren tunnetilat huomioivat tarvikkeet
Vastaanottotilojen sijainti oppilaitosympäristössä	Palveluun saavuttaessa mahdollisuus yksityisyyden säilyttämiseen Tilojen esittely opiskelijoille

Ympäristön viihtyisyys koetaan merkitykselliseksi tekijäksi. Tilojen tulisi olla siistit, viihtyisät ja miellyttävät. Nuorille on tärkeää, että tiloissa on mukavat huonekalut esimerkiksi ”pehmeä nojatuoli, jolla istua”. Lisäksi koetaan merkityksellisenä, että vastaanottotiloissa on mahdollisuus purkaa stressiä eri keinoin.

”Kasuaali. Slay.”

”Paljon paperia ja paljon asioita mihin purkaa stressiä (nyrkkeilysäkkejä).”

Opiskeluhuollon tilojen sijainnilla koulurakennuksessa on nuorille tärkeä merkitys. Niiden tulee sijaita nimenomaan lähellä koulurakennuksessa ja siten, että ne ovat helposti löydettävissä. Toisaalta paikan on oltava sellainen, johon voi mennä herättämättä suurempaa huomiota. Nuoret arvioivat työpajoissa eri koulujen opiskeluhuollon työntekijöiden tilojen sijaitsevan heidän mielestään toisinaan erikoisissa paikoissa. Myöskään sitä ei pidetty hyvänä, jos opiskeluhuollon tilaan joutuu odottamaan esimerkiksi käytävällä, josta muut opiskelijat kulkevat ohi. Nuorille on tärkeää, että heillä on mahdollisuus saapua vastaanottotilaan yksityisyytensä säilyttäen. Tilojen esittely uusille opiskelijoille koettiin tärkeäksi, jotta paikalle on helppo löytää ja kynnys avun pyytämiseen madaltuisi.

”Ja sitä mä laitoin vielä tosta, että terveydenhoitajan huone on helpossa paikassa, et sun ei tarvi ettiä sitä ja se laskee kynnystä käydä. Et tässäki (koulussa) toi on vähän hassussa paikassa ehkä. Et olettais, että ne on jossain opettajan huoneen lähellä.”

”Ja vaik yläkoulussa meillä oli siinä opettajan huoneen kanssa samassa yhteydessä niin siinä ei tiennyt, et kenen luokse sä meet.”

”Joo just niin, että katsokaa, kun mä meen terkkarille.”

”Mulle sillä ei oo niin vaikutusta, jos joku näkis, mutta joillekin sillä voi olla isokin merkitys.”

”Ja viel tuosta, jos vaik on iso koulu ja se on jotenkin vaikeessa paikassa, niin sit tehdään tunnetuksi se, et missä se on ja siel kävelytetään, niin sit tiedetään, missä se on.”

7.4 Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys

Pääluokka ”Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys” kuvaa nuorten toiveita ja kehittämisehdotuksia opiskeluhoitopalveluista tiedottamisen tehostamiseksi. Lisäksi se avaa nuorten näkemyksiä keinoista, joilla palvelujen näkyvyyttä voidaan konkreettisesti parantaa. Pääluokka ”Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys” alle muodostui kaksi alaluokkaa, jotka ovat informaatio palveluista ja niiden sisällöstä sekä työntekijöiden esilläolo.

Taulukko 5: Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys

Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Informaatio palveluista ja niiden sisällöstä	Tieto työntekijöiden läsnäolosta oppilaitoksessa Palvelujen sisällön esittely Tieto avunhakemisen tavoista ja kanavista Sosiaalisen median hyödyntäminen tiedottamisessa
Työntekijöiden esilläolo	Yhteistyö opiskelijoiden kanssa Tapahtumissa mukana oleminen Työntekijöiden luonteva lähestyminen arjessa Sosiaalisen median hyödyntäminen työntekijöiden esittelyssä

Tässä alaluvussa käymme läpi palveluiden esittelyä ja tunnetuksi tekemistä oppilaitoksessa, työntekijöiden aktiivisuuden ja vuorovaikutuksen merkitystä sekä sosiaalisen median hyödyntämistä.

Nuoret kaipaavat selkeää informaatiota opiskeluhoiton palveluista ja niiden sisällöstä. Nuorilla on kokemus, etteivät kaikki tiedä, millaisissa asioissa esimerkiksi kuraattorin tai psykologin puoleen voi kääntyä. Tämä voi nostaa avun piiriin hakeutumisen kynnyistä. Informoinnissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten ja mistä apua voi hakea ja milloin työntekijät ovat tavoitettavissa. Nuoret nostivat esille tiedottamistapoina melko perinteisiä

tiedottamiskanavia: wilma-viestit, kuulutukset, julisteet, tiedotustilaisuudet ja luokissa mainostaminen. Tiedotteiden toivotaan olevan lyhyitä ja selkeitä. Vinkkinä esimerkiksi wilma-viestintään nuoret ehdottivat emojien käyttämistä kiinnostavuuden ja erottautumisen vuoksi. Viestien otsikointien tulee olla myös lyhyitä, jotta viestit on helppo poimia viestivirrasta.

”Ja sitä mä vielä laitoin, et esittäytyminen lukion alussa, mitä on myöskin tehty. Ja siihen, et ei riitä, että tehty pelkästään se, et ekana päivänä esittäydytään. Se on hyvä ja se pitää tehdä. Ja sit pitää olla vielä muuta, koska ekoina päivinä on niin uutta ja jännää niin se ei jää mieleen.”

”Just jotain tämmöstä, et kertoo et on tämmösiä, näitä asioita (kuraattorin palvelusta kertominen). Ainoa asia, mitä mä oon kuullut, vaik et peruskoulussa on ollut joku porukka, jolla on ollut riitoja, niin ne on mennyt kuraattorille, niin kuinka paljon laajempi se (palvelun sisältö) oikeesti on.”

”Normalisoidaan esim. kuraattorilla käyntiä.”

”Ja sit ihan wilma-viestien kautta ja mä laitoin sit vielä, että selkeitä ja suht lyhyitä viestejä. Jos sieltä tulee semmonen hirveen pitkä viesti, niin ei jaksa lukea. Ja sit mun mielestä on hauska, kun jotkut opettajat käyttää emojeita, niin se lisää semmosta hauskuutta ja kiinnostavuutta ja se pistää silmään sieltä, koska harva opettaja käyttää niitä. Niin sit se on sillee, et tää on vähän erilaisempi viesti.”

Nuoret ideoivat opiskeluhuollon palveluiden näkyvyyden lisäämistä muun muassa yhteistyön tekemisellä opiskelijoiden sekä opiskelijakunnan hallituksen ja tutor-opiskelijoiden kanssa. Oppilaitoksen tapahtumissa mukana oleminen on tärkeä väylä opiskeluhuollon työntekijöiden ja palveluiden tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämisessä. Nuorten mukaan työntekijän osallistuminen oppilaitoksen yhteisiin tapahtumiin antaa mahdollisuuden tutustumiseen rennommassa ympäristössä kuin vastaanottotilanteessa.

”Ja sitte tapahtumissa mukana oleminen eli sitä kautta tulee opiskelijoille tutuksi ja sitte näyttää, että opiskeluhuollonkin tyypit on mukavia ja rentoja ja sinne menemistä ei tarvi jännittää, kun ne on jo vähän tuttuja.”

Työpajassa nuorten kanssa ideoitiin muun muassa yhteisen aamunavauksen toteuttamista, jossa haastatellaan opiskeluhuollon työntekijöitä heidän työhönsä liittyen. Työntekijöiden luonteva ja spontaani lähestyminen arkisissa tilanteissa koettiin merkitykselliseksi. Nuoret kertoivat esimerkin nuorisotyöntekijöistä, jotka ovat aktiivisesti läsnä nuorten keskuudessa muun muassa päättäjien aikaan. He kokevat tärkeänä, ettei nuorten toimia automaattisesti tuomita, vaan turvalliset aikuiset ovat läsnä ja auttavat tarvittaessa. Nuorisotyöntekijöistä on tullut heille tuttuja ja läheisiä, joiden kanssa on helppo olla avoimesti.

”Me mietittään vähä siis sitä, et esimerkiksi täällä kunnassa pyörii pari semmosta nuoriso-työntekijää X ja Y niin ne pyörii tääl tosi paljo ja ne on aktiivisia, et vaik ne ei tois mitään tuommosia matalankynnyksen palveluita niin me silti ollaan tutustuttu niihin ja ne on niinku tuttavii meille. Ne on läheisiä meille ja meitä ei nolota olla niiden kans niin paljo, et me voidaan olla niitten kaa ihan avoimesti. Se tuo semmosta luottamusta, semmosta aktiivisuutta ympärille tääl koko kunnassa.”

Työpajoissa keskusteltiin sosiaalisen median kanavien hyödyntämisestä opiskeluhuollon palvelujen markkinoinnissa. Nuoret ehdottivat oppilaitosten omien some-tilien käyttämistä markkinointikanavina. TikTok, Instagram ja Snapchat mahdollistavat esimerkiksi opiskeluhoitopalveluiden ja työntekijöiden esittelyn videoiden välityksellä nuoriin vetoavalla tavalla. Nuorten mukaan videot ovat tehokkaita ja kuvat hyviä, kunhan tekstit kuvissa eivät ole liian pitkiä. Nuoret ehdottivat sosiaaliseen mediaan Myday-tyylisten videoiden tekemistä, joissa voisi esitellä opiskeluhuollon palveluita ja itseään vastailemalla erilaisiin nuorten esittämiin kysymyksiin. Tämä vaatii opiskeluhuollon työntekijöiltä heittäytymistä.

”Some esim. IG, Tiktok ja snäppi ku siellähän ne nuoret liikkuu eniten.”

”Meilläkin ekana on tuolla tuo some. Just meilläkin koululla, OPKH:lla (opiskelija-kunnan hallituksella) ja tutoreilla on yhteinen oma tili, jota varmasti voi tosi mielellään käyttää. Ja videot on just tehokkaita. Nuoret niistä tykkää. Jos ne on semmoisia suht nopeatempoisia ja lyhyitä, niin ne tehoaa tosi hyvin Ja samoin kuvat on hyviä ja niihin myös jotain tekstiä, mutta niissä ei saa olla liian pitkiä tekstejä, koska nuoret ei jaksaa niitä lukea.”

”Ja me laitettiin tähän vielä, että se vaatii opiskelijahuoltoryhmältä sellaista heittäytymistä, mut sitä tehokkaammin se sit tehoaa nuoriin, et jos vaan haluaa vähän niinku heittäytyä silleen. Sit mä laitoin tähän vielä, et esitellään palveluita ja itseä ja sit vastaillaan vaan joihinkin random kysymyksiin. Niitä näkyy aika paljon somessa niinku opettajaesittelyitä ja on ollut joku terkkariesittely jossain.”

7.5 Nuorten avuntarpeet

Päälukko ”Nuorten avuntarpeet” tuo esille nuorten yleisesti kokemia avuntarpeita, joihin odotetaan saavan apua opiskeluhoitopalveluista. ”Nuorten avuntarpeet” päälukko muodostui kolmesta alaluokasta, jotka ovat mielenterveys ja tunne-elämä, ihmissuhteet ja elämänhallinta.

Taulukko 6: Nuorten avuntarpeet

Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Mielenterveys	Mielenterveyden haasteet Itsetuhoisuus Syömiseen liittyvät haasteet Kehonkuva Tunteet Luottamus Itseluottamus
Ihmissuhteet	Perhesuhteet Ystävyysuhteet Kiusaaminen Riidat Perheongelmat
Elämänhallinta	Päihteen Taloudelliset huolet Opiskelu Avun pyytäminen Rohkeus asioista kertomiseen

Työpajojen alkuun nuorilta kysyttiin, millaisissa asioissa nuoret yleisesti kokevat tarvitsevansa apua ja mahdollisesti hakeutuvansa opiskeluhuollon palvelujen piiriin. Vastaukset antavat viitteitä siitä, millaisissa asioissa nuoret kokevat tarvitsevansa aikuisten tukea.

Aineistossa ylivoimaisesti eniten mainintoja keräsi mielenterveyteen ja tunne-elämään liittyvät haasteet. Itsetuhoisuus mainittiin erillisenä asiana. Nuoret kokivat ikäovereidensa avun tarpeiden kohdistuvan myös kehonkuvaan ja syömiseen liittyviin asioihin. Tunteet, luottamus sekä itseluottamus tulivat lisäksi mainittua omina teemoinaan.

Nuoret toivat esille tarvitsevansa apua ihmissuhteissa, kuten perhe- ja ystävyysuhteissa. Perheongelmat nousivat esille omana teemanaan. Työpajassa ei nuorten kanssa käyty läpi erikseen, mitä he tarkoittivat perheongelmilla. Perheongelmien voidaan olettaa tarkoittavan

esimerkiksi perheen talousongelmia tai päihdeongelmia. Lisäksi nuoret toivat esille kiusaamiseen ja riitoihin liittyvät huolenaiheet.

Elämänhallinta, päihde- ja huumeongelmat sekä talouden hallintaan liittyvät avuntarpeet nousivat myös esille. Apua toivottiin myös konkreettisesti avun hakemiseen, rohkeuteen asioiden esille ottamiseksi ja hankalien asioiden käsittelyyn. Opiskelu ja opintomenestys mainittiin myös asioina, joihin nuoret kokivat tarvitsevänsä apua.

8 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä pureudumme tarkemmin muutamiin teemoihin, jotka tulosten pohjalta vaikuttivat keskeisimmiltä. Nostamme esille palveluista tiedottamisen sekä palvelujen ja työntekijöiden tuttuuden ja luottamuksellisuuden merkityksen palveluihin hakeutumisen edistäjänä. Lisäksi käsittelemme kohtaamista ja vuorovaikutusta asiakassuhteessa sekä opiskeluhuollon tiloihin ja niiden yhteiskäyttöön liittyviä huomioita. Nuorten tarve nopeaan avunsaantiin käsitellään omana alalukunaan. Johtopäätöksissä käymme läpi myös näkemyksiä, kuinka nuorten nopeaan avuntarpeeseen pystytään vastaamaan opiskeluhuollon palveluissa.

Tuomme mukaan myös hyvinvointipalvelujen uudistamisen ja sen vaikutuksia opiskeluhuoltotyöhön. Nämä teemat eivät nousseet niinkään esille suoraan opinnäytetyön tuloksissa, vaan ne pohjautuvat opinnäytetyön taustateorioihin, yhteiskunnalliseen hyvinvointipalvelujen uudistamisprosessiin sekä omaan ammatilliseen näkemykseen ja kokemukseen.

8.1 Tiedottamisen merkitys

Opinnäytetyön tulosten mukaan nuoret kokevat kynnyksen nousevan avun piiriin hakeutumisessa, jos heillä ei ole riittävästi tietoa palvelujen sisällöstä. Nuorilla oli toive, että palvelujen sisällöstä saataisiin enemmän tietoa ja työntekijät olisivat tässä asiassa aktiivisempia. Thl:n asiantuntijoiden sekä kuuden eri kunnan ja hyvinvointialueen alueilla toimivien verkostokoordinaattoreiden yhteiskehittämisenhankkeen loppuraportissa kuvataan samoin avun saannin haasteena muun muassa nuorten tietämättömyyttä palveluista ja avun saamisen mahdollisuuksista (Sankalahti & Turu, 2023 91, 97). Myös Huhdan mukaan nuorilla ei useinkaan ole tietoa, mistä ja miten apua voisi hakea. Ensimmäiset esteet avun saamiseen koetaan siis jo palveluihin hakeutumisvaiheessa (Huhta 2023, 4.). Leppäkoski ja Paavilainen (2021, 1, 5-6) kuvaavat tutkimusartikkelissaan Välittämisen koodi- projektin toteutusta ja tuloksia. Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten avun hakemista ennen ja jälkeen digitaalisen matalan kynnyksen palvelumallin käyttöönottoa, jossa apua pyydettiin verkkoyhteyden kautta. Ennen matalankynnyksen palvelun käyttämistä, osa nuorista ei ollut tietoisia siitä, missä ja milloin palveluja tarjottiin. Lisäksi nuorilla oli erilaisia käsityksiä palveluiden saatavuudesta. Leppäkosken ja Paavilaisen tutkimuksen tulokset ovat yhdenmukaisia opinnäytetyömme tulosten kanssa.

Kehittämistoiminnan tuloksista välittyi toive, jonka mukaan nuoret odottavat erityisesti tietoa ja varmuutta siitä, että heillä on mahdollisuus hakeutua avun piiriin jo pienten asioiden kohdalla. Leppäkosken ja Paavilaisen tutkimassa matalankynnyksen palvelumallissakin tärkeänä palveluperiaatteena oli tuen tarjoamisen oikea-aikaisuus avun tarpeen suuruudesta riippumatta (Leppäkoski & Paavilainen 2021, 15-16.). Sankalahti ja Turu nostivat esille Thl:n toimijoiden sekä yhteistyöverkoston toteuttaman hankkeen loppuraportissa esimerkkinä koulupsykologin palveluun hakeutumisen. Nuoret saattavat pohtia, onko heidän tilanteensa riittävän vakava psykologin luokse menemiseen. Tiedon lisäämisellä voidaan normalisoida ongelmia ja vähentää koettua häpeää ja helpottaa avun pyytämistä. (Sankalahti & Turu, 2023 91, 97.).

Myös omassa opinnäytetyön työpajassamme nuoret pyysivät, että esimerkiksi kuraattorikäynnit normalisoitaisiin. He kokivat, että riittävä tieto palvelujen sisällöstä, olisi juuri palvelun käyttämisen normalisointia. Perälä ym. korostaa tiedottamisessa lisäksi nuoren ikä- ja kehitystason sekä kulttuuristen ja kielellisten tekijöiden huomioimista, mikä lisää lapsi- ja nuori-lähtöisyyttä tiedottamiseen (Perälä ym. 2015, 66). Timo Suholan väitöstutkimuksessa arvioidaan oppilashuollon toimivuutta ja sisällöllistä osuvuutta. Suholan tutkimuksessa nousi esille tärkeä huomio opiskeluhuollon toimintaan liittyen. Hänen mukaansa suurin osa oppilaista ja erityisesti huoltajat kokevat, ettei heillä ole mitään tekemistä opiskeluhuollon kanssa. Jotkut huoltajista olivat antaneet palautetta, ettei koko opiskeluhoito aukea heille käsitteenä lainkaan. Opiskeluhoito nähdään viimeisenä vaihtoehtona niille oppilaille, joilla on suuria haasteita. (Suhola 2017, 4, 208.) Tässäkin valossa näemme oleellisen tärkeänä lisätä tiedottamista opiskeluhuollon palvelujen sisällöstä ja matalan kynnyksen avun mahdollistajana jo pienissä asioissa.

8.2 Tuttuus ja luottamuksellisuus palveluihin hakeutumisen edistäjänä

Työntekijän tuttuudella koettiin olevan vaikutusta avun pyytämisessä. Opiskelijat odottavat työntekijöiden lähestyvän nuoria spontaanisti arkisissa tilanteissa ja osallistuvan aktiivisesti oppilaitosten yhteisöllisiin tapahtumiin. Nämä koettiin luontevana paikkana tutustumiselle ja palvelujen tunnetuksi tekemiselle. Nuorten mielestä yhteisen tekemisen ohessa tutustuminen on rennompaa ja työntekijästä voi saada helpommin inhimillisen ja mukavan kuvan vastaanoton ulkopuolella. Tämä voi puolestaan madaltaa kynnystä avun pyytämiseen jatkossa. Rautava ja Laitinen kuvaavat artikkelissaan käytännön kehittämissimerkkejä opiskeluhooltoon liittyen. Heidän mukaansa yksittäisen työntekijän työn ytimessä on asiakkaan kohtaaminen. Kohtaamisen laatua tarkasteltaessa he erottelevat erilaisia tekijöitä, joista nostavat esille muun muassa palvelujen ja työntekijöiden tuttuuden sekä luottamuksen työntekijään ja avun saamiseen. (Rautava & Laitinen 2019, 60.) Opinnäytetyön tuloksissa nuoret pitivät luottamuksen syntymisen perustana juuri työntekijän tuttuutta.

Lantela on tutkimuksessaan tuonut esille sekä vanhempien että nuorten korostaneen vastauksissaan koulun aikuisten luottamuksellisten, matalankynnyksen vuorovaikutussuhteiden merkitystä. Vastaajien mukaan hyvät ja luottamukselliset suhteet aikuisiin luovat hyvän pohjan tuen vastaanottamiselle ongelmien ilmetessä. (Lantela 2021, 45-46.)

Asioinnissa nuoret korostivat lisäksi työntekijän ammattimaisen toiminnan merkitystä, missä työntekijä tuo esille faktatiedon ja perustelee tekemiään ratkaisuja sekä kertoo seurauksista ymmärrettävästi. Ammatilaisen odotetaan toimivan näissä asioissa proaktiivisesti esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemisen yhteydessä, jotta nuorella on tieto tulevista seurauksista ennen asioista puhumista. Myös Sankalahti ja Turu korostavat nuorten kaipaavan kohtaamiseen turvallisuutta ja tietoa esimerkiksi ammatilaisen velvollisuuksista tietojen salassapidon suhteen (Sankalahti & Turu 2023, 97). Opinnäytetyön tulokset tuovat esille myös nuorten kokemuksen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvistä huolenaiheista. Nuorilla on toive, että työntekijä kertoisi ensin toimintaansa ja velvollisuuksiinsa liittyvät tosiasiat. Tällöin nuori voi harkita, mitä kertoo asioistaan. Kun asiakassuhde perustuu avoimeen tiedottamiseen, edistää se myös luottamuksellisuuden ja turvallisuuden tunteen ylläpitoa.

8.3 Kohtaaminen ja vuorovaikutus asiakassuhteessa

Tuloksista kävi ilmi myös se, että nuorilla on vahva tarve tulla kohdatuksi tasa-arvoisena suhteessa aikuiseen. He odottavat, että he tulevat kuulluksi ja ymmärretyksi omassa asiassaan. Nuoret eivät niinkään aina vaikuttaneet odottavan aikuiselta valmiita ratkaisuja, vaan heillä on tarve ajatusten jakamiselle sekä peilaamiselle aikuisen kanssa. Sankalahden ja Turun tutkimusraportissa nuoret pohtivat myös onnistuneen kohtaamisen elementtejä, joissa tuli esille kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen kokemus. Nuoret odottavat palvelulta myös rentoutta, mutta he nostavat haasteena esille, että aikuiset tekevät asioista usein liian isoja. Rentoon ilmapiiriin luokiteltiin vaikuttavan muun muassa rauhallisuus, mukava fyysinen ympäristö ja aikuisen keskittyminen nuoreen sen sijaan, että keskittyisi esimerkiksi kirjaamiseen. Rento ilmapiiri tuo rohkeutta ja uskallusta, mitkä ovat tärkeitä tekijöitä avun hakemisen kannalta. Myös Leppäkoski ja Paavilainen havaitsivat nuorten toivovan palvelulta rentoa ja miellyttävää ilmapiiriä. (Sankalahti & Turu 2023, 91, 97; Leppäkoski & Paavilainen 2021, 15-16.) Rytkösen, Kauniston ja Pietilän (2016, 36) mukaan avoin, rehellinen ja kunnioittava vuorovaikutus ammatilaisen ja nuoren välillä luo perustan luottamuksen rakentumiselle. Leppäkoski ja Paavilainen ovat päätyneet suurelta osin samoihin johtopäätöksiin. Heidän tutkimuksensa vahvistaa käsitystä, jonka mukaan nuorille on merkityksellistä, että heitä kohdellaan kunnioittavasti ja luottamuksellisesti. Välittämisen koodi- palvelumallissa nuorten kuuntelemisen tärkeys heidän eri haasteissaan nähtiin merkityksellisenä. (Leppäkoski & Paavilainen 2021, 5-6, 15-16.) Tutkimustuloksemme tukevat edellä mainittuja huomioita. Opinnäytetyömme tulokset tuovat esille, että nuorille oli myös merkityksellistä työntekijän aito läsnäolo asiakastilanteessa ja

keskittyminen nuoren asiaan. Lisäksi he korostivat työntekijän rauhallisuutta, rentoa ilmapiiriä sekä ympäristön viihtyvyyttä.

Pajamäki ja Okker kuvaavat tutkimuksessaan Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) lasten ja nuorten puhelimen nettipalveluihin yhteydessä olleiden lasten ja nuorten käsityksiä ja kokemuksia avunsaannista liittyen psyykkiseen hyvinvointiin ja kokemuksiin saadusta tuesta. Tutkimuksen tulosten mukaan pelko leimautumisesta ja häpeästä, puutteellinen tieto, epäluottamus, kohtaamisen tapojen aikuismaisuus, palvelurakenteiden kankeus ja kokemus kuulluksi tulemattomuudesta vaikeuttavat nuorten palveluiden piiriin hakeutumista sekä avun saamista. (Pajamäki & Okker 2018, 71-72.) Nämä samat huomiot tulivat esille myös oman opinäytetyömme tuloksissa.

Työntekijän ulkoisissa ominaisuuksissa nuoret toivoivat työntekijän olevan nuorekas. Työntekijän ikään ei voi vaikuttaa, mutta ajatuksen taustalla on mielestämme tärkeintä se, että työntekijä olisi kiinni ajassa sekä tietoinen ajankohtaisista nuorten elämänpäiiriin kuuluvista asioista. Näihin teemoihin liittyvissä keskusteluissa työntekijä voi osoittaa kiinnostuksensa nuorten maailmaan ja antaa nuorelle mahdollisuuden olla tietyllä tavalla oman elämänsä asiantuntija. Tämä voi lisätä mahdollisesti työntekijän helposti lähestyttävyyttä.

8.4 Opiskeluhuollon tiloihin ja niiden yhteiskäyttöön liittyviä huomioita

Nuoret ottivat työpajoissa käydyissä keskusteluissa myös kantaa opiskeluhuollon tiloihin. He toivoivat opiskeluhuollon tilojen olevan viihtyisiä. Nuoret kuvasivat tilojen viihtyisyyttä useiden eri tekijöiden kautta: sisustus, valoisuus, huonekalut ja mahdollisuus stressin purkamiseen. Opiskeluhuollon käytössä on usein vähemmän viihtyisiä huoneita. Useilla kouluilla opiskeluhuollon tilojen tarvetta ei ole otettu rakennuksen suunnitteluvaiheessa riittävästi huomioon ja käytössä voi olla myös rakennuksia, joita ei alun perinkään ole suunniteltu oppilaitoskäyttöön. Tämä korostuu etenkin väistötiloissa työskenneltäessä (remonttien aikana) sekä vanhimmissa koulurakennuksissa. Opiskeluhuollon työntekijät saattavat työskennellä jopa varastokäyttöön suunnitelluissa ikkunattomissa huoneissa, joita ei ole lainkaan tarkoitettu opiskelutiloiksi. Tällöin ei voida puhua tilojen viihtyisyydestä, jos ei käyttötarkoitus täyty muidenkaan opiskeluhuollon vaatimusten osalta. Näitä tekijöitä voivat olla esimerkiksi yksityisyyden suojan varjeleminen riittäväällä äänieristyksellä ja tilojen turvallisuuden takaaminen poistumistien kautta.

Lisäksi työntekijät jakavat usein yksittäisen huoneen eri opiskeluhoitohenkilöstöön kuuluvan ammattilaisen kanssa ja tiloja on yleisesti ottaen liian vähän. Tilojen puute näkyy asiakkaan suhteen muun muassa siten, että esimerkiksi terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut saattavat toteutua muualla kuin oppilaitoksen tiloissa kuten terveysasemilla. Tämä voi nostaa kynnystä hakeutua heidän vastaanotoilleensa. Tilojen jakaminen ja läsnäolopäivien vuorottelu eri opiskeluhuollon ammattilaisten kesken vaikuttaa myös sujuvan yhteistyön rakentumiseen ja

toteuttamiseen. Puolakka tuo esille tutkimusraportissa työtä haittaavana tekijänä myös henkilökunnan vaihtuvuuden. Edistävänä tekijänä nähdään työntekijöiden keskinäinen tuntemus. (Puolakka 2013, 47-48.) Jos opiskeluhuollon käytössä olisi useampia työhuoneita oppilaitoksessa, mahdollistuisi samanaikainen läsnäolo, yhteistyö ja tutustuminen huomattavasti paremmin opiskeluhuollon ammattilaisten kesken.

Tilanteissa, joissa nuori ohjataan toisen palvelun piiriin, tehdään usein tiivistä yhteistyötä opiskeluhuollon työntekijöiden kesken. Samanaikainen läsnäolo koululla edistää muun muassa siirron valmistelua. Siirto voi koskea koulun ulkopuolisen palvelun ohella myös siirtoa opiskeluhuollon sisällä työntekijältä toiselle. Puolakka käsittelee tutkimuksessaan kodin ja koulun välisen yhteistyön sekä tiedonkulun lisäksi yhteistyötä koululaisten ja eri toimijoiden kesken. Toimijoiden keskinäinen tuntemus helpottaa yhteistyötä. Oppilaitosympäristössä toimii eri organisaatioiden edustajia samoissa tiloissa. Tämän nähdään helpottavan tuntemista ja se myös madaltaa kynnystä yhteydenottoon. Samoissa tiloissa työskentely mahdollistaa opiskelijan siirtämisen työntekijältä toiselle saattamalla eli menemällä nuoren kanssa yhdessä uuden ammattilaisen vastaanotolle. Yhteisneuvottelut ja tiedon siirtäminen nuoren luvalla helpottavat asiointia. (Puolakka 2013, 55.)

8.5 Nuorten tarve nopeaan avunsaantiin ja siihen vastaaminen

Tuloksia tarkasteltaessa huomio kiinnittyi nuorten nopeaan avunsaannin tarpeeseen. Nuoret kokevat matalankynnyksen keskustelutuen avunsaannissa merkityksellisenä. Tulokset toivat esille toiveen, että avun piiriin pääsisi ilman ajanvarausta ja pienetkin avuntarpeet tulisivat huomioituksi. Nuorten näkemyksiä opiskeluhuollon palveluihin liittyen on kartoitettu myös Thl:n asiantuntijoiden sekä kuuden eri kunnan ja hyvinvointialueen alueilla toimivien verkostokoordinaattoreiden yhteiskehittämisenhankkeessa. Myös tämän hankkeen loppuraportin mukaan nuorten näkemyksissä korostui palveluihin pääsemisen helppous, joka tapahtuu ilman soittamista, ajanvarausta tai vanhemmille ilmoittamista. (Sankalahti & Turu 2023, 91, 97.)

Tiedostamme, ettei nuorten nopeaan ja välittömään palvelun tarpeeseen voida aina opiskeluhuollossa vastata. Kriisitilanteissa reagointi on kuitenkin välttämätöntä ja laki vaatii vastaanottoajan tarjoamista joko samana tai seuraavana työpäivänä (OHL 1287/2013, §15). Mikäli nuoren avun tarve jää toistuvasti kohtaamatta, voi tilanne pahimmillaan johtaa siihen, ettei hän tule hakemaan uudelleen apua sitä tarvitessaan. Waldum-Grevbon & Hauglandin (2015) kouluterveydenhuollon resursseja käsittelevässä norjalaistutkimuksessa toistui sama havainto kuin omissa tutkimustuloksissamme liittyen nuorten nopeaan avunsaannin tarpeeseen. Heidän tutkimuksessaan ilmeni, että vain harvassa oppilaitoksessa toteutuivat norjalaiset kansalliset mitoitussuositukset kouluterveydenhoitajien osalta. He toteavat tämän vaikuttavan siihen, että kouluterveydenhuollossa ei välttämättä toteudu matalan kynnyksen palveluidea. Myös heidän tutkimuksessaan todetaan nuorten olevan avun hakemisessa spontaaneja ja

kohdatessaan mahdollisesti apua hakiessaan suljetun oven, saattaa sillä olla negatiivisia vaikutuksia nuorten avun hakemiseen tulevaisuudessa.

Sankalahti ja Turu ovat omaan hankkeeseensa liittyvässä raportissa tuoneet esille erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmissa apua hakevien nuorten odottavan ammattilaiselta johdonmukaisuutta ja joustavuutta. Tämä tarkoittaa nuorelle sitä, että apua saisi helposti juuri sillä hetkellä, kun nuori olisi sitä valmis ottamaan vastaan tai, jos on akuutti avuntarve. Heidän mukaansa tämänkaltainen apu on mahdollista esimerkiksi digitaalisten matalankynnyksen palvelujen avulla. (Sankalahti & Turu 2023, 91, 97.) Sankalahden ja Turun huomio on tärkeä. Omassa opinnäytetyössämme nuoret eivät tuottaneet lainkaan digitaalisia vaihtoehtoja matalan kynnyksen palvelulle. Toki emme sitä suoraan heiltä kysyneetkään. Opinnäytetyön työparjoihin valmistautuessamme toiveissamme oli kuitenkin, että diginatiivit nuoret tuottaisivat palveluista myös innovatiivisempia näkemyksiä.

Ratkaisuvaihtoehtoina matalan kynnyksen palveluidean mukaisesti mietimme, voisivatko opiskeluhoiton henkilöstö, kuraattorit, psykologit ja terveydenhoitajat lisätä esimerkiksi walk in-aikojen tarjoamista. Muina vaihtoehtoina välittömälle kohtaamiselle voisivat toimia muun muassa opiskeluhoiton aamukahvit, aulatapahtumat tai kyselytunti. Oppilaitoksiin on viimeisten vuosien aikana saatu uusia ammattilaisia nuorten tueksi. Näistä esimerkkejä ovat muun muassa kouluvalmentajat ja yhteisöpedagogit. Lisäksi palveluvalikoimaan kuuluvat joidenkin hyvinvointialueiden oppilaitoksissa koulutusasteenkin mukaan psykiatriset sairaanhoitajat. Puolakka tarkastelee väitöstutkimuksessaan ”Hyvän mielen koulu” substantiivista teoriaa mielen terveyden edistämisestä yläkoulussa. Yhtenä tekijänä opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa Puolakka nostaa esille henkilöstöressurssien merkityksen. Hänen mukaansa henkilöstöressursseihin kuuluvat opettajien lisäksi muun muassa erityisopettajat, oppilaanohjaajat ja oppilashuoltohenkilöstö, joihin lukeutuvat koululääkäri, terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi. Puolakan tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa koululla työskenteli myös psykiatrinen sairaanhoitaja. On kuitenkin selvää, että moniammatillinen ja eri lähtökohdista nuorten asioita hoitava ammattilaisjoukko tukee nuorten tarpeita monipuolisemmin. Tutkimuksessa nostettiin esille henkilöstöressursseihin liittyvinä haasteina lisäksi eri työntekijöiden kohdalla yksittäisen työntekijän vastuulla olevien koululaisten suuri lukumäärä ja heidän hyväksi käytettävissä oleva aika. (Puolakka 2013, 47-48.) Oppilaitoksen koosta riippuen opiskeluhoiton työntekijällä voi olla vastuullaan useita eri yksiköitä. Luonnollisesti nämä seikat vaikuttavat siihen, ettei jokaisella oppilaitoksella voi olla omaa työntekijää käytössä kaikkina koulupäivinä.

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 1146/2021 määrittelee opiskelijoiden enimmäismäärän 670 yhtä kuraattori kohden ja 780 psykologia kohden. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on antanut opiskeluterveydenhuoltoon henkilöstömitoitussuosituksen vuonna 2021, jonka mukaan toisella asteella edellytetään yksi kokopäiväinen terveydenhoitaja 570 opiskelijaa kohden (Tuovila, Seilo & Kunttu 2021, 26). Peruskoulussa vastaava luku on 460 (Hietanen-

Peltola, Ahvalo & Jahnukainen 2023, 6). Tällä hetkellä kokemuksemme mukaan suurta haastetta resurssien käyttöön aiheuttaa psykologien rekrytointiongelmat opiskeluhooltoon. Terveydenhoitajien kohdalla mitoitussuositus ei ole niin sitova kuin psykologeja ja kuraattoreita koskeva lakisääteinen mitoitus. Tämä on johtanut siihen, että kaikilla hyvinvointialueilla ei noudateta annettua suositusta, jolloin opiskelijamäärä yhtä terveydenhoitajaa kohden kasvaa yli mitoitussuosituksen. Psykologivajeesta johtuva asiakasmäärän lisääntyminen kuormittaa sekä kuraattoreita että terveydenhoitajia. Näemme tällä hetkellä haasteena erityisesti psykologien rekrytoinnin peruskouluihin. Terveydenhoitajien osalta olisi suotavaa, että mitoitussuosituksista tulisi lakisääteinen mitoitus kuten kuraattoreilla ja psykologeilla.

8.6 Hyvinvointipalvelujen uudistaminen ja sen vaikutuksia opiskeluhooltotyöhön

Sote-strategia painottaa asiakkaan itseohjautuvuutta. Hyvinvointipalveluiden uudistamisen keskeisenä tavoitteena on parantaa kansalaisten omia mahdollisuuksia huolehtia terveydestään sekä omatoimisesta selviytymisestä elämässään tarvittaessa ammattilaisten tukemana. Tämän toteutumisessa on tärkeä rooli luotettavalla hyvinvointitiedolla ja sähköisillä palveluilla. Uudistuksessa pidetään tärkeänä palveluiden asiakaslähtöisyyttä, vaikuttavuutta ja tasa-arvoista saatavuutta. Sote-uudistuksen tavoitteena on lisätä kansalaisten aktiivisuutta elämänhallissa ja omahoidossa. Näitä lisätään tuottamalla luotettavaa hyvinvointitietoa ja palveluita, joiden avulla tiedon hyödyntäminen mahdollistuu. (Sote-tieto hyötykäyttöön strategia 2020, 4-5.)

Sote-strategian itseohjautuvuuden ja sähköisten palveluiden painotus mietityttää omakohtaisten kokemusten valossa työskentelyssä nuorten kanssa. Mitä nuoret itse toivovat hakeutessaan avun piiriin? Mikä on nuorten näkemys muun muassa digitaalisista omahoito-ohjelmista? Matalankynnyksen palvelujen kehittämisessä digitaaliset välineet, omahoito-ohjelmat, terapianavigaattori ja psykoedukaatio-materiaalit vaativat asiakkaalta riittävää toimintakykyä, itseohjautuvuutta, aktiivisuutta ja viitseliäisyyttä. Oman kokemuksemme mukaan oireilevalla nuorella harvoin on toimintakykyä, voimavaroja ja kiinnostusta suorittaa itsenäisesti ohjelmia läpi. Myös Suholan tutkimuksessa korostettiin, että opiskeluhollossa runsaasti palveluja tarvitsevien opiskelijoiden osallistaminen on usein vaikeasti toteutettavissa. Oppilaan sekä huoltajan psyykkiset voimavarat voivat olla niin vähäiset, että heillä ei jää resursseja osallisuuden toteuttamiseen. (Suhola 2017, 26.) Ajattelemme tämän huolen olevan perusteltua myös pohdittaessa omahoito-ohjelmien itsenäistä suorittamista erityisesti silloin, kun nuoren voimavarat ovat heikentyneet niin, että tämä vaikuttaa myös hänen toimintakykynsä. Omahoito-ohjelmien suosittelussa ja käyttöönotossa sekä soveltamisessa on mielestämme syytä käyttää tapauskohtaista harkintaa.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen Vahva ja välittävä Suomi- hallitusohjelmaan perustuvalla lainsäädäntöhankkeella lasten ja nuorten terapiatakuusta pyritään vastaamaan lasten ja

nuorten kasvaneeseen avuntarpeeseen mielenterveysshaasteissa. Lasten ja nuorten terapiatavuudella etsitään ratkaisua myös mielenterveyspalveluiden sirpaleisuuteen ja palvelujen saatavuuden alueellisiin eroihin. Lainsäädännöllä hallitus pyrkii turvaamaan lasten ja nuorten yhdenveroisen mahdollisuuden päästä perustasolla lyhytpsykoterapiaan tai muihin vaikuttaviksi arvioituihin psykososiaalisiin hoitoihin. Lainsäädäntöhankkeella tavoitellaan lisäksi sitä, että lapsilla ja alle 23-vuotiailla nuorilla, on mahdollista saada apua mielenterveysongelmissaan varhaisessa vaiheessa ja matalalla kynnyksellä. Näitä palveluja tarjotaan sekä perusterveydenhuollossa että sosiaalihuollon perustason palveluissa. Terapiatavuuden piiriin kuuluvat hoidot ja palvelut on tarkoitettu ennaltaehkäisevään tukeen sekä hoidoksi mielenterveydellisten oireiden ja häiriöiden ollessa lieviä. (Eduskunta 2024.)

Terapiat etulinjaan-toimintamallilla pyritään tarjoamaan konkreettisia ratkaisuja mielenterveyskriisin helpottamiseen Suomessa. Toimintamallin avulla kehitetään psykososiaalisten hoitojen prosessia. Sillä tähdätään lisäämään sote-ammattilaisten mahdollisuuksia tukea asiakkaan mielenterveyttä. Tällä pyritään varmistamaan se, että apua ja tukea saadaan nopeasti riippumatta siitä, mistä sitä haetaan. Terapiat etulinjaan-toimintamallin keskeisinä periaatteina ovat psykososiaalisten hoitojen porrastaminen ja digitaaliset ratkaisut ammattilaisten työn tueksi. Palvelujen porrastuksessa perusajatuksena on palvelujen järjestäminen siten, että mitä korkeammalla portaalla ollaan, sitä haastavampiin tilanteisiin hoito on tarkoitettu. Porrasteisen hoidon hyödyt on osoitettu kansainvälisissä tutkimuksissa. Suurelle osalle avun tarvitsijoista on todettu riittävän oikea-aikainen, lyhyt interventio. Näiden käytöllä pyritään myös varmistamaan resurssien riittävyys pidempiä hoitoja tarvitseville asiakkaille. Terapiat etulinjaan toimintamallissa on lisätty digitaalisia ratkaisuja palveluvalikoimaan. Ne lisäävät palveluiden saatavuutta asuinpaikasta riippumatta. Digitaalisista ratkaisuksista mainitaan muun muassa Mielenterveystalo.fi- verkkopalvelu, arviointiprosessia helpottava Terapianavigaattori sekä ammattilaisten koulutusalue, jonka avulla mahdollistuu vaikuttavien psykososiaalisten menetelmien opiskelu. (Terapiat etulinjaan 2024.)

Koulutusvalikoimassa on sekä lapsille että nuorille suunnattuja hoito-ohjelmia. Hoitovalikoimaan perustasolla kuuluu muun muassa nuorten ja lasten ohjattu omahoito, IPC (masennuksen hoito-ohjelma) ja Cool Kids (ahdistuneisuuden hoito-ohjelma). Ajatuksena on, että perustason ammattilaiset pystyvät tarjoamaan vaikuttavaa tukea ja hoitoa tarpeenmukaisesti ja oikea-aikaisesti. Ensisijaisesti pyritään tarjoamaan näyttöön perustuvaa hoitoa. Ohjelmat ovat kestoltaan ja intensiteetiltään eri tasoisia. Perustasolla ei ole useinkaan aikaa viedä läpi pitkiä prosesseja. Nuoruusiän haasteita ei tulisi myöskään tarpeettomasti medikaloida. Näin tapahtuu herkästi, mikäli nuori ohjataan nuorisopsykiatrian asiakkaaksi. (Terapiat etulinjaan 2024.)

THL:n ehdottamassa kolmiportaisessa mallissa opiskeluhoitopalveluilla olisi rooli mielenterveysongelmien ehkäisemisessä sekä tuen tarjoajana lievissä mielenterveydenongelmissa.

Siirtyminen perustason mielenterveyspalveluihin, joista löytyvät erilliset resurssit ja kohdennettu osaaminen, tapahtuisi mielenterveysongelmien ollessa keskivaikeita tai vaikeita. Mallin mukaan lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon apu kohdennettaisiin haastavimmin ja vaikeimmin oireileville henkilöille. (THL 2024a.) Hietanen-Peltola ym. (2024, 17) toteavat, etteivät opiskeluhoitopalvelut voi yksinään kantaa vastuuta perustason lasten ja nuorten mielenterveysongelmien hoidosta. Opiskeluhoitopalvelut toimivat tukena mielenterveysongelmien ehkäisemisessä, varhaisessa tunnistamisessa sekä tuen tarjoajina lievissä ongelmissa. Perustasolla on tarve omalle resurssille ja kohdennetulle osaamiselle keskivaikeiden ja vaikeiden mielenterveysongelmien hoidossa. Lisäksi yhteistyön on oltava sujuvaa lasten- ja nuorten nuorisopsykiatrisen erikoissairaanhoidon kanssa.

Kokemuksemme mukaan tällä hetkellä suunniteltu hoidon porrastusmalli ei toimi odotetulla tavalla. Opiskeluhoitovastuulla vaikuttaa olevan suuri rooli lievien ja keskivaikeiden mielenterveysoireiden hoidossa. OPA24-kyselyn tulosten mukaan mielenterveysongelmien hoitoon käytetään opiskeluhoitopalveluissa runsaasti työaika. Lukuvuoden 2023-2024 aikana OPA24-kyselyn tulosten mukaan toisella asteella työskentelevät opiskeluhoitopalveluiden ammattilaiset käyttivät työajastaan 40-80% mielenterveysongelmiin, mikä johtaa siihen, että ennaltaehkäisyyn on liian vähäisesti aikaa käytössä. (Hietanen-Peltola ym. 2024, 17.) Opiskeluhoitossa kannatellaan usein hyvin huonokuntoisiakin asiakkaita. Erikoissairaanhoidon kuten nuorisopsykiatrialle on pitkät hoitojonot. Mielenterveysongelmista kärsivä nuori saattaa joutua tilanteeseen, jossa erikoissairaanhoidon kriteerit eivät täyty, mutta nuori on liian vaikeasti oireileva esimerkiksi nuorten aseman asiakkuuteen, joka kuuluu perustasolla toisen portaalan palveluvalikoimaan. Tällöin nuori jää opiskeluhoitopalvelujen varaan mielenterveysongelmiensa kanssa. Lähtökohtaisesti kuraattoreita, terveydenhoitajia ja psykologeja ei ole kuitenkaan koulutettu terapiatyöhön.

WHO:n vuonna 2021/2022 toteuttaman HBSC-tutkimuksen tuloksissa ja erityisesti nuorten hyvinvointia kartoittavassa raportissa korostui sama huoli nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä, mikä käy selkeästi ilmi myös tuoreimmista kansallisista vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksista. HBSC-tutkimuksen tulosten pohjalta on suunniteltu parannuksia nuorille suunnattuihin palveluihin. On nähty laajempaa tarvetta toteuttaa kohdennettuja interventioita. Raportissa todetaan, että koulujen asettaminen mielenterveysohjelmien keskipisteeseen vaatii enemmän resursseja ja koulutusta. Olemme edellä kuvanneet, kuinka Suomessa on reagoitu tilanteeseen. On lähdetty kehittämään nuorille suunnattuja kohdennettuja interventioita ja palveluja. Cosma tutkimusryhmineen kiinnittää huomionsa tärkeisiin seikkoihin tässä kehittämissä: riittävien resurssien varmistamista, koulutuksen saamista ja mahdollistamista sekä osaamisen keskittämistä ja kohdentamista tarkoituksenmukaisesti nuorten palveluja suunniteltaessa tulee pitää etusijalla. (Cosma ym. 2025, 7.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on toteuttanut kyselyn, jonka tarkoituksena on kerätä näkemyksiä lasten ja nuorten mielenterveystyön kehittämistarpeista. Kysely on suunnattu vanhemmille, lapsille ja nuorille sekä mielenterveystyön ammattilaisille. Heiltä kysyttiin muun muassa, mistä lasten ja nuorten ja heidän perheidensä olisi helpoin pyytää apua lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Vastauksia on saatu 580. Suurin osa (437) nosti opiskeluhuollon koulun/oppilaitoksen kuraattorin, psykologin tai terveydenhoitajan ensisijaiseksi vaihtoehdoksi avun pyytämiseksi. Myös erityisesti lapsille ja nuorille suunnatut matalankynnyksen mielenterveyspalvelut (esim. nuorisoasema) valittiin 280 vastauksessa. Kyselelyssä selvitettiin myös, mistä muualta olisi helpoin pyytää apua, millaista apua ja tukea lapset, nuoret ja perheet tarvitsevat eniten mielenterveytensä vahvistamiseksi ja mikä on tärkeintä huomioida lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja kehitettäessä. Vastaajilta pyydettiin lisäksi muita kommentteja kehittämistyön tueksi. Aineisto on varsin laaja, mutta siinä on merkille pantavaa toive matalankynnyksen tuen ja avun saamisesta. Nuoret tuntuvat kaipaavan kohtaavia menetelmiä, eivät niinkään lisää digitaalisia palveluja. Tiedottamisen ja palvelujen tunnetuksi tekemisen tapoina tämänkin kyselyn vastauksissa ehdotettiin nuorten käyttämiä sosiaalisen median kanavia. (Ota kantaa 2024.)

9 Pohdinta

Koemme olevamme opinnäytetyön kehittämistoiminnassa todella tärkeän asian äärellä. Nuoret nostivat työpajoissa esille huomionarvoisia asioita siitä, miten he toivovat tulevansa kohdatuksi. Nuoret eivät liikoja vaadi. Jokainen voi varmasti yhtyä ajatukseen, että aito kohtaaminen vaatii kuuntelemista, läsnäoloa ja kiireettömyyttä. Peltolan ja Moision (2017) tutkimuksen mukaan lasten ja nuorten hyvä palvelukokemus rakentuu kuulluksi ja käsitetyksi tulemisesta, toimijuuden aidosta tunnustamisesta, luottamuksesta sekä mahdollisuuksista vaikuttaa. Aitojen kohtaamisten avulla saavutetaan osallisuutta. Kokemukset kohtaamattomuudesta puolestaan aiheuttavat syvän osattomuuden kokemuksen. Kyseisen tutkimuksen mukaan luottamuksellisuus, kasvokkaisuus, pitkäaikaisuus ja asiointi pääasiallisesti yhden työntekijän kanssa ovat tyypillisiä nuorten hyvälle kohtaamiselle. (Kekkonen, Känkänen & Gissler 2018, 6.)

Koimme osallistavan toimintatutkimuksen ja yhteiskehittämisen menetelmällisesti hyödyllisenä palvelujen kehittämisen lähestymistapana. Nuorten kommentteista välittyi selkeästi tunne, että heille oli tärkeää saada olla vaikuttamassa itselleen suunnattujen palvelujen kehittämiseen. Yhteiskehittämisen toimintaperiaatteet ja arvot tuntuivat alusta alkaen omaan ajattelumallimme sopivilta. Pidämme molemmat luontevana nuorten osallistamista kehittämistoimintaan, sillä työskentelemme molemmat opiskeluhuollossa. Kehittämistoiminta nuorten kanssa on ollut palkitsevaa, sillä se on lisännyt ymmärrystä asiakkaiden tarpeista, ajattelutavoista ja asenteista. Lisäksi koemme, että kehittämistoiminnan kautta saimme myös

omaan työhömmä uusia ideoita ja voimme aidosti kehittää toimintatapojamme opinnäytetyössä saatujen tulosten ja näkemysten pohjalta. Pohdinnat matalan kynnyksen palvelujen olemuksesta sekä helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuuksista ovat antaneet omaan työkentelyyn hyvän peilauspinnan, jonka avulla on tullut reflektoitua vuorovaikutusta ja kohtaamista asiakastilanteissa aiempaa tarkemmin. Uskomme näiden asioiden äärelle pysähtymisen olevan hyödyllistä kokeneemmallekin ammattilaisille aika ajoin.

Osallistava toimintatutkimus oli luonteva valinta tutkimusstrategiseksi suuntaukseksi kehittämistoiminnassamme. Siinä voitiin hyödyntää toiminnallisia, dialogisuutta tukevia, osallistavia menetelmiä. Yhteiskehittämisessä käytettävät menetelmät kulkevat käsikkäin näiden menetelmien kanssa. Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson aikana toteutettuun ensimmäiseen työpajaan osallistuneiden yläkouluikäisten nuorten sekä opinnäytetyön työpajoihin osallistuneiden lukiolaisnuorten ajatuksissa nousi esille myös toive ammattilaisten ja asiakkaiden tasavertaisuudesta, luottamuksesta ja aidosta kuuntelemisesta sekä kohtaamisesta. Nämä arvot korostuvat yhteiskehittämisen toimintaperiaatteissa selkeästi. Lisäksi luovat ratkaisut ja menetelmät kehittämistoiminnassa nähdään positiivisina. Uskomme myös, että valitsemamme toiminnalliset ja osallistavat menetelmät koettiin nuorten keskuudessa innostaviksi ja keskustelua aktivoiviksi.

Nuoret vastaavat vuosittain erilaisiin hyvinvointikyselyihin. Keskusteluissa nuorten kanssa on tullut esille heidän turhautumisensa siihen, etteivät he ole kokeneet kyselyihin vastaamisen muuttavan mitään. Nuorilla on selkeä tarve tietää, mihin tuloksia hyödynnetään, ja mitkä ovat konkreettiset muutokset sekä vaikutukset, joihin niillä pyritään. Halusimme omassa kehittämistoiminnassamme välttää näennäisosallistamisen kokemusta. Toteuttamassamme työpajassa ideoimme jo nuorten ajatusten pohjalta muun muassa opiskeluhuollon palvelujen näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämistä yhdessä toteutettavan aamunavauksen muodossa. Lisäksi some-kampanjat opiskeluhuollon palveluihin liittyen tullaan varmasti toteuttamaan oppilaitosten omille tileille yhteistyössä opiskelijoiden kanssa. Vaikka ajattelimme, ettemme mahdollisesti pääse tulosten implementointivaiheeseen kehittämisprosessissamme, koemme esimerkiksi aamunavauksen toteuttamisen olevan yksi osoitus kehittämistoiminnan mukanaan tuomasta käytännön kokeilusta yhteistyössä nuorten kanssa.

Yhtenä suurimmista opeista opinnäytetyöprosessissa on ollut käynnissä olevan sote-muutoksen vaikutusten hahmottaminen omaan työelämään sekä siinä esiintyviin muutoksiin liittyen. Perehtyminen esimerkiksi sote-strategian painotuksiin ja yhteiskunnallisiin palvelurakenteita koskeviin linjauksiin on auttanut meitä muodostamaan laajemman kuvan käynnissä olevasta muutosprosessista. Opinnäytetyön aineistossa korostui nuorten toiveet muun muassa tiedon lisäämisestä sekä palveluihin että niiden sisältöön liittyen. Itsellemme kirkastui erityisesti johtamisen näkökulmasta tiedottamisen merkitys muutostyökentelyssä. Muutosten hyväksymisessä ammattilaista auttaa organisaation ja esihenkilöiden systemaattinen,

johdonmukainen, ajantasainen ja avoin tiedottaminen muutostarpeista sekä niiden taustalla olevista tekijöistä. Tästä on hyvä jatkaa yhteistyötä ja matkaa nuorten kanssa kohti matalaa kynnystä ja sen yli.

10 Kehittämistoiminnan eettisyys ja luotettavuus

10.1 Eettisyys

Kehittämiskohteen valittuamme laitoimme vireille tutkimuslupahakemuksen kuntaan, jossa kohteeksi valittu oppilaitos sijaitsee. Olimme hakeneet virallista tutkimuslupaa jo opinnäytetyön kehittämisen pesänä toimineeseen työpajaan, joka toteutettiin Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson puitteissa. Saimme tutkimusluvan kunnalta kehittämistoimintaamme varten. Tutkimuslupa (Liite 1) myönnettiin myös opinnäytetyötä varten. Tiedotimme kirjallisesti alaikäisten osallistujien huoltajia (Liite 3) ja välitimme kutsun sekä tiedotteen (Liite 2) työpajaan osallistumisesta nuorille Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohjeen mukaisesti. Ohjeen mukaan osallistujille ja heidän huoltajilleen tulee tiedottaa selkeästi tutkimuksen tarkoituksesta, menetelmistä ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Osallistujien tulee myös saada tieto siitä, että he voivat keskeyttää osallistumisensa niin halutessaan. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen... 2019, 8-10.) Kieltäytymisen mahdollisuus, on tuotava selkeästi esille. Kieltäytyminen kehittämistoimintaan osallistumisesta ei saa vaikuttaa esimerkiksi henkilön saamaan palveluun kohteena olevassa yksikössä (Kuula 2006, 127). Eettisten periaatteiden noudattaminen tulee huomioida aina ihmisiä tutkittaessa riippumatta osallistujien iästä. Alaikäisen tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoaan vastaavasti. Huoltajia informoidaan yleensä tutkimuksesta, mutta toisinaan alaikäisen osallistuminen on perusteltua myös ilman huoltajan erillistä suostumusta. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen... 2019, 10.) Anabel Moriñan (2020, 1561) artikkelissa perätään vastuullisuutta erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien, kuten lasten, suostumuksen saamisessa. On tärkeää kuvata ikätasoisesti ja yksinkertaisesti tutkimusprojektin tarkoitus, menetelmät ja heidän roolinsa.

Yli 15-vuotiaan kohdalla osallistumiseen riittää hänen oma suostumuksensa, joten omassa kehittämistoiminnassamme osallistujien oma lupa on riittävä. Opinnäytetyön kehittämistoiminnan puitteissa toteutimme kaksi työpajaa, jolloin osallistujille kerrottiin, että heillä on mahdollisuus esimerkiksi jäädä pois toisesta työpajasta. Koska työpajoihin osallistuvat yhteiskehittämisen hengessä nuoret opiskeluhoitopalvelujen mahdollisina käyttäjinä, osallistumisen keskeyttämisestä ei saa koitua kehittämistoimintaan osallistuville kielteisiä seurauksia. Toisen opinnäytetyön tekijöistä toimii palvelun tarjoajaa edustavana opiskeluhoitokuraattorina kehittämistoiminnan kohteena olevassa oppilaitoksessa, joten tämän seikan huomioimisessa on oltava erityisen tarkkana.

Opinnäytetyössämme emme keränneet tutkimukseen osallistujilta henkilötietoja kuten nimiä, syntymäaikoja tai muita identifioitavia tietoja. Olemme tietoisia, että kerätystä anonyymistä aineistosta esimerkiksi tutkimusnauhoituksista voidaan tunnistaa osallistujia ja huomioimme tämän seikan tietosuojailmoituksessa (Liite 5). Tutkimusaineiston hankinta tapahtui työpa-joissa erilaisten osallistavien menetelmien avulla. Huomioimme opinnäytetyössä herkimpien aihepiirien vastaamisessa anonymiteetin säilymisen. Käytimme digitaalista Mentimeter-sovel-lusta, jossa vastaajia ei voida tunnistaa eikä vastaajia rekisteröidä. Tutkimuseettisen neuvot-telukunnan ohjeissa pidetään tärkeänä sitä, ettei tutkittaville tule luvata täyttä tunnistamat-tomuutta, ellei se ole oikeasti toteutettavissa (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen... 2019, 12-13). Todellisia ja rehellisiä vastauksia saadaan kohderyhmältä erityisesti silloin, kun osallistu-jat voivat luottaa vastaamisen yksilöimättömyyteen ja anonyymiyteen (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 48).

Ojasalo ym. (2012, 48) painottavat kehittämistoiminnan toteuttamisessa tavoitteiden korkeaa moraalia, rehellistä työtettä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Kehittämistoiminnalla tulee tavoit-tella käytäntöä hyödyttäviä seurauksia. Tutkimukseen osallistuvien on tiedettävä, mitä tutkija tai kehittäjä on tekemässä, mikä on toiminnan kohde ja mitä toiminnalla tavoitellaan. Lisäksi kaikille on tehtävä selväksi kunkin roolit toiminnan kehittämistä edistävässä hankkeessa. Tut-kimuksessa on tuotava esille joitain tutkimuksen kohteena olevaa organisaatiota kuvaavia piir-teitä, minkä takia organisaatio saattaa tulla tunnistetuksi (Mäkinen 2006, 115). Toisaalta tut-kimuksen kautta voidaan tuottaa organisaatiolle myös hyödyllistä tietoa, jonka avulla sen ra-kenteita tai työskentelytapoja on mahdollista kehittää. Julkispalveluiden tulee olla valmiita julkiselle tarkastelulle. (Mäkinen 2006, 117, 119). Kuula kuvaa artikkelissaan tutkijan antavan tutkimukseen osallistuvalla vastalahjan tuottamalla uutta tieteellistä tietoa arvostaen tutkit-tavaa ja kunnioittaen hänen sekä organisaation yksityisyyttä ja anonymiteettiä (Kuula 2006, 137).

Mäkisen (2006, 94) mukaan nauhoitukseen tulee aina saada suostumus tutkittavalta. Tutkitta-vaa tulee myös informoida tutkimusaineiston arkistoinnista, anonymiteetin turvaamisesta ja datan hävittämisestä puhtaaksikirjoituksen jälkeen. Opinnäytetyössämme nauhoitimme työpa-jojen vapaan keskusteluosuuden. Keskustelun tallentamisesta tiedotettiin työpajaan osallistu-jia ja alaikäisten kohdalla myös heidän huoltajiaan. Työpajan alussa pyysimme osallistujilta suullisen suostumuksen (Liite 4) keskustelun tallentamiseen. Tallenteet tulevat olemaan vain opinnäytetyöntekijöiden käytössä. Tallenteet ja muu työpaja-aineisto tuhotaan sen jälkeen, kun opinnäytetyö on valmistunut.

Rehellisyys kehittämistoiminnassa huomioidaan muun muassa muiden tutkijoiden ja kehittä-jien tekstien ja tulosten kunnioittamisena asianmukaisia lähdeviittauksia käyttämällä. Kehit-tämiskohteen valinnassa tulee myös pohtia, kenen ehdoilla kehittämistehtävä valitaan. Lisäksi on tarkasteltava omia ennakkokäsityksiä asiaan liittyen. Jokaisella tutkijalla on motiivi, jonka

taustalla voivat vaikuttaa myös vahvat ennakkokäsitykset. Kehittämistoiminnalla on hyvä olla myös yhteiskunnallinen merkitys. (Ojasalo ym. 2012, 49.) Omassa opinnäytetyössämme aiheen valinta kumpusi suoraan työelämän tarpeesta. Nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen on havaittavissa selkeästi myös yhteiskunnallisessa mittakaavassa. Tämä tulee esille erittäin selkeästi vuonna 2023 tehdyn kouluterveyskyselyn tuloksista, joihin olemme viitanneet aiemmin. Kehittämistoiminta tulee palvelemaan sekä nuoria palvelun käyttäjiä että kentällä toimivia opiskeluhoitojen työntekijöitä. Tämä lähtökohta antaa vahvan motiivin kehittämistoiminnalle, sillä uskomme sen olevan hyödyllinen sekä palvelun käyttäjien että ammattilaisten näkökulmasta.

Eettinen sitoutuneisuus ohjaa koko kehittämisprosessia alkaen tutkimussuunnitelman huolellisesta rakentamisesta ja raportoinnista sekä tutkimusasetelman valinnan sopivuudesta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 127). Kehittämistoiminnalla pyritään positiivisiin tuloksiin ja hyvien käytänteiden kehittämiseen. Raportoinnissa ilmenee toisinaan onnistumisten ja saavutusten korostaminen. Tämän takia raportoinnissa onkin olennaista analysoida myös mahdollisia epävarmuustekijöitä ja ristiriitoja sekä tuoda esille kehittämisprosessin aikana esille tulleet poikkeavat intressit. (Toikko & Rantanen 2009, 128-129.) Suomen Akatemian tutkimuseettisten ohjeiden (2008) mukaan hyvän tieteellisen käytännön mukaista on tiedottaa tutkimusaineiston omistajuuteen ja säilyttämiseen liittyvät käytänteet tutkimukseen osallistuville (Tuomi & Sarajärvi 2013, 133).

10.2 Luotettavuus

Luotettavuutta pidetään tieteellisen tiedon yhtenä keskeisenä tunnuspiirteenä. Toikko ja Rantanen erittelevät luotettavuuden tarkastelussa tutkimusmenetelmät, tutkimusprosessin sekä tutkimustulokset. Määrällisen tutkimuksen luotettavuutta lähestytään tyypillisesti reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden kautta. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä, johon myös oma kehittämistoimintamme lukeutuu, puhutaan sen sijaan pikemminkin vakuuttavuuden käsitteestä. Kehittämistoiminnassa luotettavuus kuitenkin kohdistuu erityisesti saavutetun tiedon käyttökelpoisuuteen. Ei ole siis riittävää, että kehittämistoiminnassa syntyvä tieto on todennukaista, vaan sen on oltava myös hyödyllistä. Reliabiliteetti viittaa laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuteen ja johdonmukaisuuteen. Se tarkoittaa, että tutkimusmenetelmät ja tulokset ovat toistettavissa ja tutkimusprosessit ovat läpinäkyviä. Kehittämistoiminnan luotettavuuteen voi herkästi vaikuttaa myös subjektiiviset kokemukset ja tulkintaerot riippuen tutkimukseen osallistujista sekä heidän määrästään. Lisäksi yhtenä vaikuttavana tekijänä voi olla saadun aineiston suppeus. Validiteetti tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä eli sitä, mittaako tutkimus todella sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Laadullisessa kehittämistutkimuksessa validiteetti liittyy siihen, kuinka hyvin tutkimus vastaa kehittämistoiminnan tavoitteisiin ja kuinka tarkasti tutkimus heijastaa tutkimuskontekstin monimuotoisuutta ja syvyyttä. Tutkimuksen vakuuttavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija pystyy osoittamaan

tutkimustansa koskevat valinnat ja tulkinnat näkyviksi. Tutkijan tulee pystyä näyttämään aineistonsa sekä siihen liittyvät perustelut avoimesti voidakseen vakuuttaa laajemman yleisön tutkimuksen pätevydestä. (Toikko & Rantanen 2009, 121-123.)

Tutkimusaineiston riittävän koon määrittelyssä käytetään saturaation eli kylläntymisen käsitettä. Voidaan ajatella, että aineistoa on riittävästi silloin, kun uutta tietoa tutkimusongelman kannalta ei enää synny, vaikka tutkittavia tapauksia lisättäisiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston koko määräytyy tutkimuskohtaisesti. Riittävää vastausten määrää ei pystytä määrittelemään, vaan niitä tarvitaan juuri sen verran kuin tutkimuksen kohteena olevan aiheen kannalta on välttämätöntä. (Eskola & Suoranta 2008, 62-63.)

Eskola ja Suoranta korostavat laadullisen tutkimuksen lähtökohtana tutkijan avointa subjektiiviteettiä ja sen asian tunnustamista, että tutkija on oman tutkimuksensa keskeinen työväline. Luotettavuuden pääasiallisena kriteerinä kvalitatiivisessa tutkimuksessa onkin tutkija itse. Tämän takia tutkimusprosessin kokonaisuus tulee huomioida luotettavuutta arvioitaessa. Kvalitatiiviset tutkimukset ovat usein tutkijalle henkilökohtaisempia ja ne sisältävät paljon tutkijan omaa pohdintaa. Eskola ja Suoranta kuvaavat uskottavuutta luotettavuuden yhtenä kriteerinä. Tämän voidaan ajatella tarkoittavan samaa kuin Toikon ja Rantasen käyttämä vakuuttavuus-termi. Uskottavuutta tarkasteltaessa tutkija pyrkii tarkistamaan, vastaavatko hänen käsitteellistyksensä sekä tulkintansa tutkittavasta aihepiiristä tutkittavien käsityksiä aiheesta. Eskola ja Suoranta pohtivat tutkimustulosten siirrettävyyttä todeten, että se on mahdollista tietyin ehdoin, vaikka suorat yleistykset eivät olekaan mahdollisia sosiaalisten todellisuksien monimuotoisuudesta johtuen. Tutkimuksen varmuutta voidaan lisätä huomioimalla tutkijan ennako-oletukset. Tutkimuksen vahvistuvuus puolestaan merkitsee sitä, että tehdyille tulkinnoille saadaan tukea toisista vastaavanlaisista tutkimuksista. Nowellen ym. mukaan siirrettävyydellä tutkimuksessa tarkoitetaan yleistettävyyttä. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä tämä koskee vain tapauskohtaista siirtoa. Tutkijalla on oltava riittävät perustelut ja näyttö tutkimustulosten siirrettävyydestä, jotta tuloksia voidaan pitää luotettavina siirrettävyyden kannalta. (Eskola & Suoranta 2008, 210-212; Nowell, Norris, White & Moules 2017, 3.) Kanasen mukaan siirrettävyys ei ole laadullisen tutkimuksen varsinainen tarkoitus. Tulokset on mahdollista siirtää vain tapauksiin, jotka vastaavat täysin tutkimustulosten tapausta. Tutkimustulosten raportoinnin kannalta tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen lähtötilanne on kuvattu tarkasti. (Kananen 2014, 135.)

Triangulaatio tarkoittaa laadullisessa toimintatutkimuksessa eri lähestymistapojen yhdistämistä luotettavuuden ja syvällisemmän ymmärryksen saavuttamiseksi. Triangulaatio voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, joita ovat aineisto-, tutkija-, teoria- ja menetelmätriangulaatio. Aineistotriangulaatiossa tutkimuksen monipuolistamiseksi ja kattavan kuvan saamiseksi ilmiöstä käytetään useita aineistolähteitä kuten haastattelut ja erilaiset dokumentit. Tutkijatriangulaatio tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tekemisessä käytetään usean tutkijan yhteistyötä

ja vertaisarviointia. Tämä vähentää subjektiivisuuden riskiä ja auttaa tuomaan esille eri näkökulmia ja tulkintoja aineistosta. Teoriatrangulaatiossa erilaisten teoreettisten lähestymistapojen käyttö auttaa syventämään analyysiä ja tarkastelemaan tutkimuskohdetta monipuolisesti. Menetelmätriangulaatio tarkoittaa erilaisten tutkimusmenetelmien yhdistämistä. Menetelmätriangulaatiota käyttämällä voidaan vahvistaa tutkimuksen tuloksia ja vähentää virhelähteiden vaikutusta. Triangulaation avulla pyritään lisäämään tutkimuksen luotettavuutta ja laajentamaan sen näkökulmia, mikä on erityisen tärkeää käytännönläheisessä toimintatutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 2008, 68-71; Tuomi & Sarajärvi 2018, 168; Nowell ym. 2017, 3.)

Omassa opinnäytetyön kehittämistoiminnassamme lähdimme tavoittelemaan nuorten näkemyksiä opiskeluhoollon palvelujen kehittämiseksi matalan kynnyksen palvelun periaatteita kunnioittaen. Lisäksi toivoimme saavamme ideoita palvelujen näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämiseksi. Kehittämistoiminnassa yhtenä luotettavuuden mittarina pidetään saavutetun tiedon käyttökelpoisuutta, mikä toteutui omassa opinnäytetyössämme mielestämme hyvin. Saavutettuja tuloksia voidaan hyödyntää laajemminkin opiskeluhoollon palveluja kehitettäessä. Olemme raportoineet kehittämistoiminnan vaiheet tarkasti, yksityiskohtaisesti sekä johdonmukaisesti, mikä lisää opinnäytetyömme luotettavuutta. Raportoinnin tarkkuudella haluttiin varmistaa myös se, että kehittämäämme työpajamallia voidaan hyödyntää jatkossakin vastaavanlaisten kehittämistehtävien pohjana. Tälle mallille on osoitettu kiinnostusta jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa sidosryhmissämme opiskeluhoollon piirissä.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin yhteydessä on hyvä tarkastella myös opinnäytetyön tekijöiden subjektiivisuutta aiheeseen liittyen. Lähtökohtaisesti molemmilla meistä on ollut jonkinlainen etukäteisolettamus tutkittavasta aiheesta. Olemme kuitenkin pyrkineet asettumaan kehittämistoiminnassa objektiiviseen tarkkailijarooliin mahdollistaen nuorille aidon kuulluksi tulemisen kokemuksen. Koimme hyödyllisenä sen, että edustamme molemmat opiskeluhoollon ammattikuntaa eri lähtökohdista. Tämä mahdollisti laajemman ja monipuolisemman reflektoinnin teeman ympärillä. Opinnäytetyössämme luotettavuuden lisäämistä tavoiteltiin tutkija- ja aineistotriangulaation kautta. Opinnäytetyötä on työstänyt kaksi tekijää. Tällöin on mahdollista ajatella opinnäytetyömme kohdalla toteutuneen myös tutkijatruangulaatio jossain määrin. Opinnäytetyön tekijät toteuttivat aineiston sisällönanalyysin yhdessä pohdiskellen saatuja tuloksia. Lisäksi opinnäytetyön tekijät ovat lukeneet ristiin toistensa tekemiä havaintoja aineistoista. Aineistotriangulaation osalta pyrimme laajentamaan aineistolähteiden monipuolisuuksiä mahdollistamalla kehittämistoimintaan osallistujille kirjallisten vastausten antamisen lisäksi suullinen vapaan keskustelun osuus. Tämän avulla saimme laajennettua nuorten näkemyksiä käsiteltävästä aiheesta.

Pohdimme opinnäytetyön eri vaiheissa sekä kehittämistoimintaan osallistujien riittävää määrää, moniäänisyyttä sekä saadun aineiston laajuutta ja riittävyttä. Perehtyessämme opinnäytetyömme kontekstiin liittyvään laajempaan tieteelliseen tutkimusaineistoon, havaitsimme

hyvin paljon samankaltaisuutta sekä yhtymäkohtia omassa opinnäytetyössämme kerättyyn aineistoon ja saatuihin tuloksiin. Tämä lisää kehittämistoiminnan luotettavuutta. Mietimme, olisiko ollut hyödyllistä saada mukaan myös toisen asteen opiskelijoista ammattikoulun opiskelijoiden ääni. Tämä jäi kuitenkin puuttumaan aineistosta, koska päätimme rajata kehittämistoimintaa ajallisista syistä kohdistumaan pelkästään lukiolaisiin. Pohdimme, vaikuttaako ammattikoululaisten äänen puuttuminen tutkimustuloksen luotettavuuteen siirrettävyyden näkökulmasta.

Aineiston riittävyden ja koon pohdinnassa havaitsimme kuitenkin omassa aineistossamme saturaatioilmiön, vaikka olimme epäröineet kehittämistoimintaan osallistujien määrän olevan mahdollisesti liian suppea lukiolaisten osalta. Yläkoululaisten osallistujajoukko (15 henkilöä) suhteessa lukiolaisten (10 henkilöä) määrään tuotti toisiinsa nähden samankaltaista aineistoa. Samat teemat toistuivat avun tarpeissa, matalan kynnyksen palvelun periaatteissa, helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuuksissa sekä palvelujen tunnettuuden ja näkyvyyden lisäämisen valikoimassa. Todennäköistä on, että suuremmalla osallistujajoukolla emme olisi saaneet kovinkaan paljon monipuolisempaa aineistoa.

Saimme vastaukset opinnäytetyöllemme asettamiin kehittämiskysymyksiin. Niiden pohjalta on helppo jatkaa opiskeluhuollon palvelujen kehittämistä. Opinnäytetyön tuloksia täydensi kehittämistoiminnan teoreettinen tietoperusta. Kehittämistoimintamme merkityksellisyyttä lisää sekä sen ajankohtaisuus että kontekstisidonnaisuus, joka tulee hyvin esille opinnäytetyön raportoinnissa. Sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenteellinen uudistaminen ja kehittäminen on vahvasti käynnissä. Nuorten mielenterveyspalvelujen ja matalan kynnyksen tuen palvelurakenteen kehittäminen tulee jatkumaan myös lähivuosien aikana. Opiskeluhuollon palvelut ovat osa tätä kokonaisuutta. Lisäksi opinnäytetyössämme toteutui sote-strategiankin korostamana asiakaslähtöisyys sekä asiakkaan osallisuus palvelujen kehittämisessä.

11 Jatkotutkimusaiheet

Sote-strategian mukanaan tuoman asiakkaiden itseohjautuvuuden ja sähköisten palveluiden painotus palveluvalikoimassa mietityttää omakohtaisten kokemusten kautta työskentelyssä nuorten kanssa. Mitä nuoret itse toivovat hakeutuessaan avun piiriin? Jatkotutkimusaiheena opinnäytetytyöllemme voisi olla nuorten käyttäjäkokemusten ja näkemysten kartoittaminen muun muassa digitaalisista omahoito-ohjelmista? Matalankynnyksen palvelujen kehittämisessä digitaaliset välineet, omahoito-ohjelmat sekä psykoedukaatiomateriaalit vaativat asiakkaalta muun muassa riittävää toimintakykyä ja itseohjautuvuutta. Oman kokemuksemme mukaan oikeilevalla nuorella harvoin on toimintakykyä, voimavaroja ja kiinnostusta suorittaa omahoito-ohjelmia itsenäisesti läpi.

Näemme toisena kiinnostavana ja ajankohtaisena jatkotutkimusaiheena sen, miten kuraattoripalveluissa muodostuva sosiaalihuollon asiakkuus vaikuttaa nuorten ja huoltajien mielikuvaan kuraattoripalvelusta matalankynnyksen palveluna? Opiskeluhoollon kuraattoripalvelut siirtyvät sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä kunnilta hyvinvointialueilla järjestettäviksi palveluiksi. Vuoden 2023 alusta kuraattoripalvelut siirtyvät sosiaalihoollon alaisiksi palveluiksi tarkoittaen asiakkaalle sosiaalihoollon asiakkuuden käynnistymistä (SHL 1301/2014, §14). Opiskeluhoolltopalvelujen tulee jatkossakin säilyä matalan kynnyksen palveluna. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut kuraattoripalveluun soveltuvaa asiakkuusprosessia, joka poikkeaa sosiaalihoollon muista palveluprosesseista. Prosessia suunniteltaessa on huomioitu se, että kuraattoripalvelu järjestetään ja toteutetaan siten, että se säilyisi helposti tavoitettavana ja sen luonne olisi jatkossakin matalan kynnyksen toimintaperiaatteiden mukainen. (THL 2023a.)

Lähteet

- Aalto-Setälä, T., Huikko, E. & Peltola, K. 2023. THL. Päätösten tueksi 4/2023. Vaikuttavimmat mielenterveyspalvelut lapsille ja nuorille - toimenpidesuositus. Viitattu 14.10.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146421/URN_ISBN_978-952-408-070-5.pdf?sequence=1
- Cosma, A., Abdrakhmanova, S., Taut, D., Schrijvers, K., Catunda, C. & Schnohr C. 2023. A focus on adolescent mental health and Well-being in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey. Volume 1. WHO. Viitattu 4.2.2025. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/373201/9789289060356-eng.pdf?sequence=2>
- Eduskunta. 2024. Lasten ja nuorten terapiatakuu. Viitattu 2.12.2024. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/lasten-ja-nuorten-terapiatakuu.aspx#valmistelu
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A. & Kääriäinen, M. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. Hoitotieteen tutkimusseura (Finnish Association of nursing science) Kuopio: hoitotiede. Viitattu 12.10.2024. <https://www.proquest.com/docview/2767488302?parentSessionId=FAZCK4bwTwhVsmFtuIXSh-Fjh8oXXN4laolUf6dQ0w%3D&accountid=12003&sourceType=Scholarly%20Journals>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Tampere: Vastapaino
- Haltia-Nurmi, M., Vainio, M. & Keränen, K. 2020. Yhteiskehittämisen ABC Askeleet yhteiskehittämiseen Espoon oppimisympäristöissä. Espoo: Espoon kaupunki. Viitattu 24.2.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201211100358>
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Helenius, J & Kivimäki, H. 2023. THL. Tilastoraportti 48/2023. Lasten ja nuorten hyvin-vointi - Kouluterveyskysely 2023 Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Viitattu 1.3.2024. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147270/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointi%=1>
- Hietanen-Peltola, M., Ahvalo, J. & Jahnukainen, J. 2023. Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositukset 2023. Thl Ohjaus 9/2023. Viitattu 18.11.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-082-8>
- Hietanen-Peltola, M. Jahnukainen, J., Ervasti, E., Huurre, T. & Vaara, S. 2023. THL. Työpaperi 32/2023. Opiskeluhoitopalvelujen käyttö perusopetuksessa ja toisella asteella. Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia. Viitattu 6.10.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-155-9>
- Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio, E. & Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia - opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa. THL. Ohjaus 9/2018. Viitattu 27.4.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-137-9>
- Hietanen-Peltola, M., Huurre, T., Jahnukainen, J., Lahdenkari, M. & Vaara, S. 2024. Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten näkemyksiä työn muutoksista sote-uudistuksessa - OPA 2024 -tuloksia. THL. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2024. Viitattu 27.10.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-346-1>

Hirvikoski, T & Äyväri, A. 2020. Yhteiskehittämisen käsikirja. Espoo. Viitattu 19.2.2024. https://static.espoo.fi/cdn/ff/RGn5TdajcHusnfAUjBx1Yx_tsm4nTBnkVeoLM-VtJqU/1629461243/public/2021-08/käsikirja_Yhteiskehittämisen_käsikirja_ei%20saavutettava.pdf

Huhta, H., Tourunen, J., Kaskela, T., Takala, J., Helfer, A., Jurvanen, S., Laine, R., Lari-vaara, M., Suurpää, L. & Pitkänen, T. 2023. Matala kynnys ymmärrettävä laajasti nuorten palveluissa. Policy brief. 2023:9. Viitattu 20.4.2024 https://tietokayttoon.fi/documents/113169639/113170760/9-2023_Matala+kynnys+ymmärrettävä+laajasti+nuorten+palveluissa.pdf/813d5af6-3e76-203c-e7e3-705056453d81/9-2023-Mata-la+kynnys+ymmärrettävä+laajasti+nuorten+palveluissa.pdf?version=1.0&t=1677825695489

Huttunen, R & Heikkinen, H. 1999. Kriittinen teoria ja toimintatutkimus. Teoksessa Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: PS-viestintä.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa - Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Viitattu 8.4.2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Innokylä 2024a. Asiakasraati. Viitattu 6.4.2024. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/asiakasraati>

Innokylä 2024b. Ideointipuu. Viitattu 6.4.2024. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/ideointipuu-brainstorming-tree>

Innokylä 2025. Käyttäjäprofiilit ja persoonat. Viitattu 9.1.2025. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/kayttajaprofiilit-ja-persoonat>

Janhunen, K. 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Väitöskirja. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 52. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 29.5.2024. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/11943/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jääskeläinen, A. 2013. Työyhteisön hyvinvoinnin kehittäminen osallistavilla menetelmillä. Toimintatutkimus työhyvinvoinnin kehittämisprosesseista vanhus- ja vammaispalveluita tuottavissa työyhteisöissä Sallassa. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 117. Lapin yliopisto. Viitattu 5.4.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-623-3>

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kekkonen, M., Känkänen, P. & Gissler, M. 2018. Tieto nuorten asiakaskokemuksista ja palveluiden käytöstä - liian tärkeää hukattavaksi. Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. (toim.). Viitattu 22.3.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf

Keskitalo, E. 2020. Osallistavan tutkimuksen ja kehittämisen teoreettisia ja menetelmällisiä lähtökohtia. Teoksessa Helminen, J. Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Diakonia- ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 5. Viitattu 6.4.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-348-3>

Kinnunen, S. 2018. Osaksi yhteisöjä kehittämällä- aikuissosiaalityön uusi suunta. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (Toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja. Diak työelämä 13. Viitattu 22.4.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-307-0>

Kivinen, T., Vanjusov, H. & Vornanen, R. 2020. Asiakkaan ääni- osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Teoksessa Hujala, A. & Taskinen, H. (Toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Viitattu 6.10.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-022-9>

Kork, A. & Vakkuri, J. 2013. Matalan kynnyksen palvelumalli perusturvan palvelualueella. Ylöjärven terveystieteiden jatkokutkimus. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkea-koulu. https://media.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Matalan_kynnyksen_palvelumalli_perusturvan_palvelualueella-2.pdf

Kukkonen, A., Pöllönen, A., Kainulainen, J. & Nissinen, T. 2019. Yhteiskehittämisen konsepti. Viitattu 8.4.2024. <https://www.mtkl.fi/uploads/2019/11/a0836926-yhteiskehittamisenkonsepti.pdf>

Kuula, A. 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211. Helsinki: SKS.

Laki hyvinvointialueesta 611/2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210611#O2L5P29>

Laki oppilas- ja opiskeluhoitolaian muuttamisesta 1146/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211146>

Lantela, L. 2021. Nuorten hyvinvointioppimisen tukeminen kompleksisessä toimintaympäristössä. Väitöskirja. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 315. Lapin yliopisto. Viitattu 23.4.2024. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64798/Lantela_Lauri.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Leemann, L. & Hämäläinen, R-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):5. Viitattu 21.4.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016102725606>

Leppäkoski, T. & Paavilainen, E. 2021. Adolescents with different life problems seeking help before and after the introduction of a low-threshold service model: a Finnish qualitative study. SN Soc Sci (2021) 1:194. Viitattu 2.2.2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202108306855>

Morina, A. 2021. Health and Social Care in the Community, 29(5). Viitattu 1.2.2025. <https://doi.org/10.1111/hsc.13221>

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E. & Moules, N. J. Thematic analysis: Striving to meet trustworthiness criteria. International Journal of Qualitative Methods (16), 1-13. Viitattu 6.12.2024. <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>

Nummela, T. 2011. Asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen aikuissosiaalityössä. Väitöskirja. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 17. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 30.5.2024. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/10713/urn_isbn_978-952-61-0365-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaa- mista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanomapro Oy.

- Opetushallitus. 2024. Opiskeluhoolto. Viitattu 28.4.2024. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/2013. Viitattu 21.4.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Osallisuuden edistäjän opas. 2023. THL. Ohjaus 10/2023. Viitattu 7.4.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>
- Pajamäki, T. & Okker, A-M. 2018. ”Pitäis jaksaa, uskaltaa luottaa ja odottaa” - nuorten kokemuksia palveluista. Teoksessa Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. (toim.) Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot - vuosikirja 2018. Viitattu 5.5.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-200-0>
- Perälä, M-L., Hietanen-Peltola, M., Halme, N., Kanste, O., Pelkonen, M., Peltonen, H., Huurre, T., Pihkala, J. & Heiliö, P-L. 2015. Monialainen opiskeluhoolto ja sen johtaminen. THL opas 36. Viitattu 18.11.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8>
- Puolakka, K. 2013. Hyvän mielen koulu. Substantiivinen teoria mielenterveyden edistämisestä yläkoulussa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1313. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 29.5.2024. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68148/978-951-44-9156-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Raivio, H. Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta! Yhteiskehittäen vaikuttavampaa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeen (SOSKU) 2015-2018 loppuraportti. THL. Työpaperi 7/2018. Viitattu 7.5.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-070-9>
- Rautava, M. & Laitinen, K. 2019. Käytännön kehittämisesimerkkejä opiskeluhoollosta. Teoksessa Hietanen-Peltola, M., Rautava, M., Laitinen, K. & Autio, E. 2019. Kohtaaminen keskiössä - Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhoollon palveluissa. Viitattu 20.4.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137983/URN_ISBN_978-952-343-307-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindholm-Yläne, S. & Paavilainen, E. 2014. Tutkimuksen voima- sanat. 1.-3. painos. Helisinki: Sanomapro.
- Rytkönen, M., Kaunisto, M. & Pietilä, A-M. 2016. Nuorten osallisuuden toteutumisen tasot sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa. Tutkiva Hoitotyö vol 14(4), 2016. Viitattu 20.10.2024. <https://www.terveysportti.fi/xmedia/tuh/tuh00132.pdf>
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Viitattu 26.3.24. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>
- Sankalahti, K. & Turu, P. 2023. THL. Työpaperi 6/2023. Lasten ja nuorten palveluiden yhdenvertainen saavutettavuus. Kansallinen lapsistrategian toimenpiteen 14 raportti. Viitattu 9.4.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146346/TYÖ2023_006_Lasten%20ja%20nuorten%20palveluiden%20yhdenvertainen%20saavutettavuus_s_korjattu%20280323.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Silvennoinen, P. & Ronkainen, K. 2019. Geriatrisen kuntoutusosaston omahoitajajättyönsä kehittäjinä. Aikuiskasvatus 1/2019. Viitattu 5.4.2024. <https://doi.org/10.33336/aik.80253>
- Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. Viitattu 21.4.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Suhola, T. 2017. Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: oppilashuolto-prosessi systeemisenä palvelukokonaisuutena. Viitattu 21.4.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-335-045-8>

Summa, T. & Tuominen, K. 2009. Fasilitaattorin käsikirja. Viitattu 1.4.2024. https://fingo.fi/wp-content/uploads/2020/10/Fasilitaattorin_tyokirja.pdf

STM. 2020. Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palvelujen tukena. Sote-tieto hyötykäyttöön strategia 2020. Viitattu 23.11.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70321/URN_ISBN_978-952-00-3548-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ota kantaa. 2024. Lasten ja nuorten mielenterveystyön kehittämistarpeet. Viitattu 2.12.2024. <https://www.otakantaa.fi/fi/hankkeet/992/osallistuminen/1819/kysely/>

Suomen Psykologiliitto ry. 2024. Hyvinvointialueen ja opiskeluhoillon psykologin erilaiset työnkuvat. Viitattu 28.4.2024. <https://www.psyli.fi/me/liiton-tavoitteet-ja-vaikuttamistyoykoulupsykologi-kuuluu-kouluun/hyvinvointialueen-ja-opiskeluhoillon-psykologin-erilaiset-tyonkuvat/>

Stickdorn, M. & Schneider, J. 2011. This is service design thinking. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Terapiat etulinjaan. Tukea sinne, missä kipu on. Viitattu 2.12.2024. <https://terapiatetulinjaan.fi>

THL. 2023a. Kuraattoripalvelu käynnistyminen, toteuttaminen ja päättäminen. Viitattu 21.4.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskelu-huolto/opiskeluhoillon-kuraattoripalvelut/kuraattoripalvelun-kaynnistyminen-toteutus-ja-paattaminen>

THL. 2023b. Opiskeluhoillon kuraattoripalvelut. Viitattu 28.4.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto/opiskeluhoillon-kuraattoripalvelut>

THL. 2023c. Opiskeluhoillon psykologipalvelut. Viitattu 28.4.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto/opiskeluhoillon-psykologipalvelut>

THL. 2023d. Sote-sanastot. Viitattu 20.4.2024. <https://sotesanastot.thl.fi/termed-publish-server/vocabulary/5deffdd9-14bf-4e5c-b1d7-b001cd52619e/concept/fbfe3b36-7f0f-4f47-bca2-cbd3e99f18e6>

THL. 2023e. Osallisuuden edistäjän opas. Ohjaus 10/2023. Viitattu 6.10.24. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>

THL. 2024a. Opiskeluhoitopalveluille on valunut iso vastuu lasten ja nuorten mielenterveys-ongelmien hoidosta - palveluita kehitettävä kokonaisuutena hyvinvointialueilla. Viitattu 2.12.2024. <https://thl.fi/-/opiskeluhoitopalveluille-on-valunut-iso-vastuu-lasten-ja-nuorten-mielenterveysongelmien-hoidosta-palveluita-kehittettava-kokonaisuutena-hyvinvointialueilla>

THL. 2024b. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Viitattu 30.12.2024. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Tuovila, T., Seilo, N. & Kunttu, K. 2021. Opiskeluterveydenhuollon opas 2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:14. Viitattu 28.4.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9695-3>

Törmä, S. 2009. Matala kynnys - pelkkä retorinen lupaus? Janus vol. 17 (2) 2009, 164-169. Viitattu 1.11.2024. <https://journal.fi/janus/article/view/50514/15286>

Waldum-Grevbo, K. & Haugland, T. 2015. A survey of school nurse staffing in the school health services. Sykeplein forskning. Viitattu 2.2.2025. <https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2015.55977en>

WHO. 2025. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study. Viitattu 1.2.2025. [https://www.who.int/europe/initiatives/health-behaviour-in-school-aged-children-\(hbsc\)-study](https://www.who.int/europe/initiatives/health-behaviour-in-school-aged-children-(hbsc)-study)

Kuviot

Kuvio 1: Opinnäytetyön aikajana	33
Kuvio 2: Arviointikanvas Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojaksolla toteutettujen työpajojen onnistumisista ja kehittämiskohteista	35
Kuvio 3: Aineiston analyysin pääluokat ja alaluokat.....	51

Kuvat

Kuva 1: "Sydämellinen aikuinen" -hahmo.....	41
Kuva 2: Ideointipuu.....	42

Taulukot

Taulukko 1: Aineiston analyysin pääluokat, alaluokat ja pelkistetyt ilmaukset	48
Taulukko 2: Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus	52
Taulukko 3: Henkilöstö.....	54
Taulukko 4: Palveluympäristö.....	58
Taulukko 5: Palveluista tiedottaminen ja näkyvyys	59
Taulukko 6: Nuorten avuntarpeet	62

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa	89
Liite 2: Työpajakutsu ja infokirje opiskelijoille	91
Liite 3: Tiedote huoltajille	92
Liite 4: Suullinen lupa työpajan keskusteluosuuden nauhoitukseen	93
Liite 5: Tietosuojailmoitus	94

Liite 1: Tutkimuslupa

Viranhaltijapäätös

Koulutusjohtaja / Utbildningsdirektör

02.04.2024

§ 22/2024

Tutkimuslupa II / Hanna Kankaanpää, Laurea

Perustelu

[REDACTED]. Voimavaraistavan yhteiskehittämisen opintojakson aikana on tarkoitus toteuttaa voimavaraistavan yhteiskehittämisen projekti ryhmätyönä työelämäympäristössä. Kankaanpäällä on herännyt nuorten pohdintojen ja loppuvuonna 2023 julkaistujen kouluterveyskyselyjen tulosten pohjalta halu lähteä ideoimaan ja toteuttamaan kehittämistyötä koulun matalankynnyksen palvelujen tunnettuuden ja tavoitettavuuden parantamiseksi. Idea on ehdotettu muille ryhmäläisille ja se sai kannatusta. [REDACTED] piti myös ideaa hyvänä, koska he ovat pohtineet kovasti toimia, joilla voitaisiin vastata nuorten huonovointisuuteen ja kasvaneeseen avun tarpeeseen.

Tarkoituksena on selvittää nuorten ajatuksia matalankynnyksen palveluihin liittyen. Voimavaraistavan yhteiskehittämisen projektiryhmän jäsenet: YAMK opiskelijat Kristiina Lehto, [REDACTED] ja Hanna Kankaanpää pyytävät lupaa projektin toteuttamiselle [REDACTED] yläkoululaisista koostuvassa ryhmässä. Ryhmä tulee pyytämään tarvittavat luvat asianmukaisesti osallistujien huoltajilta sekä tiedottamaan yhteiskehittämiprojektin sisällöstä, toteutustavasta ja tiedonkeruusta.

Voimavaraistavan yhteiskehittämisen projektia tullaan jatkamaan opinnäytetyönä [REDACTED] edellisessä projektissa kehitettyä työpajamenetelmää käyttäen. Opinnäytetyötä jatkavat Hanna Kankaanpää ja Kristiina Lehto. Työpaja toteutetaan kahtena päivänä toukokuussa 2024. Osallistujiksi kutsutaan [REDACTED] lukio-opiskelijoita (mm. opiskelijakunnan hallitus, tutoropiskelijat). [REDACTED] on puoltanut opinnäytetyön tekemistä ja nuorten osallistamista oppilaitoksen matalankynnyksen palvelujen (opiskeluhoito) tavoitettavuuden ja tunnettuuden kehittämiseksi.

Opinnäytetyö keskittyy erityisesti kartoittamaan nuorten näkemyksiä helposti lähestyttävän aikuisen ominaisuuksista sekä matalankynnyksen palvelusta ja palvelujen tunnettuuden lisäämisestä. Opinnäytetyön valmistelussa ja toteutuksessa huolehditaan asianmukaisesti tarvittavasta tutkimusluvasta, tiedottamisesta, kerätyn aineiston anonymiteetistä, säilyttämisestä ja tuhoamisesta sekä tulosten implementoinnista.

Viranhaltijapäätös

Koulutusjohtaja / Utbildningsdirektör 02.04.2024 § 22/2024

Päätös Toimivalta
Koulutuksen toimialan toimintasäännön mukaan.
Tutkimuslupa myönnetään.

Lisätietoja [Redacted]
Koulutusjohtaja / Utbildningsdirektör
Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

Nähtävilläolo Tämä päätös on julkaistu yleisessä tietoverkossa 02.04.2024.

Viranhaltijapäätös

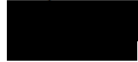
Koulutusjohtaja / Utbildningsdirektör 02.04.2024 § 22/2024

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Sivistysvaliokunta

Oikaisuvaatimusaika

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa tämän päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimusoikeus

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä:

- se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen), sekä
- kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimuksen muoto ja sisältö

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi

- vaatimuksen tekijän nimi ja postiosoite
- päätös, johon haetaan oikaisua
- miten päätöstä halutaan oikaista
- oikaisuvaatimuksen perusteet.

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisena. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Liite 2: Työpajakutsu ja infokirje opiskelijoille

Kutsu opiskelijoille

2.5.2024

Hei!

Olemme Laurean YAMK-opiskelijoita ja olemme saaneet luvan toteuttaa opinnäytetyöhömmme liittyvän yhteiskehittämisen työpajan [REDACTED] lukiossa. Luvan projektin toteuttamiseen on myöntänyt [REDACTED]

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää nuorten ajatuksia oppilaitosympäristössä toteutettaviin matalan kynnyksen palveluihin liittyen. Tarkoitamme palveluilla tässä yhteydessä opiskeluhoillon palveluja (terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi). Yhteiskehittämisen näkökulmasta on keskeistä kuulla mahdollisten palveluiden käyttäjien kokemuksia ja kartoittaa palvelujen kehittämistarpeita sekä -ideoita yhdessä teidän kanssanne.

Järjestämme aiheeseen liittyen kaksi vapaaehtoista työpajaa, johon sinulle tarjotaan tilaisuus osallistua. Toivomme sinun osallistuvan molempiin, mutta voit osallistua halutessasi pelkästään toiseen työpajaan.

Työpajat järjestetään luokkatila [REDACTED] tiistaina 14.5.2024 ja perjantaina 17.5. klo 8.00-9.15. Osallistuminen työpajaan ei aiheuta sinulle poissaolomerkintää oppitunnilta (Osallistuminen koulun muuhun toimintaan). Molemmissa työpajoissa pientä tarjottavaa sekä lopuksi yhteenvetokeskustelu.

Työpajassa hyödynnetään muun muassa digitaalista Mentimeter- kyselytyökalua (anonyymi vastaaminen) sekä erilaisia pienryhmätehtäviä. Osallistuessasi työpajaan edustat nuoria yleisesti, joten vastatessasi kysymyksiin sinun ei tarvitse vastata henkilökohtaisesti itseesi liittyen.

Emme kerää osallistujilta tunnistetietoja. Työpajaa ei tallenneta. Kerätty aineisto analysoidaan ja raportoidaan opinnäytetyön muodossa.

Työpajojen teemat:

1. Työpaja
 - × Millainen on helposti lähestyttävä aikuinen? (Sydämellinen aikuinen-hahmo)
 - × Millaisissa asioissa nuoret tarvitsevat apua? (Menti)
 - × Millaisista asioista on vaikea puhua? (Menti)
 - × Millaisista asioista on helppo puhua? (Menti)
2. Työpaja
 - × Kuvalle, millainen on matalankynnyksen palvelu. (Ideointipuu)
 - × Miten palvelujen tunnettuutta voisi lisätä? (Pienryhmäkeskustelu)
 - × Mikä olisi helpoin tapa ottaa yhteyttä auttavaan tahoon? (Pienryhmäkeskustelu)

Pyydämme ilmoittamaan osallistumisestasi työpajaan oppilaitoksenne kuraattorille Hanna Kankaanpäälle 10.5.2024 mennessä vastaamalla tähän Wilma-viestiin. Kiitos!

Ystävällisin terveisin Laurean YAMK-opiskelijat:

Hanna Kankaanpää ja Kristiina Lehto

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Liite 3: Tiedote huoltajille

Hei,

██████████ lukiossa opiskelevalle lapsellesi on lähetetty alla oleva kutsu opinnäytetyötä koskevaan työpajaan. Tämä tiedoksi mahdollisten alaikäisten osallistujien huoltajille.:

Kutsu opiskelijoille

3.5.2024

Hei!

Olemme Laurean YAMK-opiskelijoita ja olemme saaneet luvan toteuttaa opinnäytetyöhömmme liittyvän yhteiskehittämisen työpajan ██████████ lukiossa. Luvan projektin toteuttamiseen on myöntänyt ██████████

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää nuorten ajatuksia oppilaitosympäristössä toteutettaviin matalan kynnyksen palveluihin liittyen. Tarkoitamme palveluilla tässä yhteydessä opiskeluhuollon palveluja (terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi). Yhteiskehittämisen näkökulmasta on keskeistä kuulla mahdollisten palveluiden käyttäjien kokemuksia ja kartoittaa palvelujen kehittämistarpeita sekä -ideoita yhdessä teidän kanssanne.

Järjestämme aiheeseen liittyen kaksi vapaaehtoista työpajaa, johon sinulle tarjotaan tilaisuus osallistua. Toivomme sinun osallistuvan molempiin, mutta voit osallistua halutessasi pelkästään toiseen työpajaan.

Työpajat järjestetään luokkatilassa ██████████ tiistaina 14.5.2024 ja perjantaina 17.5. klo 8.00-9.15. Osallistuminen työpajaan ei aiheuta sinulle poissaolonmerkintää oppitunnilla (Osallistuminen koulun muuhun toimintaan). Molemmissa työpajoissa pientä tarjottavaa sekä lopuksi yhteenvetokeskustelu.

Työpajassa hyödynnetään muun muassa digitaalista Mentimeter- kyselytyökalua (anonyymi vastaaminen) sekä erilaisia pienryhmätehtäviä. Osallistuessasi työpajaan edustat nuoria yleisesti, joten vastatessasi kysymyksiin sinun ei tarvitse vastata henkilökohtaisesti itseesi liittyen.

Emme kerää osallistujilta tunnistetietoja. Nauhoitamme työpajojen lopussa käytävän vapaan keskustelun osion. Pyydämme opiskelijoilta suostumuksen keskusteluosuuden nauhoittamista varten työpajojen alussa. Tallenteet tulevat olemaan vain opinnäytetyöntekijöiden käytössä. Tallenteet tuhoetaan sen jälkeen, kun ne on litteroitu ja hyödynnetty tutkimusaineistona. Kerätty aineisto analysoidaan ja raportoidaan opinnäytetyön muodossa.

Työpajojen teemat:

1. Työpaja

- Millainen on helposti lähestyttävä aikuinen? (Sydämellinen aikuinen-hahmo)
- Millaisissa asioissa nuoret tarvitsevat apua? (Menti)
- Millaisista asioista on vaikea puhua? (Menti)
- Millaisista asioista on helppo puhua? (Menti)

2. Työpaja

- Kuvaile, millainen on matalankynnyksen palvelu. (Ideointipuu)
- Miten palvelujen tunnettuutta voisi lisätä? (Pienryhmäkeskustelu)
- Mikä olisi helpoin tapa ottaa yhteyttä auttavaan tahoon? (Pienryhmäkeskustelu)

Pyydämme ilmoittamaan osallistumisestasi työpajaan oppilaitoksenne kuraattorille Hanna Kankaanpäälle 10.5.2024 mennessä vastaamalla tähän Wilma-viestiin. Kiitos!

Ystävällisin terveisin, Laurean YAMK-opiskelijat Hanna Kankaanpää ja Kristiina Lehto

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Liite 4: Suullinen lupa työpajan keskusteluosuuden nauhoitukseen

TYÖPAJAAN OSALLISTUVAN SUOSTUMUSLOMAKE

Ennen työpajan aloitusta 14.5. ja 17.5.2024 opinnäytetyöntekijät Kristiina Lehto ja Hanna Kankaanpää ovat lukeneet työpajan osallistujille seuraavan tiedotteen, jossa osallistujat antavat suullisesti luvan työpajan yhteisen keskustelun osuuden nauhoittamiseen.

Työpajan tarkoitus on selitetty osallistujille suullisesti ja he osallistuvat työpajaan vapaaehtoisesti. Osallistujille on myös tarjottu mahdollisuus poistua työpajasta ennen yhteisen keskustelun aloittamista.

- 1) Osallistujat ovat antaneet suullisen luvan työpajojen nauhoittamiseen.
- 2) Osallistujat ymmärtävät, että työpajan nauhoite kirjoitetaan puhtaaksi ja että siitä poistetaan kaikki tunnistetiedot ml. henkilötiedot ennen kuin tiedot analysoidaan. Tutkimusaineistoa käsittelevät ainoastaan opinnäytetyön tekijät.

Työpajan osallistujat ovat antaneet suullisen suostumuksen työpajan nauhoituksen yhteydessä.

Päiväys 14.5. ja 17.5.2024

Liite 5: Tietosuojailmoitus

TIETOSUOJAILMOITUS

OPINNÄYTETYÖTÄ KOSKEVA TIETOSUOJAILMOITUS

EU:n yleinen tietosuoja-asetus

(2016/679) artiklat 13 ja 14

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Olemme tutkimassa uusmaalaisten lukiolaisten näkemyksiä ja kokemuksia matalankynnyksen palveluista ja niiden näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämisestä oppilaitosympäristössä. Tutkimuksen tavoitteena on kehittää koulun matalan kynnyksen palveluja nuorten käyttäjäkokemusten pohjalta. Lisäksi on tarkoituksena etsiä keinoja palvelujen tunnettuuden lisäämiseksi. Tutkimusaineisto kerätään työpajoissa nimettömästi.

Rekisterin tietosisältö

Työpajojen keskusteluosuudet nauhoitetaan ja tallenteelta on mahdollisuus tunnistaa henkilöitä äänen perusteella.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Työpajoihin osallistujat ovat iältään 16-18 vuotiaita. Työpajoihin osallistujia ja alaikäisten osallistujien huoltajia tiedotetaan tutkimuksesta saatekirjeellä.

Työpajoihin osallistuvat antavat suullisen suostumuksensa työpajojen keskusteluosuuden nauhoittamiseen. Työpajoihin osallistujille annetaan mahdollisuus työpajasta poistumiseen nauhoitetun osuuden alkaessa.

Tietolähteet

Henkilötietoja ei kerätä rekistereistä.

Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Työpajoihin osallistujista ei luovuteta tai siirretä tietoja EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

Rekisterin suojauksen periaatteet

Opinnäytetyön laatijoita on ohjeistettu salassapitovelvollisuudesta, joka koskee opinnäytetyön yhteydessä kerättyä tietoa. Nauhoitettua aineistoa säilytetään henkilökohtaisen tietokoneen muistissa salasanan takana ja vain opinnäytetyön tekijöillä on pääsy aineistoon. Tietoja käsitellään Laurea ammattikorkeakoulun tietoturvalisillä palvelimilla ja tietoihin on pääsy ainoastaan tutkimuksen suorittajilla Hanna Kankaanpäällä ja Kristiina Lehdolla.

Tutkimusaineiston käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusaineisto säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen saakka, jonka jälkeen aineisto hävitetään.

Automatisoitu päätöksenteko

Aineistoa käsiteltäessä ei tapahdu automatisoitua päätöksentekoa.

Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Tutkimuksen keskeyttämiseen tai suostumuksen peruuttamiseen saakka kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoja. Rekisteröidyllä on oikeus valittaa Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli rekisteröity katsoo, että häntä koskevia henkilötietoja käsitellessä on rikottu tietolainsäädäntöä.

Rekisteröityä koskee seuraavat tietosuoja-asetuksen mukaiset oikeudet:

- a. Oikeus tarkistaa itseä koskevat tiedot.
- b. Oikeus tietojen oikaisemiseen.
- c. Oikeus tietojen poistamiseen.
- d. Oikeus tietojen rajoittamiseen.
- e. Oikeus siirtää tiedot toiselle rekisterinpitäjälle.

Tutkimusrekisterin tiedot

Työpajojen äänitteet muodostavat tutkimusrekisterin.

Rekisterinpitäjän ja yhteys henkilön tiedot

Hanna Kankaanpää [REDACTED]

Kristiina Lehto [REDACTED]